

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 77 • 13. mai
Sesjonen 2024–2025

Møte tysdag den 13. mai 2025 kl. 10

President: Ingrid Fiskaa

Dagsorden (nr.77):

1. Stortingets vedtak til lov om endringer i energiloven (tidlig saksavslutning mv.) (Lovvedtak 48 (2024–2025), jf. Innst. 232 L (2024–2025) og Prop. 43 L (2024–2025))
2. Stortingets vedtak til lov om endringer i opplæringslova og privatskolelova (utvidelse av adgangen til fysisk inngripen) (Lovvedtak 49 (2024–2025), jf. Innst. 243 L (2024–2025) og Prop. 51 L (2024–2025))
3. Debatt om utenriksministerens redegjørelse om viktig EU- og EØS-saker i 2025 (Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 6. mai 2025)
4. Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Lov om bevaring og bærekraftig bruk av marint naturmangfold i områder utenfor nasjonal jurisdiksjon (Innst. 253 L (2024–2025), jf. Prop. 59 L (2024–2025))
5. Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Endringer i forurensningsloven (grensekryssende transport av avfall og differensierte avfallsgebyrer) (Innst. 281 L (2024–2025), jf. Prop. 58 L (2024–2025))
6. Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Lars Haltbrekken og Andreas Sjalg Unneland om stans av dumping av gruveavfall i sjø (Innst. 278 S (2024–2025), jf. Dokument 8:125 S (2024–2025))
7. Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Lisa Marie Ness Klungland, Nils T. Bjørke, Sandra Borch, Marit Knutsdatter Strand og Eivind Drivenes om en større satsing på norsk produksjon av biogass (Innst. 250 S (2024–2025), jf. Dokument 8:131 S (2024–2025))
8. Innstilling fra justiskomiteen om Endringer i straffeprosessloven og straffegjennomføringsloven (tilgang til taushetsbelagte opplysninger i Folkeregisteret og krav om politiattest) (Innst. 249 L (2024–2025), jf. Prop. 48 L (2024–2025))
9. Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Andreas Sjalg Unneland, Kirsti Bergstø, Kathy Lie og Marian Hussein om en tiltakspakke mot voldtekt (Innst. 268 S (2024–2025), jf. Dokument 8:93 S (2024–2025))
10. Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Helge André Njåstad, Johan Aas, Silje Hjemdal og Terje Halleland om å bedre ofres rettigheter ved vold i nære relasjoner og innføre permanent besøksforbud (Innst. 269 S (2024–2025), jf. Dokument 8:97 S (2024–2025))
11. Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Fagfolk for en ny tid – med høyere yrkesfaglig utdanning (Innst. 266 S (2024–2025), jf. Meld. St. 11 (2024–2025))
12. Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sylvi Listhaug, Hans Andreas Limi, Dagfinn Henrik Olsen, Frank Edvard Sve, Silje Hjemdal, Morten Stordalen og Himanshu Gulati om tekno-maritime studier og forsvarssamarbeid (Innst. 273 S (2024–2025), jf. Dokument 8:105 S (2024–2025))
13. Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Dag-Inge Ulstein, Olaug Vervik Bollestad og Kjell Ingolf Ropstad om en uførereform som gir personer med gradert uføretrygd større muligheter på arbeidsmarkedet (Innst. 276 S (2024–2025), jf. Dokument 8:122 S (2024–2025))
14. Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Endringer i arbeidsmiljøloven, lov om aldersgrenser for statsansatte m.fl. og lov om Statens pensjonskasse (avvikling av bedriftsinterne aldersgrenser og økning av den alminnelige aldersgrensen i staten) (Innst. 262 L (2024–2025), jf. Prop. 73 L (2024–2025))
15. Innstilling fra finanskomiteen om Samtykke til godkjenning av to beslutninger i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av forordning (EU) 2022/2554, direktiv (EU) 2022/2556 og forordning (EU) 2023/1113 (Innst. 272 S (2024–2025), jf. Prop. 54 LS (2024–2025))
16. Innstilling fra finanskomiteen om Lov om digital operasjonell motstandsdyktighet i finanssektoren og lov om endringer i hvitvaskingsloven (gjennomføring av forordning (EU) 2023/1113) (Innst. 265 L (2024–2025), jf. Prop. 54 LS (2024–2025))
17. Innstilling fra finanskomiteen om samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 41/2025 av 20. februar 2025 om innlemmelse i EØS-avtalen av forordning (EU) 2023/1114

(Innst. 264 S (2024–2025), jf. Prop. 55 LS (2024–2025))

18. Innstilling fra finanskomiteen om lov om krypto-eiendeler (kryptoeiendelsloven)
(Innst. 254 L (2024–2025), jf. Prop. 55 LS (2024–2025))
19. Referat

*Minnetale over tidlegare stortingsrepresentant
Arent M. Henriksen*

Presidenten [10:00:07]: Vyrde medrepresentantar!

Me minnest tidlegare stortingsrepresentant Arent Mikal Henriksen, som gjekk bort 7. november 2024, 78 år gamal.

Arent M. Henriksen representerte SV frå Sør-Trøndelag i til saman tolv år. Han sat på Stortinget i periodane 1973–1977 og 1981–1989. Han var medlem av finanskomiteen heile åttitalet. Historia i partiet er at han som finanspolitisk ansvarleg knuste mang ein ønskedraum. Det er vel ein tradisjon alle finanspolitikarar kan kjenna seg att i.

Henriksen kom frå Salten, med ein bakgrunn som forma både det politiske prosjektet hans og verdiane hans. Han hadde eit sterkt engasjement for arbeid, næringsliv og levekår, særleg for dei som hadde minst.

Han engasjerte seg tidleg i politikken, og han var aktiv i AUF før han blei medlem i det som etter kvart blei SV.

Han var oppteken av at politikk måtte føra til reell endring. Arent M. Henriksen var difor ein talsmann for samarbeid på venstresida, og ein av dei som meinte at det var nødvendig å byggja breie politiske alliansar for å få gjennomslag. Det var ikkje først og fremst partipolitiske markeringar som dreiv han – det var ønsket om å betra folks liv.

Henriksen var ein nøktern og rasjonell folkevald, kjend for å stilla kritiske spørsmål òg i eige parti. Han forvalta midlane til fellesskapen med varsemd og meinte at ansvarlegheit og solidaritet måtte gå hand i hand.

Etter tida på Stortinget tok han med seg det same engasjementet tilbake til lokalsamfunnet, m.a. som ordførar i Bjugn kommune. Han heldt fast ved den same grunnleggjande overtydinga: at politikk skal tena fellesskapen, og særleg dei som treng det mest.

Arent hadde fleire framståande posisjonar i offentlegheita etter åra på Stortinget. Han var generalsekretær i Norges Fiskarlag, direktør for Fosen Mekaniske Verksteder og styreleiar i NSB.

Henriksen vil bli hugsa som ei stillferdig, men tydeleg røyst – ein mann med integritet, realpolitisk kløkt og eit stort hjarte for dei som elles ofte fell utanfor dei politiske sirklane.

På vegner av Stortinget uttrykkjer eg vår takk for innsatsen han la ned i teneste for demokratiet og fellesskapen. Vi lyser fred over minnet hans.

Representantane høyrde ståande på presidentens minnetale.

Presidenten [10:03:38]: Representantane Kjell Ingolf Ropstad, Mani Hussaini, Turid Kristensen, Else Marie Rødby, Tobias Hangaard Linge, Morten Wold, Ove Trellevik, Willfred Nordlund, Hadia Tajik, Linda Hofstad Helleland, Maria Aasen-Svensrud, Erlend Wiborg og Kjerstin Wøyen Funderud, som har vore permitterte, har igjen teke sete.

Dei følgjande innkalla vararepresentantane tek no sete:

For Aust-Agder: Ramani Nordli

For Hedmark: Per Martin Sandtrøen

Utanriksminister Espen Barth Eide overleverte 3 kgl. proposisjonar (sjå under Referat).

Presidenten [10:04:51]: Representanten Tone Wilhelmsen Trøen vil setja fram eit representantforslag.

Tone Wilhelmsen Trøen (H) [10:05:07]: På vegne av representantene Erlend Svardal Bøe, Sandra Bruflot, Kari-Anne Jønnes og meg selv vil jeg fremsette et representantforslag om spesialistgodkjenning av sykepleiere.

Presidenten [10:05:21]: Representanten Marit Knutsdatter Strand vil setja fram eit representantforslag.

Marit Knutsdatter Strand (Sp) [10:05:38]: På vegne av Erling Sande, Bengt Fasteraune og meg selv vil jeg sette fram et representantforslag om fornying av naturskadeordningen.

Presidenten [10:05:47]: Representantforslaga vil bli handsama etter reglementet.

Før sakene på dagens møtekart vert tekne opp til handsaming, vil presidenten opplysa om at møtet i dag held fram utover kl. 16.

Sakene nr. 1 og 2 vil bli behandla under eitt.

Sak nr. 1 [10:06:06]

Stortingets vedtak til lov om endringer i energiloven (tidlig saksavslutning mv.) (Lovvedtak 48 (2024–2025), jf. Innst. 232 L (2024–2025) og Prop. 43 L (2024–2025))

Sak nr. 2 [10:06:06]

Stortingets vedtak til lov om endringer i opplæringslova og privatskolelova (utvidelse av adgangen til fysisk

innngripen) (Lovvedtak 49 (2024–2025), jf. Innst. 243 L (2024–2025) og Prop. 51 L (2024–2025))

Presidenten [10:06:12]: Ingen har bedt om ordet.

Sak nr. 3 [10:06:18]

Debatt om utenriksministerens redegjørelse om viktig EU- og EØS-saker i 2025 (Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 6. mai 2025)

Presidenten [10:06:30]: Presidenten vil ordna debatten slik: Arbeidarpartiet 25 minutt, Høgre 20 minutt, Senterpartiet 15 minutt, Framstegspartiet 10 minutt, Sosialistisk Venstreparti 5 minutt, Raudt 5 minutt, Venstre 5 minutt, Miljøpartiet Dei Grøne 5 minutt og Kristeleg Folkeparti 5 minutt.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – bli gjeve høve til inntil sju replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

Ine Eriksen Søreide (H) [10:07:21]: Jeg vil først få benytte anledningen til å takke utenriksministeren for redegjørelsen. Det er jo den siste i denne stortingsperioden. Det er etter min oppfatning en viktig og god fast foreteelse at det er to sånne redegjørelser i året, spesielt fordi tempoet øker i både beslutningsprosess og hvordan samarbeidet vårt med EU utvikler seg.

Redegjørelsen trekker opp utviklingstrekk både i EU og i Europa i stort, som legger mange rammer også for Norge. Jeg deler hoveddelene av utenriksministerens analyse, og jeg vil også understreke viktigheten av at Norge nå må både pleie et svært tett forhold til EU, oppfylle forpliktelsene våre etter EØS-avtalen og melde oss på nye initiativer som er viktige for norske interesser.

Det store samtaleemnet i Europa er sikkerhet og konkurransekraft, og ikke minst koblingen mellom dem. Gjennom en lang rekke nye initiativer understreker EU-kommisjonen viktigheten av økonomisk vekst for å kunne ruste opp og trygge Europa. Skillet mellom fred og krig blir mer utydelig, og vi trenger både NATO og EU. Utenriksministeren sier i redegjørelsen at «Norges forhold til EU handler om sikkerhet i bred forstand». Det er en vurdering jeg er helt enig i.

NATO og EU er ikke og skal ikke være i konkurranse med hverandre, og EU skal heller ikke erstatte eller duplisere NATO, men de to utfyller hverandre. De har ulike roller. En av de største utfordringene for Norge og andre europeiske land er knyttet til risikoen for hybride trusler, dvs. angrep i gråsonen mellom krig og fred, som ofte kan være akkurat under terskelen for en artikkel 5-situasjon. Det kan komme som cyberangrep, påvirk-

ningskampanjer, desinformasjon og sabotasje, for å nevne noe. Ofte vil det i disse tilfellene være EU som har virkemidlene, i tett samarbeid med NATO.

Et bilde på dette er risikoen knyttet til de særnorske unntakene fra EUs havneforbud som del av sanksjonene mot Russland. Norge har valgt å holde tre havner fortsatt åpne for å ivareta fiskerisamarbeidet med Russland, men det er betydelig risiko knyttet særlig til sabotasje og spionasje og til omgåelse av sanksjoner og eksportkontrollregelverk. Dette har regjeringa altså pekt på selv. Derfor har Høyre vært kritisk til at vi fortsetter å ha havnene åpne og bedt regjeringa gjøre løpende risikovurderinger av om disse unntakene kan videreføres. Det vil si: Vi har satt som forutsetning at det gjennomføres reell og faktisk kontroll av alle russiske fartøy, og at politiet har og får de virkemidlene de trenger. Etterretningstjenesten og PST har flere ganger pekt på risikoen for at sivile russiske fiskefartøy med tilgang til norske havner kan brukes til å smugle varer og komponenter som er underlagt eksportkontroll eller sanksjoner, og det er også godt kjent at sivile russiske fartøy brukes til både sabotasje og spionasje, og at de er underlagt statlig russisk kontroll.

Vi lever i urolige og turbulente tider. Da blir alliansene og samarbeidene våre viktigere. Det vil også si at konsekvensene av utenforskapet vårt blir tydeligere, og sårbarhetene våre øker på mange områder. NATO er og forblir vårt sikkerhetspolitiske ankerfeste, men samarbeidet vårt med EU får større og større betydning for oss på stadig flere områder. Det gjør oss mindre sårbare i denne uroen, og det er vårt økonomiske ankerfeste. Det er utvilsomt avgjørende for norsk økonomi og norske interesser at vi i dagens uforutsigbare situasjon, med amerikansk toll, trippelskvis og økonomisk uro, faktisk samarbeider tettere med EU. Vi er ikke tjent med alene-gang.

Samtidig er det viktig å understreke at i denne situasjonen krever EU at vi balanserer interessene mellom oss og dem. Det betyr at vi ikke kan forvente å kunne drive kirsebærplukking på samme måte som tidligere. Det utenriksministeren ved flere anledninger har snakket om, nemlig at skillet mellom innenforland og utenforland blir større, kommer til å treffe oss i økende grad. Tempoet, dybden og bredden i samarbeidet i EU øker, og det betyr også at EU har større utfordringer med kapasiteten til å håndtere utenforland som Norge. Vi kan ikke på den ene siden forvente at EU tar hensyn til oss på områder som er viktige for Norge, og samtidig la være å oppfylle forpliktelsene vi har etter EØS-avtalen. Sagt på en annen måte: Vi kan heller ikke velge hvilke forpliktelser vi ønsker å oppfylle.

I denne økonomisk og politisk urolige og ustabile tiden vi lever i nå, er det også viktig å understreke at for

norsk næringsliv er harmonisering av markedet vi er en del av, altså det indre markedet, svært viktig for at vi fortsatt skal kunne ha like regler for norsk og europeisk næringsliv.

Det er helt tydelig og stadig tydeligere at EU nå utvikler unionen for de landene som har bestemt seg for å være med. Det bør ikke komme som en overraskelse på noen, det er helt naturlig, men det stiller oss overfor noen utfordringer når det gjelder både helseberedskap, handelspolitikk, forsvarsindustri, tiltak mot hybride trusler, romsamarbeid – lista er lang på områder der vi søker et aktivt og tett samarbeid med EU.

I går deltok jeg sammen med deler av Oslo-benken på et veldig interessant besøk, bl.a. til MiNaLab, som er SINTEFs mikrochiplaboratorium og produksjonsfasilitet ved Universitetet i Oslo. De trakk fram en problemstilling knyttet til The European Chips Act, hvor Norge, fordi vi ikke er en del av EU, ikke har kommet tidlig nok og tett nok til bordet, og dermed går glipp av mulig EU-medfinansiering i ganske stor størrelsesorden. Dette er et såkalt IPCEI-prosjekt, altså svært viktige europeiske prosjekter, der vi er assosiert, men ikke fullt medlem. Det betyr at vi har mulighet til 50 pst. medfinansiering, men ikke 80 pst., som vi ville hatt dersom vi var fullt medlem. Det betyr også at det som er en næring – altså mikrochipnæringen og -industrien – som står for ca. en tiendedel av verdien av lakseeksporten vår, og som har et enormt potensial, og som er noe hele Europa trenger, opplever at de står litt bakpå, rett og slett fordi vi ikke er EU-medlem.

Europapolitikk handler om realpolitiske vurderinger. Det kan vi lese i Eldring-utvalgets rapport fra i fjor, som er en god og interessant illustrasjon av vårt forhold til EU. «Som et ledd i arbeidet med å redusere etterslepet, mener utvalget at Norge bør se på muligheten for å standardisere og dermed effektivisere arbeidet med EØS-tilpasninger», skriver utvalget i en av sine anbefalinger, og videre:

«Norske myndigheter bør raskt avklare EØS-relevansen til utestående rettsakter, og redusere etterslepet på innlemmelse av EUs energiregelverk i EØS-avtalen.»

For å legge til et siste poeng fra Eldring-utvalget:

«Utvalget har merket seg at man fra regjeringens side gir uttrykk for at spørsmålet om EØS-relevans ikke kan vurderes før et forslag er endelig vedtatt i EU. Det er for sent.»

I og med at regjeringa valgte å ikke legge fram en stortingsmelding knyttet til NOU-en, men sa at dette var bare å gjennomføre, vil jeg veldig gjerne, nok en gang, få høre mer om status for gjennomføring av de anbefalingene Eldring-utvalget kom med. Det er mange veldig gode og kloke anbefalinger der.

Fra redegjørelsen til utenriksministeren kan vi hente følgende sitat:

«Det er i tider som disse at vi virkelig ser hva EØS-avtalen betyr for oss. Derfor er det naturlig for Arbeiderpartiet å stå fast på avtalen som del av vårt politiske prosjekt.»

Jeg tror ikke statsråden finner noen uenighet her, men jeg vil likevel understreke at vi nå er i en politisk situasjon der vi altså lar være å implementere rettsakter og forordninger som vi er forpliktet til å implementere. Vi står i en svært vanskelig geopolitisk situasjon, og jeg har fortsatt til gode å se at regjeringa etterlever og tar konsekvensene av analysen de selv gir, og implementerer disse forordningene snarest mulig. Det er det flertall for i Stortinget, men det har regjeringa så langt valgt å ikke gjøre.

Masud Ghahkhani hadde her overtatt presidentplassen.

Trine Lise Sundnes (A) [10:17:30]: Det høver seg å takke utenriksministeren for en god EØS-redegjørelse sist tirsdag.

Vårt samarbeid med EU er helt vesentlig i stormaktenes tid, som nå. På Arbeiderpartiets landsmøte i april tok vi til orde for et tettere samarbeid med EU, også på områder som faller utenfor EØS-avtalen. Vi mener dette er avgjørende for norske arbeidsplasser og økonomisk trygghet, særlig i en urolig tid. Norge står i et tett og omfattende samarbeid med EU gjennom EØS-avtalen, som er en bærebjelke for både næringsliv, forbrukere og samfunnsutvikling, og særlig viktig for et sosialdemokratisk samfunn som vårt, hvor rettferdighet, velferd og fellesskap står sentralt. Det er derfor i vår interesse at EU lykkes på sentrale områder som klima, demokrati og rettsstat.

Norges samarbeid med EU gir norske bedrifter full tilgang til EUs indre marked, et økonomisk fellesskap med 450 millioner mennesker. Bare i 2023 sparte norske bedrifter 5,6 mrd. kr i toll på eksport fra EU, takket være EØS-avtalen. Likevel har vi et uutnyttet potensial for ytterligere besparelser dersom næringslivet bruker hele avtaleverket.

Å sørge for norske virksomheters forutsigbarhet, vekstmuligheter og tilgang til et bredt spekter av EU-programmer innen innovasjon, teknologi, utdanning og forskning er viktig. Deltakelse i en rekke av EUs forsknings- og utviklingsprogrammer har stor betydning for kunnskapsutvikling, innovasjon og næringsliv i Norge. For Arbeiderpartiet er dette viktig. Sentrale programmer som Horisont Europa, Erasmus+ og Digital Europe gir norske forskere, institusjoner og bedrifter tilgang til betydelige midler, internasjonale nettverk og toppmoderne infrastruktur.

For Arbeiderpartiet er vårt samarbeid med EU avgjørende. EØS-avtalen sikrer arbeidsplasser, økonomisk trygghet og muligheter for små og store bedrifter over hele landet. Samtidig gir avtalen oss et regionalt ankerfeste i en verden preget av geopolitisk uro og proteksjonisme. Norske virksomheter deltar aktivt i EUs programmer for sikkerhet, romfart, helse og teknologi, og regjeringen jobber for full norsk deltakelse i EUs nye romprogram for 2028 og i Secure Connectivity-programmet, som er viktig for både samfunnssikkerhet og næringslivets teknologiske utvikling. Dette åpner nye markeder og samarbeidsmuligheter, særlig for teknologibedrifter.

Som representanten Søreide besøkte også jeg SINTEF MiNaLab her i Oslo i går. De er et konkret eksempel på en norsk virksomhet innen halvledere og sensorteknologi, med en komplett silisiumproduksjonslinje her i byen. MiNaLab produserer halvledere og sensorbrikker som blodtrykksmålere, sensorer for olje og gass, og trykksensorer for fly – faktisk inneholder halvparten av alle fly i verden høydemålere fra Oslo. De er verdensledende på strålingssensorer og har en sentral rolle i utviklingen av framtidens elektronikk. Slike bedrifter er avgjørende for Europas omstilling.

Når EU nå vrir statsstøttemulighetene sine, blir det viktig for oss å være raske med oppfølging, sånn at ikke våre virksomheter taper i konkurransen. Det siste året har EU vedtatt flere nye direktiver som styrker forbrukerrettighetene, og som er på vei inn i norsk lov gjennom EØS-avtalen. To områder er særlig viktige.

Det ene er bedre informasjon og beskyttelse mot grønnvasking – nye regler som krever at næringsdrivende gir tydelig informasjon om produkters miljøaspekt, levetid og muligheter for reparasjon. Dette gjør det lettere for forbrukere å ta bærekraftige valg og beskytter mot villedende markedsføring og grønnvasking.

Det andre er direktivet som gir forbrukerne sterkere rett til å velge reparasjon framfor erstatning ved feil på varer. Selgernes ansvar utvides, og det blir enklere å finne reparasjonstjenester gjennom en felleseuropeisk plattform. Dette fremmer sirkulærøkonomi og reduserer unødvendig avfall. Slike rettigheter er viktige for Arbeiderpartiet, for de styrker forbrukernes stilling, fremmer bærekraft og gir alle mulighet til å ta informerte valg.

Selv om EØS-avtalen gir store fordeler, er det også utfordringer. Norge har ikke stemmerett i EUs beslutningsprosesser og må derfor være proaktive for å sikre sine egne interesser. Noen viktige og kritiske områder for oss framover på energi- og klimaområdet er EUs grønne giv og skjerpede klimakrav som påvirker norsk energi- og industripolitikk direkte. Vi må sikre at våre løsninger for fornybar energi, hydrogen og karbon-

fangst får gjennomslag, og at vi fortsetter å beholde kontroll over egne naturressurser, som nå.

Når det gjelder digital suverenitet, satser EU tungt på digitalisering og teknologisk selvstendighet. Norge må være tydelig på å sikre tilgang til teknologiutvikling og datasikkerhet, samtidig som vi beskytter personvernet og samfunnssikkerheten.

Med økt proteksjonisme internasjonalt må Norge også jobbe for å bevare frihandel og sikre at norske bedrifter ikke diskrimineres i det europeiske markedet.

Utenriksministerens redegjørelse bidrar til å heve befolkningens kompetanse om vårt samarbeid med EU. Det er bra. Det tilligger oss som stortingspolitikere ytterligere å bidra i dette og snakke om muligheter og begrensninger i vår samarbeidsform, særlig i en tid hvor EU videreutvikles i et tempo som også utfordrer vår avtaletilknytning. EØS-avtalen gir Norge store muligheter for næringsliv, forbrukere og samfunn. For Norge handler dette om å sikre arbeidsplasser, styrke velferden og gi folk reelle valgmuligheter. Samtidig må vi være våkne og tydelige på våre interesser og sørge for å ta ned ytterligere etterslep, særlig i en tid med raske endringer i EU.

Med aktive norske innspill og verdensledende bedrifter har vi alle forutsetninger for å lykkes i det europeiske fellesskapet.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp) [10:25:17]: Det har tjent Norge godt at det norske folk sa nei til norsk EF-medlemskap i 1972 og norsk EU-medlemskap i 1994. Når du hører innleggene, først fra Høyres Ine Eriksen Søreide og så fra Trine Lise Sundnes fra Arbeiderpartiet, får du inntrykk av at det har skapt en ekstra utfordring at vi ikke er EU-medlem, og så glemmer man alle de mulighetene og fordelene det har skapt – at vi har styrt vår egen handelspolitikk, at vi, i motsetning til EU, på mange produkter ikke har tollsatser, f.eks. på de skoene vi går i, på biler og maskiner. Det er en helt annen tollpolitikk. Og vi har handlefrihet i handelspolitikken og har valgt en annen linje enn EU har valgt i handelspolitikken. Det har tjent oss bra, og vi har et tett og godt samarbeid med EU.

Jeg mener det har vært veldig bra for Norge at vi har egen pengepolitikk, og det siste året har det vært mer fokus på pengepolitikk enn tidligere. I dag er dagens sentralbanksjef i Norge på høring her i Stortinget, men sentralbanksjefen i EU, Lagarde, må selvfølgelig ta mer hensyn til tysk økonomi og fransk økonomi enn til norsk økonomi. Og når vi ser på tysk og fransk økonomi, er de nesten alltid i motsatt utvikling av norsk økonomi. Det er klokt og godt for Norge at man har en sentralbank som kan ta hensyn til hvordan norsk økonomi utvikler seg. I stort må vi også huske at norsk økonomi har gått

mye bedre enn EUs økonomi og mye bedre enn i eurosone.

Det er klokt at vi har en egen fiskeripolitikk med de store fiskeriressursene vi har. Kampen om naturressursene blir bare større og større. Det at vi har forvaltet fiskeriressursene med et norsk perspektiv, et lokalt perspektiv, hvor vi kan utvikle kysten vår, hvor vi kan utvikle verdiskaping rundt omkring i hele Norge, har tjent landet vårt veldig godt. Det var dessverre helt umulig å høre i innleggene fra Arbeiderpartiet og Høyre i dag.

Det at vi har en egen jordbrukspolitikk, og at vi har matproduksjon rundt omkring i hele landet, er bra. Det har skapt store verdier, det skaper aktivitet og verdiskaping, og det legger også grunnlaget for Norges største fastlandsindustri, næringsmiddelindustrien, som er den største industrien vi har, som ville vært veldig krevende å opprettholde hvis vi ikke hadde hatt egen handelspolitikk og egen jordbrukspolitikk.

Det er en litt nedlatende holdning jeg hører fra representanten Søreide, om at vi ikke kan «drive kirsebærplukking», «treffe oss», en slik unnskyld-at-vi-er-tilholdning, der hun snakker om utenforskap, «utenforland» og «forvente at EU tar hensyn til oss». Jeg mener det er slik at selvfølgelig skal vi ta hensyn til EU, og EU skal ta hensyn til oss, for vi er jo gode naboer. Samarbeid er bra. I hele denne diskusjonen – når en hører enkelte representanter fra norsk ja-side – får en inntrykk av at vi skal takke, bukke, nikke, neie og alltid være fornøyde hvis EU vil samarbeide med oss. Vi skal ha et gjensidig samarbeid, i respekt mellom partnere som har hatt samarbeid i generasjoner, og som kommer til å samarbeide også framover.

Jeg har lyst til å sitere handelsminister Balstad, fra Europa-redegjørelsen 1989. Han sa følgende:

«Regjeringens målsetting om å føre en Europapolitikk innenfor rammene av dagens tilknytningsform til EF ligger fast. En opprivende debatt om ja eller nei til norsk medlemskap i EF vil legge betydelige hindringer i veien for det arbeidet vi må gjennomføre.»

Dette var våren 1989. Hvis du bytter ut ordet EF med EU, er det akkurat det samme som blir sagt fra regjeringen i dag.

Når vi da opplever hvor tydelig Høyre er nå, og hvor tydelig Høyre var på sitt landsmøte – der det ble strammet opp ytterligere, og hvor man ønsket å komme raskere i gang med å melde Norge inn i EU – og når vi nå også har sett hvor tydelig Venstre og Miljøpartiet De Grønne er, er det veldig mange likhetstrekk mellom den situasjonen vi ser nå, og våren 1989, der man ikke ønsket å ha en stor EU-debatt, og der også daværende regjering prøvde å dysse det ned. Men i perioden fra 1989 søkte Norge om norsk EU-medlemskap, det var vel da

søknaden ble sendt, og det var også i den perioden man meldte Norge inn i EØS.

Derfor er det så viktig at vi også i den stortingsvalgkampen som kommer nå, diskuterer om det norske folk mener det var riktig at man sa nei til norsk EF-medlemskap i 1972 og 1994, om man mener det har tjent Norge godt, eller om man mener det har tjent Norge dårlig. Jeg mener det har tjent Norge veldig godt at vi har stor makt i nasjonalstaten Norge, at vi styrer vår egen handelspolitikk, at vi styrer vår egen fiskeripolitikk, pengepolitikk, jordbrukspolitikk, at vi kjører vår egen utenrikspolitikk, og at vi ikke er EU-medlemmer. Det tror jeg også det norske folk er enig i, og derfor vil Senterpartiet – i et eventuelt nytt samarbeid til høsten – blokkere ethvert forsøk på å starte en innmeldingsprosess i Den europeiske union.

Morten Wold (FrP) [10:30:33]: La meg aller først takke utenriksministeren for en redegjørelse jeg selv ikke fikk hørt, fordi jeg var på FN-opphold i New York. Jeg har imidlertid lest redegjørelsen i ettertid, og jeg vil gjerne knytte noen kommentarer til den.

Norge og EU har et tett samarbeid om utenrikspolitiske spørsmål. Felles innsats øker vårt gjennomslag for felles verdier og interesser. Norges utenrikspolitikk er svært ofte sammenfallende med EUs utenrikspolitikk. Vi deler grunnverdier og har ofte samme mål. På mange områder gjør vi derfor felles sak med EU i utenrikspolitiske spørsmål. Interesfefellesskapet skaper grunnlag for et nært samarbeid med EU i utenrikspolitikken, selv om Fremskrittspartiet ikke ønsker norsk medlemskap i unionen.

Norge har opparbeidet et tett og godt samarbeid. EØS-avtalen legger til rette for en halvårlig politisk dialog om utenriksspørsmål – en ordning som har fungert godt siden 1995. Den norske utenriksministeren møter sin kollega fra det til enhver tid sittende formannskapslandet i EU minst én gang i perioden, dvs. hvert halvår, slik statsministeren møter formannskapslandets regjeringssjef ved hvert nytt formannskap. I tillegg møter utenriksministeren EUs høyrepresentant for utenriks- og sikkerhetspolitikk. Videre er det i partnerskapsavtalen på sikkerhet og forsvar formalisert en årlig dialog på nivå mellom norsk statssekretær og vise-generalsekretær fra EU.

Norge og de øvrige EØS-landene har også regelmessige møter på ekspertnivå med EUs utenrikstjeneste, EEAS, European External Action Service, om sentrale utenrikspolitiske temaer. Det er årlige møter om henholdsvis Midtøsten, Vest-Balkan, OSSE, Russland/Sentral-Asia og Afrika. Norge har også faste halvårlige konsultasjoner på høyt embetsnivå med EEAS.

Når EU utarbeider felles holdninger og erklæringer om aktuelle utenrikspolitiske spørsmål, inviteres Norge

alltid til å slutte seg til disse, noe vi gjør i de aller fleste tilfeller. Dette inkluderer også EUs sanksjonspolitik. Sanksjoner som virkemiddel har størst effekt når like-sinnede land samarbeider nært, og når de har bred internasjonal oppslutning. Norge har også anledning til å slutte seg til EUs innlegg i internasjonale organisasjoner.

Norge og EU har mange felles interesser i sikkerhetspolitikken. Det er positivt at EU gjennom flere initiativer tar mer ansvar for europeisk sikkerhet på en måte som utfyller NATO og bidrar til å støtte opp om transatlantisk samarbeid. Norge er EUs tettteste samarbeidspartner, og dette gjelder også innenfor forsvars- og sikkerhetsområdet.

Den 28. mai 2024 signerte Norge og EU en partnerskapsavtale om samarbeid på forsvar og sikkerhet. Avtalen er ikke-bindende, men sammenfatter og stadfester samarbeidet som allerede pågår mellom Norge og EU på forsvars- og sikkerhetsområdet. Intensjonen er bl.a. å styrke samarbeidet om krisehåndtering, forsvarsindustri, romsamarbeid, kritisk infrastruktur, økonomisk sikkerhet og hybride trusler.

Norge deltar i EUs forsvarsfond, EDF, gjennom EØS-avtalen og har samme rettigheter som EUs medlemsland. EDF, som ble etablert i 2021, gir støtte til prosjekter som skal utvikle forsvarsmateriell og -teknologi. Norsk deltagelse styrker forsvarsindustriens tilgang til det europeiske forsvarsmarkedet. EU har også åpnet for at Norge kan delta i enkeltprosjekter i det fordypete forsvarssamarbeidet, PESCO. Dette er et forsvarssamarbeid hvor de fleste av EUs medlemsland er med. Norge, USA og Canada bidrar til PESCO-prosjektet om militær mobilitet. Dette arbeidet er viktig for at NATO-allierte skal kunne flytte militære styrker og materiell over landegrensene i fred, krise og krig.

Russlands ulovlige angrepskrig mot Ukraina har demonstrert at EU og Norge står overfor et usikkert og utfordrende sikkerhetsbilde i Europa. Norge og EU står tett sammen om støtte til Ukraina, som vist gjennom Norges generøse bidrag til den europeiske fredsfasiliteten, EPF. Norges støttepakke til Ukraina, Nansen-programmet, er også tett forent med EUs støtte til Ukraina.

Norge kan også delta i EUs sivile og militære krisehåndteringsoperasjoner, noe som er regulert i rammeavtalen fra 2004.

Norge har deltatt i tre militære og elleve sivile operasjoner. Blant annet deltar Norge finansielt og med personell til EUs treningsmisjon av ukrainsk personell og deltar i EU-programmene ASAP, som er rettet mot å øke produksjonskapasiteten i Europa, og EDIRPA, som gir støtte til fellesanskaffelser av forsvarskapasiteter.

Regjeringen arbeider også for deltagelse i EUs nye romprogram, som går fra 2028.

Norge har siden 2006 hatt en samarbeidsavtale med Det europeiske forsvarsbyrået, EDA. Gjennom EDA har vi tatt del i prosjekter som skal sikre leveranser for norsk forsvarsindustri.

Norge deltar også i flere av EUs andre programmer som bidrar til å redusere felles sårbarheter og bygge motstandsdyktighet i flere sektorer. Horisont Europa – et rammeprogram for forskning og innovasjon, og romprogrammene Galileo, som omhandler satellittnavigasjon, og Copernicus, som omhandler jordobservasjon, er eksempler på dette. Det samme gjelder EUs digitaliseringsprogram, EUs felles miljø for informasjonsdeling og EUs sivilbeskyttelsesmekanisme, UCPM. Under UCPM bidrar Norge med støtte til MEDEVAC, som frakter sårede ukrainere til sykehus rundt om i Europa. Det er et godt bidrag fra norsk side når folk rammes av russisk aggresjon, og noe vi skal være stolte over at vi bidrar til. Fremskrittspartiet støtter selvsagt fullt opp om dette.

Ingrid Fiskaa (SV) [10:37:41]: Utanriksministeren teikna opp eit større bilete, der stormaktsrivalisering og press på folkeretten utgjør bakteppet òg for Noreg sitt forhold til EU.

Det er fornuftig å ha dette bakteppet klart for oss. I ei tid der krig har rykt nærmare, og der fascisme og ekstremisme spreier seg på begge sider av Atlanteren, er det behov for å danna internasjonale alliansar som kan stå opp for og forsvare dei prinsippa og verdiane me som nasjon alltid hyllar – særleg no når det nærmar seg 17. mai: demokrati, fred, menneskerettar og folkeretten.

Spørsmålet er om EU er eit så eintydig svar på desse utfordringane som det utanriksministeren gjev inntrykk av. Regjeringa gjentek gjerne at Europa – og EU – utgjør eit interesse- og verdifellesskap som Noreg høyrer til i. Eg er ikkje så sikker på det.

Det blir snakka som om desse grunnleggande prinsippa, om demokrati og folkerett, er noko Europa har av seg sjølv, som ei ibuande kraft me kan ta for gjeve. For kort tid sidan snakka mange sånn om USA òg. Det har mange slutta med no.

Eit nærmare ettersyn på Europa og EU viser at heller ikkje her står dei verdiane støtt. Dei indre truslane mot demokrati og menneskerettar er på frammarsj òg her. Ytre høgre styrkjer seg, og heller ikkje dei antekne modererande politiske kreftene består testen når makta står på spel.

Eg skulle likt å ha visst kva verdier Arbeidarparti-regjeringa deler med f.eks. Giorgia Meloni i Italia og partiet hennar, Italias brør – arvtakaren etter Mussolini, som no blir rekna for å vera EU-president Ursula von der Leyens nærmaste samarbeidspartnar, og i tillegg har eit særleg godt forhold til Donald Trump.

Kva med Geert Wilders i Nederland, Sverigedemokraterna, Victor Orbán, Marine Le Pen, statsministeren i Slovakia, Robert Fico, ytre høgre i Spania og Austerrike, for ikkje å snakka om Alternative für Deutschland? I EU-land etter EU-land har ytre høgre både auka oppslutninga si og fått makt og innverknad, ofte godt hjulpet av den såkalla moderate høgresida. Skal me i Noreg alliera oss med desse, eller skal me prøva å byggja alliansar som står imot og motarbeider desse kreftene?

Heller ikkje EU-kommisjonen er eit lysande førebilete når det gjeld kampen for demokrati og ei opplyst offentlegheit. Nyleg sende ei rekkje europeiske journalistar eit opent brev til Kommisjonen der dei åtvarar mot det stadig strengare hemmeleghaldet av Kommisjonens eigne dokument. Eitt eksempel er den mykje omtalte avtalen mellom von der Leyen sjølv og legemiddelselskapet Pfizer om innkjøp av koronavaksinar, verd mange milliardar euro.

Når EU no i aukande grad prøver å ta opp kampen mot stormaktene i den økonomiske rivaliseringa, der jo Europa og EU i lang tid har sakka akterut på grunn av avindustrialiseringa, må dei demokratiske prosessane vika for det nye mottoet: konkurransekraft. Det merkar me òg i Noreg, med nye direktiv som skal gjera det enklare å utnytta naturressursar og byggja ned natur – anten det er mineral eller vindkraft det handlar om. Då skal det gå fort i svingane, noko lokaldemokratiet tapar på og storselskapa vinn på.

Regjeringa har visst ingen reservasjonar mot dette. Regjeringa har heller ingen motførestillingar mot å knyta Noreg tettast mogleg til EU i sikkerheitspolitikken. Eg må òg nemna at å snakka om europeisk sikkerheitssamarbeid som eit reint EU-prosjekt, der det nærast hastar å få lov til å sleppa inn i varmen, utan å nemna Storbritannia, som jo openbert bør vera ein del av eit slikt samarbeid for Noreg sin del, framstår pussig.

Sikkerheitssamarbeid handlar i stor grad om verdiar og interesser. Då er igjen spørsmålet: Kva verdiar og interesser skal Noreg forsvara saman med Meloni, Le Pen, Orbán og Weidel? Å lata som om EU er ein samla og solid forsvarar av demokrati og folkerett er å neglisjera fakta. Dette treng me ein opplyst debatt om – det er ikkje noko me skal feia under teppet. Sentrale EU-land har vist seg lite immune mot diktatur og fascisme i fortida. Å lata som det ikkje kan skje igjen, er farleg.

Bjørnar Moxnes (R) [10:43:06]: EØS-avtalen er en underlig konstruksjon. Det er ikke først og fremst en avtale som skal sikre gode handelsvilkår – vi hadde som kjent nulltoll på industrivarer også før EØS – men en ordning hvor den ene parten får retten til å omforme politiske og sosiale forhold hos den andre parten.

Over 150 land selger varer til EU. Ingen utenom EØS-landene må endre lovverket sitt eller svekke tariffavtalene sine for å få solgt varene til EU. Og som regjeringen selv har klargjort: EØS-avtalen sikrer ikke at Norge havner innenfor en eventuell tollmur fra EU. EØS er derimot en husmannsavtale som underlegger Norge et markedsliberalt EU-prosjekt som i stadig større grad undergraver det organiserte arbeidslivet og den nordiske modellen. Avtalen er – det er både de som er for, og de som er imot den, enige om – en demokratisk fiasko, for den innebærer en massiv overføring av delegering av lovgivende makt til EU og tilsvarende delegering av dømmende makt til EU-domstolen.

Derfor er ikke EØS en vanlig, folkerettslig eller mellomstatlig avtale, men et maskineri for å endre politiske og sosiale forhold i Norge uten at innbyggerne i Norge har innflytelse over disse beslutningene. Det er kanskje bakgrunnen for at 57 pst. mener at EU har for mye makt i Norge, mens 27 pst. mener det motsatte.

Derfor er det også uklokt å følge konklusjonen fra EØS-utvalget, som anbefalte at vi måtte bli enda raskere enn nå på å implementere EØS-direktivene. Det vi burde gjøre, er å undersøke hvordan Norge kan sikre nasjonal kontroll over sentrale samfunnsområder, heller enn å gjenta EUs krav om raskest mulig implementering av ulike EØS-regler.

Så ser vi at regjeringen bruker Trumps tollkrig i en slags skremselstaktikk for å presse gjennom enda mer servilitet overfor EU og Brussel. Statsråden har selv gjen tatt påstander fra EUs daværende energikommissær om at vi risikerte mottiltak på helt andre områder om vi ikke raskest mulig implementerte EUs direktiver på energiområdet. Dette er noe det ikke finnes dekning for i EØS-avtalen. Det strider imot reglene, dette med mottiltak. Det ble også bekreftet av regjeringen på spørsmål fra Rødt i Stortinget at EU ikke har den adgangen. Men det overrasker ingen i denne sal eller der ute at EU-glade statsråder, som Barth Eide, vil ty til den typen argumenter for å sørge for mest mulig harmonisering og underleggelse under det EU måtte finne på av lover, regler og direktiver, også for Norges vedkommende.

Det vi har nasjonal interesse av, er full nasjonal kontroll over kraften. Tilgangen til ren og rimelig strøm fra vannkraften har vært vårt viktigste fortrinn for å bygge industri i over 100 år. Ikke minst ligger interessen vår i å ha rimeligere strømpriser basert på vår egen vannkraft enn det de har i EU.

Dette er bakgrunnen for at ikke bare Rødt, men også fagbevegelsen, ved Fellesforbundet i privat sektor, ber om at det legges ned veto mot EUs fjerde energimarkedspakke, noe Rødt og andre har gått inn for på Stortinget. Det handler om å ha full råderett over kraften, handlingsrom til å ha en innenlands makspris på strøm –

også for næringsliv, industri og bedrifter, ikke kun for husholdninger – beholde kommunenes rett til å si nei til vindkraft og ikke minst beholde retten til å dele inn prissoner og bruke flaskehalsinntektene sånn vi selv ønsker. Da må vi ta tilbake kontrollen ved å si nei til hele EUs fjerde energimarkedspakke.

Vi ser at EU, grunnlovfestet nyliberalisme, dessverre ikke er et slags bolverk mot framveksten av ytre høyre og i siste instans også fascismen. Vi ser at avmakt, økende forskjeller, et utrygt liv for befolkningen og en svekket fagbevegelse gir grobunn for framveksten av ytre høyre. Da er ikke EU svaret på det, men tvert imot en solidarisk politikk. Rødt ønsker samarbeid med andre europeiske land, men det er ikke det samme som å underlegge seg et overnasjonalt og udemokratisk EU, som tvert imot, dessverre, gjennom sin politikk også legger grunnlaget for framveksten av disse kreftene, som er farlige også for Norge.

Guri Melby (V) [10:48:27]: Det er bare fire dager siden Europa-dagen, som den 9. mai feires over store deler av det europeiske kontinentet. På den dagen i 1950 inviterte Frankrikes president alle de europeiske landene til å samarbeide om kull- og stålproduksjonen.

I 1945 var det neppe mange europeere som så for seg at Tyskland og Frankrike bare fem år senere skulle starte noe som skulle gjøre kontinentet til det frieste, fredeligste og mest framtidsrettede som verden noen gang har sett. Men slik ble det, takket være modige politikere som våget å tenke nytt, ta store beslutninger og samarbeide med andre som man tidligere har kjempet mot.

At USA militært og økonomisk ikke lenger ser seg tjent med å ta ansvar for Europas sikkerhet, er et helt fundamentalt skifte for Europa. Det er rett og slett ikke mulig for oss per i dag å overskue ringvirkningene av dette. Men noe er klart, for når terrenget endrer seg så grunnleggende som nå, må vi oppdatere kartet vårt.

Svarene på hvordan Norge skal posisjonere seg i en ny verden, er åpenbart ikke de samme i dag som på 1990-tallet. Og det å klamre seg til en EU-beslutning som ble tatt for en generasjon siden, og en avtale som ble lagd i en helt annen tid, gir ikke mening. Nå er det vi som må tørre å tenke nytt og inngå nyere og tettere former for samarbeid med Europa, både fordi vi står tryggere sammen, og også fordi EU nå utvikler ny politikk innenfor klima, forsvar og sikkerhet i rekordfart, og det er til de grader i vår interesse å få være med på å påvirke fra et tidlig stadium.

Jeg hørte nylig noen beskrive situasjonen i dag som at hver gang Norge kommer til et eller annet internasjonalt toppmøte, er det som å begynne å lese en bok fra kapittel fire. Fordi de andre landene er så samsnakket gjennom alle de EU-møtene de er med på og egentlig det

daglige virket de gjør sammen, har vi falt av lasset fra starten av. Jeg vil at Norge skal være med på å påvirke fortellingen allerede fra første side.

Jeg vil ta med noen betraktninger om EØS-avtalen også. Jeg hørte utenriksministeren i sin redegjørelse snakke varmt om EØS og si at EØS-avtalen er selve hjørnesteinen i vårt samarbeid med EU. Det handler om trygghet for norske arbeidsplasser og økonomisk sikkerhet. Jeg kunne ikke vært mer enig. I mangel på et fullt EU-medlemskap for Norge må vi forvalte EØS-avtalen og vårt forhold til EU så godt som overhodet mulig.

Vi vet at på EU-siden har de vært frustrert over at Norge bruker lang tid på å implementere EØS-relevant lovgivning i Norge, altså at det såkalte etterslepet er så stort. Hvis Arbeiderpartiet tar dette så mye på alvor som det man sier man gjør, kan vi jo spørre oss hvorfor man har valgt å innlemme bare tre av de åtte rettsaktene som ren energimarkedspakken fra 2018 består av. Hvis det er så viktig å være en langsiktig og forutsigbar energipartner for EU som utenriksministeren sier, kan vi jo spørre oss hvorfor Arbeiderpartiet vil la være å fornye strømkablene til Danmark, en av våre nærmeste venner og naboer, som også sliter med høye strømpriser. Jeg synes det er en mismatch mellom regjeringens liv og lære her.

Jeg vil avslutte med et poeng som utenriksministeren åpnet med, nemlig at stormaktspolitikken er tilbake. I en verden der stormaktene dominerer, mener jeg det eneste riktige er å knytte oss tettere til våre allierte. En sammenligning mellom Litauen og Norge viser hvorfor land som ikke er store og mektige, blir mer beskyttet mot stormaktspress av et EU-medlemskap. Både Litauen og Norge har i løpet av de siste tiårene greidd å terge på seg stormakten Kina – Norge fordi Nobelkomiteen ga fredsprisen til Liu Xiaobo i 2010, og Litauen fordi de i 2021 tillot Taiwan å åpne et representasjonskontor i Vilnius. Begge landene ble utsatt for handelssabotasje og stort politisk press. Norge, som sto alene uten EU, måtte inngå den skammelige normaliseringsavtalen for å slippe unna presset. Litauen derimot hadde EU i ryggen, og i stedet for å måtte gjøre seg underdanig gikk EU til sak mot Kina i WTO på Litauens vegne.

Spørsmålet vi må stille oss, er: Vil vi være del av en stormakt, altså EU, eller vil vi være en brikke på siden av stormaktenes spill? Svaret for meg er åpenbart. Vi må tenke nytt, og Norge er tryggere sammen med EU.

Utenriksminister Espen Barth Eide [10:53:28]: En viktig og interessant debatt om vår aller viktigste internasjonale avtale, som berører så store deler av norsk samfunnsliv, norsk økonomi, norsk sikkerhet, er veldig velkommen.

Jeg har lyst til å begynne med å vise til representanten Vedum, som jo – jeg vet ikke helt om det var intensjonen – holdt et flammende innlegg for EØS-avtalen, for han påpekte, med rette, at det har gått godt med Norge etter 1994. I 1994 skjedde to ting. Det ene var at vi to år tidligere, med et rungende kvalifisert flertall her i salen, hadde sagt ja til EØS-avtalen, som begynte å virke 1. januar. Senere på året sa vi nei til fullt medlemskap. Den oppramsingen av alt som har gått bra med Norge, er nettopp en beskrivelse av hvordan EØS-avtalen virker, og har levert. Der skal Vedum ha stor ære og respekt for å ha bidratt aktivt til det i vår regjeringsperiode. Mens Senterpartiet var med, økte antall rettsakter som ble implementert per år, opp til i størrelsesorden 500–600. Det har altså vært en massiv tilpasning gjennom EØS, som Vedum har vært med på. Det er veldig bra.

Eldring-utvalget, som også Senterpartiet var ivrig for å få på plass, og som ble en formidabelt god utredning, der ikke minst Christian Anton Smedshaug var med, foreslått fra Senterpartiet og flere, slo jo enstemmig fast at EØS-avtalen har vært til stor gunst for norsk samfunns- og næringsliv. Da har man nettopp slått fast at det valget man da tok om ikke å være medlem, men å være fullt ut tilknyttet det indre markedet, stå utenfor den felles handelspolitikken, stå utenfor tollunionen, stå utenfor den felles landbrukspolitikken, men for øvrig være tett koblet på, men da uten bestemmelsesrett i den store balansen, er noe Vedum slutter opp om.

Det kunne høres ut som om han hadde hørt innlegg i salen om at vi burde bli medlem nå. De innleggene hørte ikke jeg. Det var først og fremst en diskusjon om hvordan vi tar videre den nære tilknytningen vi har gjennom dagens tilknytningsform, hvor vi altså har EØS pluss over 100 tilleggsavtaler. Jeg vil kanskje spesielt trekke fram den som Bjørn Arild Gram, forsvarsminister fra Senterpartiet, og jeg underskrev for et år siden om et strategisk partnerskap om forsvar og sikkerhet. Det er jo den avtalen som gjør at Norge er det landet som er spesielt nevnt, og som er fullt ut på innsiden av det forsterkede forsvarssamarbeidet i Europa. Det skal Vedum ha stor ære for å ha bidratt til.

Når vi er inne på Eldring-utvalget, var representanten Eriksen Søreide inne på oppfølgingen av det. Da kan jeg forsikre Stortinget om at den oppfølgingen er i full gang, både i Norge med standardisering, med raskere evaluering av EØS-relevans, og også med en tydelig politikk, som jeg ga uttrykk for i min redegjørelse, om at det også i tilfeller hvor nytt regelverk ikke nødvendigvis er fullt ut EØS-relevant – eller eventuelt både er EØS-relevant og ikke EØS-relevant fordi det kommer i pakker – ofte kan være slik at vi bør tilpasse oss det. Det er helt riktig at jo raskere man gjør det, hvis man er enig i det, jo bedre vil det være.

Vi har også, inspirert av det samme Eldring-utvalget, satt i gang et aktivt arbeid mellom EFTA-landene i EØS, altså Sveits, Liechtenstein og Norge, om hvordan vi møter nettopp disse horisontale programmene og initiativene i EU for å kunne ha en raskere oppfølging. Vi har også fulgt opp med å styrke kompetansen i departementene, det er i full gang, styrke oversetterkompetansen og i det hele tatt styrke de institusjonene som gjør at vi nettopp har den gode tilknytningen til det indre markedet gjennom EØS.

Ingrid Fiskaa var innovert verdsettet. Jeg for min del f.eks. er ikke enig med enhver politiker i EU-parlamentet eller enhver politiker i en europeisk regjering. Jeg tror verken Fiskaa eller jeg er enig med enhver annen politiker i Stortinget heller. Det er slik det er i demokratiske land, at man mener forskjellige ting. Det jeg derimot mener man trygt kan slå fast, er at de institusjonene som både formet EU, og som EU utvikler, slår fast de grunnleggende verdiene for oss – toleranse, minoritetsvern, demokrati i en opplyst form, altså mer enn bare flertallsstyre, rettigheter for seksuelle minoriteter, velferdsstaten, og grønn omstilling, der EU har en lederrolle. Dette er nettopp noe vi er opptatt av. Derfor står jeg fast ved at det er i vår egen materielle interesse å være tett koblet til det verdsettet som ligger i EU-samarbeidet.

Presidenten [10:58:31]: Det blir replikkordskifte.

Ine Eriksen Søreide (H) [10:58:46]: Jeg deler analysene utenriksministeren kom med også i dette innlegget, og jeg vil litt tilbake til det jeg avsluttet mitt innlegg med, nemlig spørsmålet om de fem gjenværende rettsaktene i ren energi-pakken. Det har skapt betydelig oppstandelse og forundring, vil jeg si, i EU-kretser og blant mange av våre naboland at man tar en regjeringskrise på tre ganske ukontroversielle direktiver, men bestemmer seg for at de fem neste skal bli liggende.

Som jeg var litt inne på i mitt innlegg, er det som kjennetegner vår og andres relasjon til EU nå at vi verken kan velge hvilke forpliktelser vi ønsker å oppfylle, eller stille oss i en situasjon der vi på mange måter utfordrer det som er våre forpliktelser.

Som jeg avsluttet med, er det flertall i dette stortinget for alle de fem rettsaktene. Da er mitt spørsmål til utenriksministeren, som vi har prøvd å stille til mange statsråder: Hva er begrunnelsen for at det flertallet ikke brukes til å implementere rettsaktene?

Utenriksminister Espen Barth Eide [10:59:52]: For det første er jeg helt enig i at det er viktig at man har så lite etterslep som mulig, særlig eldre etterslep. Noe av det vi jobber aller mest intenst med nå, er å få ned de eldre forsinkelsene, bl.a. GMO-regelverket, som hvis det hadde vært en ungdom, snart ville vært ferdig med

bachelor med tanke på når det kom. Det har ligget der gjennom mange regjeringer som både Eriksen Søreide og jeg har vært med i.

Når det gjelder energisamarbeidet, var det viktig for oss å komme i gang med å implementere viktige deler av det. Representanten viser til regjeringskrise. Det er altså ikke de som fortsatt sitter i regjeringen, som valgte å forlate regjeringen på grunnlag av dette. Det var et annet parti. Vi har ikke tenkt å bruke veto mot disse reglene, men vi mener at det er ganske mye som er i endring når det gjelder styringssystemet for kraft i Europa, ikke minst problematikken rundt at Tysklands naboland ikke får gjennomslag for flere prissoner i Tyskland. Vi vil gjerne se at det er en utvikling på det feltet før vi eventuelt implementerer de andre direktivene.

Ine Eriksen Søreide (H) [11:00:56]: Jeg hører utenriksministeren si at det ikke er aktuelt å bruke veto, men realiteten er at fire av de fem rettsaktene er forordninger som ikke kan endres. De skal bare implementeres i landene. Så hva man venter på, er for meg vanskelig å få grep om, og vi har altså forsøkt å spørre både energiministeren, statsministeren, utenriksministeren og andre for å høre hva det er konkret som gjør at disse direktivene ikke skal implementeres i norsk rett.

Jeg vil tilbake til møtet vi hadde i Europautvalget 6. mai, da jeg stilte spørsmål til utenriksministeren om strategien for det første møtet vi skal ha med EU om HERRA, altså helseberedskapsunionen, som skal skje allerede 23. mai. Utenriksministeren var inne på at vår generelle oppførsel med tanke på EØS er viktig, og at EU kobler saker, så god framgang på reduksjon av etterslep og en konstruktiv holdning vil smitte over.

Mitt spørsmål er da fortsatt: Hva er den konkrete strategien for hvordan Norge skal møte i disse diskusjonene med EU?

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:02:03]: For det første foregår det nå et arbeid i alle departementer, der hver enkelt statsråd er personlig ansvarlig for å få fram hvilke etterslep som ligger hos dem, få unna det som kan fås unna raskt, og forsøke å akselerere prosessen med det som er mer krevende. Derfor kommer vi nå med en rekke ting, hvor det tidligere nevnte GMO-regelverket er det aller eldste, som har ligget der i mange år og vært en byrde i forholdet til EU, for det er jo de eldste etterslepen som er mest problematiske, pluss de viktigste.

Når det gjelder helseunionen, helseberedskapssamarbeidet, ønsker vi en bredere deltakelse enn det Komisjonens mandat legger opp til. Vi er glad det foreligger et mandat, og vi er glad vi kommer i gang med samtalene. Vi vil ta opp det spørsmålet i møtene om helseberedskapssamarbeidet, og vi jobber opp mot med-

lemsland, for vi mener det er i felles interesse at Norge er med på en bredere front enn f.eks. bare det som går på pandemiberedskap.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp) [11:03:19]: Jeg har lyst til å sitere energiminister Terje Aasland, som på et spørsmål i Europautvalget om fornybardirektivet svarte:

«Så til spørsmålet om at når vi først tar 2018, må vi vel ta 2023 også. Ja, hensikten er jo det. Vi ønsker å implementere det regelverket som ligger i EU, (...).»

Da er mitt spørsmål til Espen Barth Eide. Er det samme holdning når det gjelder bygnings- og energidirektivet fra 2018, som har en ny versjon fra 2024?

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:03:52]: I prinsippet mener vi at dette er direktiver som det er klokt av Norge og i vår egeninteresse å innføre. Dette er fornuftige regler, og det er lurt å ha det felles regelverket. Det er også noe næringslivet etterlyser. Så prinsipielt sett er svaret ja, og så legger vi fram direktiv for direktiv for Stortinget på egnet måte gjennom de kanalene vi har for det.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp) [11:04:15]: Så planen til Arbeiderparti-regjeringen er også å innføre bygningsenergidirektivet fra 2024?

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:04:26]: Vi legger fram direktiver når vi legger dem fram, og det vil da energiministeren komme til Stortinget med når man er klar for det. Vi gjør selvfølgelig grundige undersøkelser der, som Vedum fra sin tid i regjering vet at vi alltid gjør. Jeg bare sier at dette er felt som det er klokt at vi kobler oss til, og så ser man alltid etter om det er ting i de enkelte direktivene eller i oppdaterte, moderniserte direktiver som gjør at vi f.eks. trenger tilpasninger. For status på det vil jeg vise til energiministeren, men vi mener altså, i tråd med det norsk næringsliv mener, at dette er områder hvor det er klokt at vi, så langt som mulig, har felles regelverk.

Ingrid Fiskaa (SV) [11:05:20]: Då EØS-avtalen blei framforhandla for ein god del år sidan, forsikra dåverande statsminister, Gro Harlem Brundtland, alle som var skeptiske, om at reservasjonsretten, eller vetoretten, som han populært blir kalla, var ein sikkerheitsventil, og at det ivaretok ønsket, som dei fleste har i Noreg, om at Noreg skal vera ein sjølvstendig, suveren stat. Var me ueinige, kunne me seia nei. Eller for å bruka Brundtland sine eigne ord: Vetoretten er til for å brukast. I utgreinga for ei veke sidan sa utanriksministeren at EØS er ein folkerettsleg avtale inngått mellom likeverdige partar, og det å innlemma relevante rettsakter

er difor ikkje eit val, men ei forplikting. Då er mitt spørsmål: Meiner utanriksministeren med dette at den reservasjonsretten ikkje finst? Er det slik at me må gjennomføra alt? Kvar er då handlingsrommet?

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:06:24]: Jeg har tidligere vist til Eldring-utvalget. Jeg håper alle på Stortinget som er interessert i dette, har lest den utredningen, for den har en veldig god diskusjon av dette berømte handlingsrommet og påpeker at vi har et betydelig handlingsrom. Det handlingsrommet er imidlertid størst hvis man er tidlig på når man er med når regelverk utformes, spiller inn gode ideer og innsikter der, og det blir mindre etter at EU er ferdig med hele sin behandling. Så finnes det en mulighet for å reservere seg, men med de kjente konsekvensene det har, og i de aller, aller, aller fleste tilfeller har man jo funnet andre løsninger enn det, nettopp for å opprettholde integriteten i det indre markedet. Det er i vår interesse at vi får lov til å være en fullverdig del av et indre marked som vi har søkt oss inn i. Det er ikke noe noen har pålagt oss, det var jo et ønske fra EFTA-landene å få være med i hele dette regelverket som ble utviklet. En gjensidig forpliktelse betyr at vi kan kreve vår rett i andre land som er med i fellesskapet, og vi skal også implementere de reglene som blir vedtatt.

Bjørnar Moxnes (R) [11:07:43]: Jeg tolker utenriksministerens svar som en bekreftelse overfor SV om at vi har en reservasjonsrett. Den er der av en grunn, den er reell, og den kan brukes. Så er spørsmålet: Hva kan bli konsekvensene hvis vi tar i bruk folkestyret vårt og sier nei til EU på et bestemt saksfelt? Ifølge avtalen kan da en del av samme saksfelt settes ut av spill og tas ut av EØS-avtalen fra EUs side, men det er ikke adgang til å innføre mottiltak mot Norge på helt andre områder. Det var dette daværende energikommissær Kadri Simson påsto i offentligheten da hun var i Norge for et år siden, og som dessverre fikk støtte fra regjeringen.

Kan utenriksministeren nå bekrefte at EU ikke har den adgangen, og at vi har en reell vetomulighet som vi både kan og bør bruke hvis det er demokratisk flertall for det i Stortinget?

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:08:42]: Akkurat dette spørsmålet har vært beskrevet i betydelig detalj i alle de EØS-redegjørelsene jeg har framført, og som jeg tror Moxnes har sittet og hørt på og deltatt i debatten om. Det er altså når vi kommer med offensive interesser fordi vi vil delta i mer, i nytt samarbeid, at EU kan vise til at man har mindre interesse for å åpne opp på f.eks. helseberedskap, som vi snakket om i stad, hvis vi ikke lever opp til det som er vår del.

Når det gjelder den formelle adgangen til mottiltak, er det helt riktig at det er innenfor den sektoren man snakker om. Jeg kan heller ikke se at noen hos oss i Norge har påstått noe annet. De problemstillingene som faktisk oppstår, er gjerne når Norge ønsker å være med i samarbeid hvor vi har en materiell interesse og forsøker å få være med på det, uten å leve opp til de forpliktelsene vi har. Det kan skape mindre entusiasme, og det er litt av det vi nå har prøvd å ta tak i.

Guri Melby (V) [11:09:50]: Det er åpenbart veldig ulike syn på EØS-avtalen i denne salen. Særlig på venstresiden er motstanden svært sterk. Det jeg må si meg enig med EØS-motstanderne i, er at avtalen lider av et stort demokratisk underskudd. Jeg mener den beste måten å gjøre noe med det på er å skaffe oss mer innflytelse i EU, helst ved hjelp av et fullt medlemskap, men også ved å se på andre måter for å få være med og påvirke beslutningene.

Når det gjelder forsvars- og sikkerhetsområdet, har Norge en partnerskapsavtale som gir oss rett til dialog og konsultasjoner, men den sikrer oss ikke en plass rundt bordet når beslutninger tas eller strategier skal legges. Vi risikerer også at det er viktige programmer vi havner utenfor. Nå ser jeg at Storbritannia er i ferd med å inngå en avtale med EU som vil sikre nettopp det vi har foreslått flere ganger, nemlig i større grad å bli et fullverdig medlem av utenriks- og forsvarspolitikken til EU. Dette har regjeringen så langt avvist fordi man har ment det er umulig for ikke-medlemsland å oppnå. Dersom Storbritannia får til en slik avtale, vil regjeringen da være åpen for å vurdere det samme for Norge?

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:10:52]: Det er ingen tvil om at vi egentlig ønsker å være tettest mulig koblet på det forsvars- og sikkerhetspolitiske samarbeidet i Europa. Det var derfor regjeringen, ved daværende forsvarsminister Gram og meg, inngikk dette partnerskapet. Vi er forrest, vi er en del av den innerste sirkelen nå.

Noe av det første Starmer-regjeringen gjorde, var å ta kontakt med oss for å få den avtalen og for å lære om våre erfaringer med nettopp den avtalen. Det Storbritannia nå arbeider for å gjøre, er langt på vei å kopiere den avtalen Norge og EU har inngått, og så har den kanskje vært beskrevet på litt ulike måter. Jeg mener fortsatt at man bare som medlem er fullt på innsiden i EU. Da European Defence Readiness 2030-rapporten kom fra EU for ca. en måned siden, var altså Norge beskrevet som helt inne i alle programmene for anskaffelser, utvikling og slikt. Det er i tråd med det målet regjeringen satte i fjor. Dette er et dynamisk samarbeid, og jo mer man leverer, jo mer får man være med.

Presidenten [11:11:54]: Replikskiftet er avsluttet.

Nils-Ole Foshaug (A) [11:12:13]: Først vil jeg si takk til utenriksministeren for hans redegjørelse tirsdag 6. mai og for hans innlegg i dag.

Det er dramatiske tider i Europa. Europa må stå samlet, og vi står samlet. Den forverrede sikkerhetspolitiske situasjonen krever et tett og omfattende europeisk samarbeid. I et stadig mer krevende geopolitisk landskap, med tiltakende rivalisering og uforutsigbare rammevilkår, har Norge en sterk egeninteresse i et samlet Europa. Når autoritære krefter forsøker å splitte oss, er det viktigere enn noen gang at vi holder sammen. Derfor er det viktig å styrke og videreføre EØS-samarbeidet.

Gjennom 30 år har EØS-avtalen vært en hjørnestein i norsk europapolitikk og for norsk økonomi, og i sum har avtalen tjent norske interesser vel. Avtalen har sørget for at vi ikke står alene i møte med omveltninger og kriser som oppstår i verden rundt oss. Krig i Ukraina, økt proteksjonisme, stormaktsrivalisering, pandemi og brexit har økt kompleksiteten i EU. Det er både viktigere og mer krevende å sørge for at EØS-avtalen fungerer. Dagens sikkerhetspolitiske utfordringer krever at Norge også engasjerer seg aktivt i områder utenfor EØS-avtalen.

Et kapittel i Eldring-utvalgets NOU er viet til utenriks-, sikkerhets- og forsvarspolitik. Utvalget har klare tilrådinger: Vi bør fortsatt søke tett samarbeid med EU på området, vi bør knytte oss til relevante nye EU-initiativ, også når de faller utenfor EØS, og vi bør følge opp EUs ambisjon om et strategisk partnerskap. Dette er anbefalinger vi må ta med oss videre i debatten, uavhengig av om man er tilhenger av norsk EU-medlemskap eller ikke. Jeg er derfor særdeles tilfreds med at regjeringen signerte en avtale om et strategisk partnerskap med EU innen forsvar og sikkerhet for et år siden.

Russlands folkerettsstridige angrepskrig utfordrer alt vi står for, og vi skal derfor gjøre det vi kan for å støtte Ukrainas frihetskamp, så lenge det trengs. Det praktiske sikkerhets- og forsvarssamarbeidet med EU er blitt styrket siden krigen startet. Norge bidrar med militær bistand gjennom EUs eget støtteprogram, vi deltar sammen med EU-land for å utdanne ukrainske soldater, og vi har sluttet oss til EUs ammunisjonssamarbeid. I tillegg har EØS-avtalen sikret norsk deltakelse i programmene ASAP og EDIRPA.

Vi er enige om at NATO er grunnpilaren i norsk sikkerhetspolitikk. EU spiller likevel en svært viktig rolle i europeisk sikkerhetspolitikk, men det er viktig at utviklingen i EU på det sikkerhets- og forsvarspolitiske området utfyller og ikke dupliserer NATO, og dermed bidrar til å styrke det transatlantiske samarbeidet.

Det er ingen som snakker om å bygge opp en stor EU-hær, men man snakker om hvordan EU og NATO skal utfylle og styrke hverandre. EU har lansert sin forsvarsplan, European Defence Readiness 2030. Planen har som mål å mobilisere hele 800 mrd. euro til forsvarsinvesteringer, styrke den europeiske forsvarsindustrien og etablere en felles europeisk forsvarsunion. Norge er nevnt som en viktig partner i denne prosessen, selv om vi ikke er EU-medlem.

Planen reflekterer EUs ambisjoner om å ta en mer proaktiv rolle i sikkerhetspolitikken, og det vil føre til en bedret byrdefordeling og forskyvning over Atlanteren, innenfor rammen av NATO. Som EØS-medlem står Norge i en unik posisjon til å bidra til Europas samlede innsats for sikkerhet og stabilitet.

Andøya Space er, sammen med resten av Norges romsatsing, i verdensklasse. Verdensrommet blir stadig viktigere for nasjonal sikkerhet, våre militære evner og i forsvarssamarbeidet med både NATO og EU. Det er betryggende å høre at utenriksministeren legger ned en betydelig innsats for full norsk deltakelse i EUs neste romprogram, som starter i 2028.

Et nært samarbeid med EU er viktig og nødvendig. Det handler om Norges og Europas sikkerhet. Forsvarssamarbeidet med EU er blitt styrket siden krigen startet, og det må vi fortsette, både for å sikre norsk trygghet og for å utvikle norsk forsvarsindustri.

Hårek Elvenes (H) [11:17:06]: Takk for en grundig redegjørelse fra utenriksministeren.

Etter at regjeringsprosjektet mellom Senterpartiet og Arbeiderpartiet havarerte, ser vi nå en utenriksminister som ikke lenger går på filttøfler overfor Senterpartiet i dette spørsmålet, selv om hans siste innlegg kanskje kunne tyde på at Arbeiderpartiet og Senterpartiet har en felles tilnærming til EØS-avtalen. Det har jo de partiene som kjent ikke.

Vi ser et EU i dag som gjør større forskjell på land som er medlem av EU, og land som er utenfor. EU er ingen meny man kan komme og forsyne seg fra. Derfor blir det vanskelig å forstå hvorfor et EU-direktiv som er vedtatt så langt tilbake som i 2018–2019, blir utsatt til 2029, i spørsmålet om man skal innføre hele direktivet. Man innfører fornybardirektivet, energieffektiviseringsdirektivet og bygningsenergidirektivet. Spørsmålet er hva man skal bruke timeouten fram til 2029 til, og hva man forventer at EU skal endre i den fjerde energipakken for at Norge skal tiltre det.

Norge og EU undertegnet 28. mai i fjor en ny avtale knyttet til forsvars- og sikkerhetssamarbeid. Avtalen åpner ikke for deltakelse i nye programmer, nye byråer eller nye initiativer. Avtalen er en generell overbygning for overordnet samarbeid, for å utvikle det eksisterende

samarbeidet og søke nye samarbeidsområder på generell basis. Romsamarbeidet skal diskuteres i en årlig dialog. EUs meget omtalte romprogram IRIS² er av stor betydning for Europa for å gjøre seg uavhengig av amerikanske satellittjenester, og det er også svært viktig for å utvikle vår egen romindustri.

Den 19. mars i år vedtok EU et Joint White Paper for å styrke egen forsvarsevne og egen beredskap. Her framgår det at luftvern og artilleri, artilleriskyts og artilleri-ammunisjon er de to høyest prioriterte områdene. Her har Norge en nøkkelrolle gjennom produksjon av NASAMS-luftvern og vår artilleriproduksjon. Det er forskjell på den beskrivelsen regjeringen presenterer av hva man gjør for å øke kapasiteten i norsk forsvarsindustri og utnyttelsen av den eksisterende industrien, og det industrien faktisk oppfatter blir gjort. Det som er meldt til Stortinget fra industrien, er følgende: Industrien opplever i liten grad kriseforståelse og erkjennelse av at det er helt nødvendig at myndighetene i større grad bidrar til å legge til rette for nye investeringer.

Som det er sagt mange ganger fra denne talerstolen, har EØS-avtalen tjent Norge godt i vel 30 år. EØS-avtalen var på mange måter ment som en mer midlertidig ordning, en bro mellom ja- og nei-siden, i håpet om at man etter hvert kanskje skulle bli fullverdig medlem av EU. Å erstatte EØS-avtalen med en handelsavtale er en illusjon. Det er nærmest på grensen til propaganda å kunne hevde noe slikt.

Jeg lyttet med interesse til innlegget fra representanten for SV. Hennes dype og ektefølte skepsis mot EU deles jo ikke av SVs søsterpartier ute i Europa. De er for EU. Den ihuga skepsisen og nærmest farlige motstanden mot EU kommer jo fra ytre høyre i Europa. SV må føle seg lite bekvem med å stå i et fellesskap med eksempelvis Alternative für Deutschland.

Det er et spørsmål hvor lenge vår strategi – basert på å kjempe med nebb og klør for å kunne opprettholde et nærest mulig samarbeid med EU – bærer de resultatene som Norge er avhengig av på sikt. Vi ser et Europa som tar langt større ansvar for felles sikkerhet, felles interesser og ikke minst det samholdet som Europa er avhengig av. Da er det et spørsmål om EØS-avtalen er en tilstrekkelig tilknytningsform til EU på sikt.

Ola Borten Moe (Sp) [11:22:28]: La meg begynne med det helt åpenbare: Norge ligger i Europa. Det er åpenbart viktig for Norge at det går bra med Europa. Det som er bra for Europa, er ofte også bra for Norge. Det er heller ingen uenighet om at vi selvsagt skal samarbeide tett med landene rundt oss, ei heller at de er våre viktigste handelspartnere.

Til den norske debatten rundt både EU og EØS er det å anføre at i alle fall jeg ofte synes den er litt lite nyansert

og litt lite spennende. Nettopp dette utgangspunktet – at Europa er viktig for Norge, og at vi er en del av Europa – burde ført til en refleksjon rundt hvordan det egentlig står til i vår egen verdensdel, og hvordan det egentlig går. Min observasjon er at Europas absolutte – og for så vidt også relative – makt, betydning og gjenklang rundt i verden som en konsekvens av det, ikke akkurat er på oppadstigende kurs.

Hvis man ser på Europas andel av BNP, er den jevnt fallende og har vært det gjennom de siste 15 årene spesielt. Det er urovekkende – ikke fordi andre land gjør det bedre, men fordi vi er avhengig av å ha en økonomisk og sosial modell som kan vises fram, som kan eksporteres, og som kan brukes som utgangspunkt for våre argumenter hva gjelder liberalt demokrati, rettsstat og alle de tingene som også utenriksministeren sier at samler oss i et verdifellesskap.

Den andre observasjonen min er at EU er et svært byråkratisk system. Det er kanskje ikke så rart, for det er stort sett reguleringer EU har å ty til. Man mangler som kjent en felles finanspolitikk. Man har ikke en felles forsvarspolitikk. EU er ikke et land, EU er et samarbeid mellom land. Når det eneste man har, er reguleringer, er det ofte det man tyr til. Det skal sies at EU gjør det til gagns – faktisk i en sånn grad at EU selv begynner å påpeke at dette er et problem for å få nødvendig dynamikk, for å få nødvendig vekst og for å få nødvendig utvikling på vårt eget kontinent.

Det er verdt å legge merke til at utenriksministeren bruker som noe positivt at man nå har klart å øke takten med tanke på lovverk vi implementerer fra EU – opp til 500–600 lovakter i året. Vel, man skulle tro at 500–600 lovakter i året i seg selv er verdt en refleksjon knyttet til om antallet, doseringen og omfanget av hva som er nødvendig for å få til et godt og velfungerende samarbeid, kanskje er noe i overkant.

Europa har energipriser som er tre til fire ganger så høye som land, områder og regioner vi konkurrerer med. Det fører til at vår industri flytter ut. Senest i forrige uke kunne vi lese at kjemisk industri nå er på tur ut av vårt kontinent. Vi vet at BASF, det store tyske selskapet, ikke ser for seg noen stor framtid i Europa. Vi ser også på de store, kraftkrevende norske selskapene at investeringene deres ofte ender opp andre steder enn i Norge eller på vårt eget kontinent. Det er foruroligende.

Det hadde vært veldig forfriskende om vi i denne sal kunne ha diskutert ikke bare behovet for et nært samarbeid med Europa, men at man også gikk inn i realitetene og snakket om hvordan det går, hva som skal til for å gjøre dette bedre, hvordan vi skal øke vår egen konkurransekraft, og hvordan vi skal få energiprisene ned, sånn at vi igjen er et attraktivt sted å investere. Det er ikke bare snakk om behov for økt avkastning på kapital. Det er i

ytterste konsekvens hele vår samfunnsmodell som står på spill. Min spådom er rett og slett at hvis vi ikke klarer å tilby våre unge – enten de er i Norge eller Berlin – en framtid, muligheter, inntektsvekst og positivitet, vil de høyrekreftene som vi nå har sett på ekstrem frammarsj, bare fortsette.

Ingjerd Schie Schou (H) [11:27:35]: Takk til utenriksministeren for hans redegjørelse. Utenriksministeren sier i sin innledning:

«Norge står EU nærmest, selv om vi ikke er medlem. Gjennom tre tiår har vårt samarbeid vokst dypt og bredere med EØS-avtalen som grunnmur.»

Jeg er urolig når det gjelder unge menneskers oppfatthet av demokrati og deltakelse i valg. Jeg ser at fra 1972, vår første folkeavstemning, har det kommet til to-tre nye generasjoner som ikke har deltatt i denne samtalen om for og mot et EU-medlemskap. Det er greit å minne om at historie ikke er ferskvare. Unge mennesker kan med rette spørre, når jeg sier det som var mantraet fra dem som var særlig mot EU i 1972: Nei til EEC og dyrtid. Ingen husker det. Nå er det mange unge mennesker som ikke vet hvem Willy Brandt er heller. De sier: Hvem er det, hva var han? Dette er anakronismer fra 1994, det jeg nevnte om EU-debatten.

Med rette kan også unge spørre når jeg ikke vet, når jeg ikke har kunnskap: Hva er det du snakker om? Hva med en kunnskapsbasert samtale om Den europeiske union, om hva vi ville vunnet med et EU-medlemskap, hva vi ville tapt med et EU-medlemskap? Hva koster et utenforskap, hva koster et innenforskap og et medlemskap? Hva dekker ikke EØS-avtalen, og hva dekker den? Hvilke konsekvenser har de ulike svarene?

Jeg ser at Arbeiderpartiet i regjering ønsker seg en europadebatt. Det er en god begynnelse, et steg på veien. Jeg tror det er helt avgjørende viktig, bl.a. for å inkludere nye som kommer til oss, som forhåpentligvis skal delta i demokratiet. Det er bare det at Arbeiderparti-regjeringens venner ikke er på samme sporet.

Utenriksministeren vier også tollmurer oppmerksomhet, som jo ikke nødvendigvis dekkes fullt ut godt i EØS-avtalen, og ikke gir en sikkerhet, men nok en gang viser at vi på en måte må være med under EU-paraplyen og be om særlige tiltak. Det er kanskje også overraskende at vi ikke får større oppmerksomhet rundt det som var EUs eller Den europeiske unions utgangspunkt, nemlig at det er et fredsprosjekt. Det skulle hindre stor-krig mellom tidligere stridende parter, stor-krig skulle være helt utenkelig. I det fredsprosjektet og i den samtalen velger vi altså ikke å delta. Jeg tror at en debatt om europapolitikken i Norge er helt på sin plass.

Utenriksministeren vier også Europarådet oppmerksomhet i sin redegjørelse. I en internasjonal arki-

tektur er det viktig å ha samlingsplasser, møteplasser, samtaleplasser og også plasser hvor vi kan konfrontere og være rykende uenige. EU, NATO, Europarådet og FN har alle ulike mandat. Den myke delen ligger i Europarådet, som er en grunnleggende organisasjon for menneskerettigheter, demokrati og rettsstatsprinsipper, og også for å forhindre en tredje verdenskrig. Der har EU og Europarådet mye til felles, og det er nå tatt initiativ til et møte mellom presidenten i Europarådet og EUs von der Leyen.

Jeg imøteser også den samtalen vi skal ha om den stortingsmeldingen regjeringen og utenriksministeren har levert om nettopp disse verdiene, som går på menneskerettigheter og særlig Europarådet og Norges interesse og bidrag der. Når det virkelig gjelder, må ministerkomiteen, regjeringene og PACE stå sammen. Vi så det da vi ekskluderte Russland, men da var det de folkevalgte som gikk først, og regjeringene som kom etterpå. Det var selvfølgelig med utgangspunkt i krig, men vi ser ikke den samme typen samarbeid i forbindelse med det jeg tror kommer til å utfordre oss når det gjelder f.eks. Aserbajdsjan og Georgia. Vi ser at det er en del av de landene som tilslutter seg demokratiske verdier og underskriver konvensjoner, men som ikke lever etter dem. Det handler om nettopp det.

Utenriksministeren er forbilledlig klar, synes jeg, med hensyn til det å snakke om å reforhandle EØS-avtalen, slik enkelte gjør, for å lokke med løsninger som ikke finnes. Der er utenriksministeren veldig tydelig. Det er bare det at de som regjeringen ønsker å regjere med, ikke er på det samme sporet.

Svein Harberg hadde her overtatt presidentplassen.

Bengt Fasteraune (Sp) [11:32:54]: En klok mann sa en gang: Utenrikspolitikkens mål er å gjøre innenrikspolitikken mulig. At vi skal samarbeide og handle med våre venner i Europa, er klokt. Det gjør oss rikere, og det gir oss et rikere liv. Samtidig må vi forsvare våre folkevalgtes handlefrihet til å løse problemer innad i Norge. Hvis folk opplever at Stortinget ikke er i stand til å løse hverdagsproblemer på grunn av utenrikspolitikken, har vi feilet. Dette må vi være oppmerksomme på.

Det merkes på utenriksministerens redegjørelse at Senterpartiet ikke lenger sitter i regjering. Kjærlighets-erklæringene til Brussel er skrudd betydelig opp, og Norges rolle som selvstendig og avgjørende aktør i Europa er nedtonet. Storbritannia, kanskje vår aller beste venn ifølge statsministeren, og Norges nærmeste og viktigste allierte i Europa ifølge forsvarsministeren, blir nevnt i en bisetning.

Det er positivt at utenriksministeren trekker fram Norges engasjement for menneskerettigheter og demo-

krati. Vi ser bekymringsfulle tendenser i en rekke EU-land, og autoritære krefter er styrket i Europaparlamentet. Vi skårer svært høyt på de fleste rangeringer om menneskerettigheter, ytringsfrihet og demokrati. Vi har mye å lære bort til mange EU-land.

Sikkerhetspolitikk i Europa er krevende nå om dagen. Jeg er glad for at utenriksministeren stadfester Senterpartiets syn om at EU ikke skal utfordre NATOs rolle. Hvorvidt alle i EU er enige om det, kan derimot diskuteres. For eksempel var vår nåværende finansminister bekymret for EUs planer senest i fjor. Senterpartiet har alltid vært varme forkjempere for alliert samarbeid også i Europa, uavhengig av tilknytning til EU. Vår bekymring er at EU-kommisjonen kan stikke kjepper i hjulene for dette samarbeidet. De har en tendens til å blande seg inn i saker som kompliserer etablerte samarbeids- og kommandolinjer, og det har vi absolutt ikke råd til i disse dager. Det er komplisert nok som det er.

Jeg kan si mye om EØS-avtalen, og selv om den, sett opp mot norsk EU-medlemskap, er fordelaktig på enkelte områder, som landbruk, fiskeri og import og eksport av industrivarer, beveger avtalen seg inn i forhold som skal forvaltes av norske folkevalgte, alt fra havnearbeidernes fortrinnsrett til oppdrag, interkommunalt samarbeid om søppeltømming eller konkurranse på tog og post. Listen er lang og detaljnivået nærmest ubegrenset. Dette har jo regelrett blitt EØS-avtalens tyranni.

Likevel er det viktigste av alt utelatt i redegjørelsen: de norske folkevalgtes mulighet til selv å ta stilling til EU-regelverk. Når skal vi innlemme nytt regelverk, og skal vi overhodet gjennomføre nytt regelverk? Slik oppstår EØS-etterslepet. Jeg er uenig i det utenriksministeren sier om at EØS-etterslepet ikke er bra for norske interesser. Av og til kan det være en fordel at man ikke har like vilkår. EØS-etterslepet gir bedre vilkår om banken vår skulle gå konkurs, det gir norske oljearbeidere bedre trygghet på sokkelen, og det gir større fleksibilitet til å regulere utenlandskablene.

Det er interessant å høre utenriksministeren si at for Norges del betyr dette at EØS-relevante EU-rettsakter skal innlemmes i EØS-avtalen fortløpende. Det kan umulig være rett. Vi har en reservasjonsrett en Arbeiderparti-regjering framforhandlet og en utenriksminister fra Arbeiderpartiet aktiverte. Denne perioden har gitt oss nok en nyvinning fra Arbeiderpartiet – den femårige innlemmelsespausen, selvfølgelig etter press fra Senterpartiet.

Norge har hatt tollfri adgang på industrivarer til EUs indre marked siden 1973. Det er i vår gjensidige interesse at det ikke bygges opp nye tollbarrierer på industrivarer mellom Norge og EU. Vi ønsker ikke å bli deltakere i en handelskrig. Om regjeringen spiller kortene sine rett, kan det faktisk være at Norge ender opp med bedre

markedsadgang til USA enn EU. USAs president har godord å si om Norge, men EU kaller han derimot «nas-tier than China».

Sigrid Zurbuchen Heiberg (MDG) [11:38:11]: No på laurdag sat litle Ahmed, ein blid og vilter baby på ni månader, og leikte med katten sin eit par timars flytur herifrå. I dag er ikkje Ahmed og katten hans meir. Endå ei bombe kom i natta, endå eit israelsk luftangrep, endå fleire palestinske liv er øydelagde.

Om ein i Europa i dag protesterer mot denne nedslaktinga, risikerer ein arrestasjon. Om ein i land som Tyskland og Storbritannia i dag protesterer mot folkemord, risikerer ein å møta politi, vald og fordøming.

No på laurdag gjekk tusenvis av menneske i tog i gatene i Oslo, men norske riksmidia skreiv ikkje om det. Barn, kvinner og menn fylte opp heile Karl Johan i protest mot det pågåande folkemordet i Palestina, med norske pengar, med amerikansk militær støtte og med politisk støtte frå Europa. Folkemordet får stadig mindre merksemd i media og i politikken. Tusenvis på tusenvis av vanlege norske folk ropte: La barna eta, la barna leva. Men regjeringa er tydeleg på at dei planlegg for at Noreg skal fortsetja å vera den største europeiske enkeltinvestoren i den ulovlege okkupasjonen i Palestina og den etniske reinsinga av Gaza og Vestbreidda som no går føre seg.

Utanriksministeren har rett i at me er i ei tid med store geopolitiske endringar. Utanriksministeren beskreiv utfordringane godt, og Miljøpartiet Dei Grøne er einig i mykje av det han sa. Utanriksministeren siterer Jean Monnet, ein av arkitektane bak det moderne Europa. Eg vil velja eit anna sitat av Monnet, nemleg:

«There is no future for the people of Europe other than in union.»

Monnets ord beskriv òg vår tid, og det er på tide at regjeringa verkeleg tek tak og seier det som må seiast. I denne skjebnetida på vårt kontinent seier Miljøpartiet Dei Grøne at det er mogleg å forhindra folkemord, og det er mogleg å ta ansvar for vår felles framtid og vårt forhold til EU.

Det som mangla i utgreiinga, er nemleg konklusjonen: Noreg bør trekkja alle investeringar i folkemord og okkupasjon og ta eit tydeleg initiativ til ein internasjonal boikott av Israel, og Noreg bør innleia forhandlingar om medlemskap i EU.

I ei tid der stormaktspolitikken dominerer, er det avgjerande at me i Noreg står saman med våre nærmaste allierte. EU har klart å samla seg i møte med kriser. Russland har gode grunnar til å bruka fordekte metodar for å fremja motstand og mistru mot EU og mellom europeiske land. Utan EU ville Russlands ulovlege angrepskrig mot Ukraina ha møtt mindre motstand. Det er i norsk

interesse å delta fullt ut i alle delar av EUs sikkerhets-samarbeid og forsvarspolitiske samarbeid.

Klimakrisa og tap av naturmangfald er den viktigaste langsiktige utfordringa i vår generasjon. Der har EU vist leiarskap med sin grønne gjev, som set klare mål for reduksjon av klimagassutslepp og bevaring av natur. Noreg har mykje å lære her. For kvar dag Noreg heng etter, jo meir norsk natur forsvinn, jo meir energi sløser me på gamaldagse løysingar, og jo meir vert framtida til nordmenn skadelidande.

Norsk økonomi er tett samanhvoven med EU, og vår største handelspartner er ikkje USA, det er Storbritannia, Tyskland og EU. Noreg sit på gangen når reglane som avgjer økonomien i Europa i framtida, vert diskuterte. Noreg må sitja ved bordet framover når avgjerder som avgjer vår framtid, skal takast, for å sikra våre interesser og for å ta ansvar.

Det er langt frå alle utviklingar i Europa som går i riktig retning. Det høgreekstremer og rasistiske partiet AFD er no størst på målingane i Tyskland, og i land etter land ser me at framande og pengesterke interesser påverkar val. Anten dei heiter Putin eller Musk eller er meir ansiktslause grupperingar, er denne ekstremismen og destabiliseringa ekstremt farleg òg for oss. No vert ytre høgre i Europa samla i støtte for Israel, mens Netanyahu regime sveltar tusen på tusen til døde og er i gang med den endelege og fullstendige etniske reinsinga på Gaza og Vestbreidda. Noreg må bidra til ei samling for humanitære verdiar, for fellesskap og for rettferd. Det er store utfordringar me står overfor, og det krev at våre politikarar viser mot, prioriterer hardt og prioriterer riktig.

Det er på tide at me i Noreg tek det neste steget i vårt forhold til Europa. Det er mogleg å koma seg av benken og inn på bana. Noreg må verta med i EU for å sikra vår sikkerheit, beskytta klima og natur og styrkja vår økonomi. Det er mogleg, og det er det som er det ansvarlege.

Presidenten [11:43:16]: De talerne som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Christian Tybring-Gjedde (uavh.) [11:43:29]: Med bakteppet om at Europa må ta et større ansvar for egen sikkerhet er det naturlig at Europa øker samarbeidet i forsvars- og sikkerhetspolitikken. Det vil på sikt føre til en nødvendig styrking av Europas samlede kampkraft og forsvarsevne. En pluss en blir tre. Styrkingen har sitt utgangspunkt i Russlands angrepskrig mot Ukraina, men også forventningene fra USA. USA hevder at sikkerhet i Europa først og fremst er et europeisk ansvar. Paradoxet er imidlertid at et betydelig sterkere europeisk forsvar kan føre til et redusert amerikansk militært nærvær i Europa, svekke det transatlantiske militære samarbeidet og bli en utfordring for NATO. Vil Eu-

ropa da eventuelt stå alene? Dette er et spørsmål som i altfor liten grad diskuteres.

Strengere klimalovgivning i Europa reduserer Europas globale konkurransekraft. EU innfører stadig strengere klimatiltak, og til tross for at disse ofte ligger utenfor EØS avtalen, slutter Norge seg til. CBAM er et slikt tiltak. CBAM skal forhindre karbonlekkasje som følge av de strenge klimatiltakene. Det er korrekt at CBAM sikrer at EU-land og Norge har like konkurransevilkår internt, men samtidig utkonkurreres Europa av land som produserer med høye utslipp av klimagasser. Sannheten er at noen må betale for selvpålagte klimatiltak, enten det er forbrukeren, bedriftene eller skattebetalerne. Vi kan ikke regulere oss ut av det med stadig mer komplisert klimalovgivning. Samtidig reduserer landene som bidrar til mest utslipp av klimagasser – som Kina, USA og etter hvert også India – sine tiltak, og velger heller å fokusere på industriell ekspansjon og økonomisk vekst.

Tilslutning til CBAM bidrar nok til at EU kutter utslipp, men påstanden om at det skaper ny teknologi og sikrer arbeidsplasser, er i beste fall svært tvilsom. Sannheten er uansett at Europas globale konkurransekraft – slik det også ble nevnt tidligere i salen – de siste årene er redusert og blir stadig redusert. Det er i Norges interesse å beskytte det indre markedet, men det er nettopp det EØS-avtalen skal bidra til. På samme måte som utenriksministeren påpekte at økte tollsatser vil ramme bedrifter, arbeidsplasser og forbrukere, vil særegne klimatiltak i Europa ramme bedrifter, arbeidsplasser og forbrukere i Europa. Regelbasert handel er kun et gode dersom reglene er like for alle. Videre er det så langt ingenting som tyder på at offentlig subsidierte klimatiltak fører til konkurransedyktig produksjon, enten det er batterifabriker, havvind eller elektrifisering av ulike tiltak.

Når det gjelder innleie fra bemanningsforetak, er det ikke viktig å slutte seg til EØS eller EU, ifølge utenriksministeren. Det er noe som hindrer arbeidslivsmodellen til Arbeiderpartiet. Da burde konsekvensen være at det skal være det samme overalt, for det er like konkurransevilkår i Europa, men Norge stiller seg utenfor akkurat på dette området, og det er rett og slett meningsløst.

Ine Eriksen Søreide (H) [11:46:50]: Det er nokså symptomatisk at noen av representantene som er sterkest i ordbruken, ikke er til stede i hele debatten, sånn at de kan få høre resten av diskusjonen. Det hadde vært fint om representantene Vedum og Moxnes fortsatt var her.

Representanten Vedum var inne på at sentralbanksjefen i EU tar mer hensyn til tysk og fransk økonomi enn norsk. Det er kanskje ikke så rart, all den tid Tyskland og Frankrike er med i EU, mens Norge ikke er med

i EU. Så det er for så vidt en naturlig konsekvens av utenforskapet vårt, som flere har pekt på. Vedum sa videre at man bare kunne bytte ut ordet EF med EU, for å gå tilbake til historien før EF-avstemningen i 1972, men der er vi ved kjernen i Senterpartiets måte å argumentere om EU på: Man tror at man bare kan bytte ut EF med EU, og så er diskusjonen og debatten akkurat den samme – uten at man tar høyde for eller tar hensyn til at EU i dag er 27 medlemmer, ikke 12 medlemmer, som det var ved forrige korsvei, da vi hadde folkeavstemning om medlemskap. Det er selvfølgelig også en helt annen samarbeidsform.

Jeg la også merke til at representanten Fasteraune var opptatt av at vi kan ende opp med bedre vilkår for handel med USA enn det EU får. Vel, det kan for så vidt hende, men det ville jo ikke løse særlig mange problemer for Norge, all den tid 70 pst. av eksporten vår går til EU, mens ca. 3 pst. går til USA. Det er ingen tvil om at næringslivet i Norge er ekstremt opptatt av å ta vare på EØS-avtalen, og ikke minst at vi kommer på innsiden av eventuelle beskyttelsestiltak fra EUs side.

La meg bruke den siste delen av innlegget mitt på Moldova, og for så vidt også stille utenriksministeren et spørsmål: Den 28. september, altså 20 dager etter oss, har Moldova valg, og det er stor bekymring for russisk påvirkning, kombinert med bortfallet av amerikansk støtte bl.a. til kapasitetsbygging og bygging av energioverføring fra Romania til Moldova. Jeg var i Moldova nå nylig sammen med mine nordiske og baltiske komitélederkolleger, og dette var en god del av diskusjonsteamet.

Høyre har også vært veldig opptatt av at vi skal bruke en del av Nansen-midlene til å støtte Moldova. Det mener jeg fortsatt er riktig, men det er også et spørsmål om hva man i kretsen av EU/EØS-land kan gjøre for å støtte dem. Det er jo allerede vist tydelig russisk påvirkning under presidentvalget. Det er ikke forventet at det skal bli noe mindre under parlamentsvalget – snarere tvert imot – og det er sterk bekymring i Moldova for at bortfall av amerikansk støtte til kapasitetsbygging gjør dem enda mer sårbare med tanke på at staten og myndighetene kan levere grunnleggende tjenester, at man kan stå imot presset fra Russland osv. Det dreier seg også om støtten til frie medier, som det er mange av – det er et blomstrende mediemangfold i Moldova – og de trenger også å være til stede for at man skal kunne stå imot denne påvirkningen.

Ola Elvestuen (V) [11:50:18]: Jeg hadde også tenkt å ta ordet i denne diskusjonen. De største problemene verden står overfor, er global oppvarming, å stå opp for frihet og demokrati og å stoppe tapet av natur. På alle tre områdene har EU en lederposisjon. Vår tilknytning

til EU er selvfølgelig viktig. Jeg stemte selvfølgelig ja tilbake i 1994 og vil stemme ja igjen. Venstre ønsker å få en debatt om medlemskap og også en avstemning på nytt. Jeg er også veldig glad for at vi har EØS-avtalen, for uten den hadde det vært mye større problemer for Norge med å ha det nødvendige samarbeidet med og den tilknytningen til EU som vi trenger.

Jeg har lyst til å komme inn på noen områder. Det er helt riktig – som både representanten Borten Moe og representanten Tybring-Gjedde også påpeker – at strømprisene i Europa i dag er et problem for europeisk industri, og man trenger å få ned prisene. Men man må jo se på hvorfor det er høye priser. De høye prisene kom først da Russland tilbakeholdt gass før invasjonen i Ukraina. Etter det russiske angrepet er de høyeste prisene her fordi EU skal avslutte sitt forbruk av russisk gass. Det skal de slutte med i 2027. I dag er det avhengigheten av LNG som gjør at prisene er høye. Framover vil det være LNG fra Midtøsten, men også fra USA.

Det dette gjør, og der jeg mener de to representantene tar feil, er at EUs klimatiltak og klimapolitikk nettopp er det som er nødvendig for over tid å få ned prisene, også til støtte for europeisk industri. Det er gjennom å få mer fornybar energi, gjennom ren energi-pakken, gjennom Klar for 55 og gjennom REPowerEU man får den nødvendige utviklingen av fornybar energi som gjør at man oftere og oftere vil bli uavhengig av LNG og dermed også få prisene ned. Utviklingen av energiunionen er det som er nødvendig for å nå målene, også for å støtte opp under europeisk industri. For meg er det da viktig at også Norge er en del av dette samarbeidet, for det har også vi interesse av. Våre priser er også høye først og fremst på grunn av avhengigheten av LNG i Europa, ikke på grunn av utenlandskablene i seg selv. Så vi trenger å få direktiver og forordninger på plass så fort som mulig.

Ingjerd Schie Schou (H) [11:53:39]: Et par poenger til fra min side:

Fra norsk side har vi lagt vekt på at EØS-midlene skal bidra til økonomisk og sosial utjevning. Det er noe av formålet med disse midlene. Samtidig er det også viktig at midlene både fremmer og beskytter de felles kjerneverdiene våre som rettsstat og demokrati. Bekymringsfullt var da valgresultatet i Slovakia, mens gledelig det som kom senere, i Polen. Jeg ser at det er en rekke land i Europa som sklir på det vi kaller demokratiske verdier, «democratic backsliding».

Ungarn er utfordrende. Det er absolutt på sin plass å stille spørsmål ved om Ungarn er et demokrati. Det er veldig fint at EØS-midlene har som mål å bidra til å beskytte disse felles kjerneverdiene, men det er også forlokkende å ta del i EU-felleskapet, som i sin tid stimulerte landene i Sentral- og Øst-Europa til å styrke sin de-

mokratiske kultur. Det er klart at dette dreier seg om noe av kjernen i hvordan vi vil ha det på vårt kontinent, og også det europeiske levesettet. Så jeg stiller spørsmål til utenriksministeren om hvordan regjeringen følger opp nettopp den utviklingen vi har sett i Ungarn.

Et annet poeng er det som handler om migrasjon, som er nok et eksempel på en trend med avgjørende betydning for det som handler om vår, Norges, sikkerhet, hvor EU på mange måter sitter med nøkkelen, og hvor Norge ikke får deltatt i diskusjonene om utformingen innenfor dette området. Det kan også være greit å få høre utenriksministerens vurdering av de konsekvensene man ser når dette regelverket er ferdigbehandlet i EU, og hvordan dette vil påvirke oss.

Når regjeringen nå arbeider for å ta igjen etterslepet på direktivområdet, imøteses det, selv om det er på overtid. Utfordringen er at dette selvfølgelig er noe av prisen vi også må betale for å følge opp vårt medlemskap. Utfordringen er allikevel at på venstresiden er det stor uenighet om både oppfølgingen og de enkelte direktivene.

Christian Tybring-Gjedde (uavh.) [11:56:30]: Utgangspunktet burde ikke være «med i EU» eller «utenfor EU». Det som burde være utgangspunktet, er: Hvordan går det med de europeiske EU-landene? Går det bra i EU, eller går det ikke så bra i EU?

Det vi opplever, er at konkurransekraften i EU svekkes. Andelen av verdens BNP i Europa går ned. Den går drastisk ned. Dette burde være utgangspunktet også for Norge – ikke nødvendigvis at vi skal snakke om EU-medlemskap eller om å stå utenfor, men hvordan det går, og om vi skal slutte oss til det. Det er jo interessant at også USA i dag nærmest latterliggjør EU. Ikke minst gjorde Vance det i München, som de fleste husker, mens Norge står utenfor og får spesiell adgang til USA. Det hadde vi ikke fått som EU-medlem. Så kan man si at presidenter kommer og går, men president Trump kommer i hvert fall til å være der i fire år.

Så snakker man om global oppvarming. Det er viktig å være med på klimatiltak, for vi skal bekjempe global oppvarming, men vi kunne skrudd av hele Europa, og det hadde blitt den samme oppvarmingen likevel. Man sier vi skal gå foran med et godt eksempel, men USA letter på sine klimatiltak, India skal ha vekst, Kina skal ha vekst, og ifølge Parisavtalen har de lov til å slippe ut mer CO₂. Allikevel tror vi at går vi foran med et godt eksempel, kommer de andre løpende etter. Det som skjer når vi går foran, er at vi taper konkurransekraft, og det er jo dokumenterbart. Det burde være utgangspunktet for all diskusjon vi har.

Vi kjemper for lavere tollsatser. Vi mener at like konkurransevilkår er viktig, og at tollsatser må ned, slik

at vi skaper det. Når det gjelder klima, stiller vi oss i en helt annen liga. Da gjelder ikke like konkurransevilkår lenger. Da gjelder kun klimatiltak, som hjelper det globale klimaet veldig lite siden det bare er europeisk orientert. Enten må de være globale, eller så kan ikke vi gå foran med et godt eksempel, for da taper vi levestandard, velferd og konkurransevilkår globalt. Det betyr noe, og da kan EU gjøre enda mindre enn de kan gjøre i dag. Det kan ikke være noe vi kjemper for.

Jeg kunne gjerne vært medlem av EU hvis det hadde vært slik at EU-medlemskap hadde gitt bedre levestandard og likere konkurransevilkår globalt. Da skulle jeg gjerne vært medlem i EU. Dessverre er det ikke sånn; det er det motsatte. Det er meningsløst å være dogmatisk tilhenger av EU når man ikke er villig til å tolke hvordan det går med EU og levestandarden i EU.

Ikke minst når det gjelder migrasjon, som representanten Ingerd Schie Schou nevnte: Der er det også en stor utfordring som EU nå går i bresjen for, og Norge dilter litt etter. Det er interessant å vite hva vi har tenkt å gjøre dersom EU strammer inn på migrasjonen til Europa.

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:59:41]: Jeg fikk et par direkte spørsmål. Det ene var fra komitéleder Ine Eriksen Søreide. Jeg deler fullt ut bekymringen for det som skjer i Moldova, og understreker, som henne, betydningen av at vi er tett på.

Nansen-programmet er heldigvis innrettet slik at faktisk en ganske betydelig del av midlene går til Moldova, fordi Ukraina og Moldova henger så nøye sammen. Det er også slik at når vi nå forhandler om EØS-midler – som ikke gjelder Moldova, fordi det ikke er et EU-medlemsland, men som gjelder f.eks. Romania – ser vi på synergieffekter mellom Nansen-midler i Moldova og EØS-midler i Ukraina fordi det bl.a. har å gjøre med energitilgang vestfra. Det kommer nødvendigvis fra Moldovas andre naboland, nemlig Romania. Så det henger nøye sammen. Det å støtte president Sandu og regjeringen som sitter i Moldova i deres arbeid for å bli et mer moderne, europeisk og transatlantisk integrert land, er svært viktig for oss alle. Så jeg vil bare kvittere ut at det har vi betydelig fokus på. Jeg var i Moldova flere ganger i fjor, og vi samarbeider også i den nordisk-baltiske gruppen om Moldova-spørsmålene.

Så til Schie Schou, som var innom Ungarn: De problemstillingene som ble nevnt her, er jo sentrale i de kommende forhandlingene med Ungarn. Vi kommer til å forhandle, men vi er opptatt av at de midlene, som er ganske betydelige, og som vi gir gjennom EØS-midlene, også bidrar til demokrati, rettsstat og minoriteter. Hvis man ikke får til det, vil det ha konsekvenser, noe vi f.eks. viste i Polen under deres tidligere regjering, som nå ikke

lenger er der. Så dette er faktisk et område hvor vi kan ha innflytelse.

Jeg har også lyst til å si at representantene Borten Moe og nå nettopp Tybring-Gjedde har helt rett i at det er viktig å ikke bare snakke om tilknytningsformen, men hvordan det går i Europa. Det er riktig at hele OECD-området har falt i relativ andel av verdens BNP. Det er først og fremst fordi Kina, som er verdens nest største økonomi, og India, som er verdens femte største, men i ferd med å bli verdens tredje største økonomi, og mye av resten av verden tar sin plass. Det er også riktig at Europa har falt relativt til USA i mange år. Det er jo grunnen til at Draghi-rapporten, Letta-rapporten og det von der Leyens andre kommisjon nettopp jobber med, er å få mer vekt på konkurransekraft. Det er også i vår interesse.

Så skal det sies at USA også har opplevd en voldsom økning av forskjeller, både geografisk og sosialt, som jeg mener har bidratt direkte til den kraftige polariseringen som har skjedd i det landet. Så Europa har også noen ting å ta vare på når det gjelder å ha både velferdsstat og mindre forskjeller. Hvis man kan kombinere det med økt konkurransekraft, kommer Europa til å bli et enda bedre sted.

Bengt Fasteraune (Sp) [12:03:03]: I mitt innlegg beskrev jeg litt av grunnlaget for og grunnen til at dette EØS-etterslepet er som det er. Jeg beskrev i og for seg også at det kan være fordelaktig på enkelte områder, uten at det nødvendigvis er et mål i seg selv at EØS-etterslepet skal bli størst mulig. I denne type diskusjoner er det ganske mange «if»-er og «but»-er.

Det som kanskje har vært litt for framtreddende i debatten den siste tiden, er at hvis Norge – helt ukritisk – ikke følger opp disse rettsaktene og innlemmer dem fortest mulig, betyr det noe for adgangen til markedet og for norske bedrifter til å kunne selge sine varer. Jeg mener å se at den trusselen – som har vært forsterket flere ganger – er vesentlig overdrevet. Da jeg også beskrev at det kan være en fordel med tanke på handelen med USA, er jeg fullt ut innforstått med at brorparten av den handelen vi gjennomfører, er med Europa. Men likevel er handelen med USA viktig, og vi kan ha en rolle i samfunnet som gjør at vi er attraktive, og som kan være positivt i mange sammenhenger. Jeg tror det er viktig at man også får fram det i denne type debatter.

Jeg la merke til at utenriksministeren uttalte at varer tiltenkt USA kan ende opp i Europa og forstyrre markedet. Det ble sagt av utenriksministeren i tilbakemeldingen til Stortinget. Denne forstyrrelsen betyr lavere pris for norske forbrukere og næringsliv. I prinsippet kan dette bidra til å senke prisveksten ytterligere og gi rom for rentekutt i Norge. Jeg synes det da er viktig at regjer-

ingen ikke kommer mellom kjøper og selger med beskyttelsestiltak. Jeg håper det ikke er ment slik, og jeg tror kanskje heller ikke det. I prinsippet kan den type varer som kommer i det norske markedet, styrke norsk økonomi og konkurransekraft.

Ola Elvestuen (V) [12:05:49]: Som flere har vært inne på: Det er helt riktig – som jeg også sa i mitt forrige innlegg – at europeisk industri har problemer. Det er helt klart at det må gjennomføres tiltak, og Draghi-rapporten er viktig for å møte den problemstillingen. Det jeg imidlertid synes er helt uforståelig, er at det i innlegg etter innlegg, fra både Tybring-Gjedde og Borten Moe, framstilles som om det er EUs klimapolitikk som er problemet og bakgrunnen for dette. Jeg forstår egentlig ikke hva de mener. Bakgrunnen er at grunnen til at det var billig energi tidligere, var tilgangen til russisk gass. Da lurte jeg på – til dem som nå kritiserer klimapolitikken: Hva mener de er alternativet? For det er jo ikke noe alternativ med rimelig fossil energi som er tilgjengelig. Problemet er avhengigheten av LNG, og LNG er dyrt. Derfor må man forsterke innsatsen for ny fornybar energi. Det er den muligheten EU har. Det er der man har konkurransefortrinnet, ved at man får billigere strøm, men man må opp i volum, noe som gjør at man blir kvitt avhengigheten av LNG – russisk først, deretter amerikansk, eller fra Qatar eller andre steder. Klimatiltakene henger sammen med den nødvendige næringsutviklingen vi har.

Venstre mener dette er en fordel for Norge, at vi må være en del av denne endringen, og at vi tar inn alle direktivene og forordningene under ren energi-pakken, Klar for 55, REPowerEU – ikke fordi dette er forpliktelser under EØS-avtalen, men fordi dette er gode regelverk som vi vil ha fordel av, og som vil gjøre at Europa tidligere kan bli uavhengig av LNG. Norsk rørgass kommer man til å være avhengig av lenge, og vi skal produsere så mye som mulig, helt enig i det, men den klimapolitikken er også en fordel for europeisk næringsutvikling, og det er viktig at vi er med på den.

Siden klima- og miljøministeren er her, vil jeg si at vi trenger å vedta at vi ønsker å fortsette det samarbeidet og den klimaavtalen vi har, også etter 2030. Dette er også en sentral del av sikkerhetspolitikken. Vi må støtte opp under Ukraina, vi må styrke næringslivet i Europa, og vi må også mobilisere for mer produksjon av militært utstyr, mer produksjon av våpen. Det må være en felles satsing i Europa, der Europa må ha en mye sterkere posisjon, og EU må være ledende. Vi ønsker så tett samarbeid med USA som overhodet mulig, men vi må være forberedt på den usikkerheten som er der.

Trine Lise Sundnes (A) [12:09:02]: EØS-avtalen står støtt i folkeopinionen. Det er egentlig litt rart at vi i den-

ne salen hele tiden evner å vende tilbake til polemikk fra 1994. Jeg er helt enig med representanten Eriksen Søreide, som uttaler at EU i dag er noe helt annet enn det var i 1994, men vi diskuterer i realiteten utenriksministerens EØS-redegjørelse. Da er det litt besnærende at enkelte, hver gang det er debatt om EØS-samarbeidet, velger å bruke tid på alt EØS-samarbeidet ikke er, som områder utenfor – landbruk og spørsmål om politiske partier eller politikere i EU-parlamentet, som representanten Fiskaa utfordret Arbeiderpartiet på, og som utenriksministeren glimrende svarte opp.

Så har også våre gode kamerater i Rødt hele tiden en tendens til å trekke opp hva fagorganiserte i Fellesforbundet mener. Jeg synes det er fint at det akkurat har vært LO-kongress, og LO-kongressen valgte å ikke ta stilling til eller ikke stemme for Fellesforbundets ACER-forslag, men faktisk samlet den seg om uttalelser som er positive til EØS-samarbeidet. Og det handler i stort om at folk utenfor denne salen, folkeopinionen, lever med EØS-samarbeidet hver eneste dag. Arbeidsplassene våre nyter godt av dette EØS-samarbeidet hver eneste dag. Vi som forbrukere nyter godt av dette EØS-samarbeidet hver eneste dag. Og LO-kongressen vedtok følgende:

«Våre europeiske naboland og EU er Norges viktigste samarbeidspartnere både økonomisk og politisk, og utgjør Norges største eksportmarked. I urolige tider er det viktigere enn noensinne å sikre Norge tilgang til EUs indre marked og rammevilkår som er likeverdige med det andre EU- og EØS-land har.»

Da var ikke EØS-avtalen ment som en bro mellom ja- og nei-siden. Den var ment som en måte å løse et konkret problem på, nemlig handel mellom landegrensene.

Presidenten [12:12:21]: Representanten Christian Tybring-Gjedde har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Christian Tybring-Gjedde (uavh.) [12:12:19]: La det være helt klart: Klimatiltak har en pris, enten det er for forbrukeren, for bedriften eller for staten. Det har en pris, det gjør varer dyrere. Det kan være at man kan redde verden, og det kan være positivt, det, men når resten av verden ikke vil redde verden, er det vi, EU og vår EØS-avtale, som står alene om å skulle redde verden fra klimatisk undergang. Vi skal gå foran med et godt eksempel. Ja, gjerne for meg, men det taper vi konkurransekraft på. Det må vi bare erkjenne, og hele Europa taper konkurransekraft hele tiden. Vår andel av BNP når det gjelder OECD, går ned. Konkurransekraften går ned. Vi kan ikke hevde noe annet, men vi kan si at vi skal sette klimatiltak foran det. Det er helt greit, og det er det mange som gjør, men det vil være dårlig for konkurran-

sekraften i EU, og også da for Norge. Det er ikke energipriser eller renter eller euro eller andre ting som avgjør dette, det er kostnadene ved klimatiltak. Det må vi innse, og det må vi enten akseptere eller kjempe imot.

Presidenten [12:13:25]: Representanten Ola Elvestuen har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Ola Elvestuen (V) [12:13:42]: Det er jo det som er feil, for det er jo klimatiltakene som nå er muligheten for å få billigere energi og støtte opp under det næringslivet som vi trenger i Europa. Der representanten har feil, er: Hvor er tilgangen på de fossile energikildene som man ønsker å bruke? For de er jo ikke der. Det er LNG som er problemet, og det er avhengigheten av gass som er problemet. Det er det russiske angrepet på Ukraina – vi skal slutte med russisk gass – som gjør at dette er en problemstilling som EU står overfor. Da handler det om å forsterke den klimapolitikken og få mer ny fornybar energi, som er en fordel også for europeisk industri. Og fordi man har en sikkerhetssituasjon i verden hvor diktaturene samarbeider tettere – det gjør Russland, Kina, Iran og andre – handler det også om at man trenger å få mer kontroll over verdikjedene. Da trenger man CBAM, da trenger man andre tiltak for at Europa skal ha mer kontroll over større deler av sitt næringsliv. Dette henger sammen.

Utenriksminister Espen Barth Eide [12:15:00]: Jeg hadde egentlig ikke tenkt å ta ordet mer, men ble inspirert av Tybring-Gjedde, fordi jeg tror han egentlig målbarer noe som flere enn han mener, og som vel er best oppsummert i at hvis ikke alle vil være med og redde verden, får det heller være det samme, da får verden gå til grunne. Det er jo i utgangspunktet et underlig standpunkt, siden det er alles problem om verden går til grunne, hvis jeg kunne forstå ham slik.

Det er rett og slett helt feil at det bare er noe vi driver med i Europa. Det er en grunnleggende misforståelse. En av de økonomiene som har vokst raskest, Kina, er nå faktisk helt i front i å utvikle veldig mange av de teknologiene som vil dominere det 21. århundre. En av utfordringene for USA er at de har slitt med å henge med på den omstillingen som har skjedd i Kina, som er verdens største investor i fornybar energi, men som også har blitt bekymringsfullt dominerende innenfor nettopp elbiler, batterier, solcellepaneler og vindmøller, og man forsøker nå å sørge for at også andre land enn Kina får en større andel av det. Det er altså mange økonomier og land der ute som prøver å bidra til å redde verden. Og når man kobler dette til CBAM, er det viktig å huske på at når man først har et karbonprisingssystem i EU for varer og tjenester produsert i Europa, er hele poenget med

karbongrensejusteringsmekanismen, eller CBAM, at man også skal pålegge en pris på utslipp som har blitt til utenfor Europa, på varer som kommer inn. Det er jo nettopp for å gjøre det mer konkurransedyktig, relativt sett, å ha et karbonprisingssystem i Europa, så det burde man etter min mening i hvert fall være for hvis man er bekymret for at Europa mister konkurransekraft.

Så er det riktig at i utviklingen av mye av det som har skjedd på dette feltet, har det blitt vel mye detaljert regulering. En helt sentral del av det som skjer nå, er at man arbeider inspirert, ikke minst Draghi-rapporten, for å opprettholde målene og retningen, men for å få en mer, skal vi si, nordeuropeisk tilnærming til hvordan det gjennomføres, og få større fleksibilitet i gjennomføringen, mindre detaljregulering, men med tydelig felles retning. Det bør interessere oss, for det er den økonomien vi er med i. Nesten 70 pst. går til EU, opp mot 20 pst. går til Storbritannia. En veldig liten andel går til USA. Derfor er det viktig for oss at Europa lykkes, og det har vært hovedbudskapet også i min redegjørelse. Det er faktisk viktigere enn hva vi kaller vår tilknytningsform.

Presidenten [12:17:36]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3.

Sak nr. 4 [12:17:41]

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Lov om bevaring og bærekraftig bruk av marint naturmangfold i områder utenfor nasjonal jurisdiksjon (Innst. 253 L (2024–2025), jf. Prop. 59 L (2024–2025))

Presidenten [12:17:59]: Etter ønske fra energi- og miljøkomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil sju replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Ola Elvestuen (V) [12:18:36] (ordfører for saken): Takk for samarbeidet i komiteen.

Dette er en ny lov om bevaring og bærekraftig bruk av marint naturmangfold i områder utenfor nasjonal jurisdiksjon. Denne saken er forslag til lovendringer for å gjennomføre det som er avtalen under FNs havrettskonvensjon om bevaring og bruk av marint biologisk mangfold i områder utenfor nasjonal jurisdiksjon.

FNs havrettskonvensjon fastsetter rammeverket for alle aktiviteter i havet og forpliktelser til å beskytte og bevare det marine miljøet. Det denne saken handler om, er mindre lovendringer i Norge for å følge opp det

som jeg nevnte, avtalen om FNs havrettskonvensjon om bevaring og bruk av marint biologisk mangfold i områder utenfor nasjonal jurisdiksjon. Denne ble det enighet om den 19. juni 2023, og jeg kan opplyse om at selve ratifiseringen også er behandlet i komiteen, så det kommer også til behandling i Stortinget.

Når det gjelder selve saken, er det en uenighet i komiteen om hvordan konsekvensutredninger i internasjonale farvann bør gjennomføres, der et mindretall mener det er viktig at det er uavhengige aktører som står bak disse, og at det er samlede konsekvensutredninger. Det er også en uenighet der det samme mindretallet mener at Miljødirektoratet skal være den ansvarlige myndighet når disse sakene kommer opp.

Til slutt vil jeg si at når det er stemt over dette, slutter likevel alle seg til innstillingen. Dette er en viktig innstilling, med mindre endringer når det gjelder denne lovproposisjonen, men den har et viktig bakteppe når vi ratifiserer avtalen, som har stor betydning, og som er med på å styrke arbeidet med å ta bedre vare på natur, biologisk mangfold, utenfor det som er nasjonal jurisdiksjon.

Med det tar jeg opp de forslagene som Venstre er en del av.

Jeg kan også si at loven antas ikke å ha administrative og økonomiske konsekvenser av særlig betydning.

Presidenten [12:21:25]: Da har representanten Ola Elvestuen tatt opp de forslagene han refererte til.

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [12:21:40]: Norge undertegnet avtalen under FNs havrettskonvensjon om bevaring og bærekraftig bruk av marint biologisk mangfold i områder utenfor nasjonal jurisdiksjon den 20. september 2023. Avtalen styrker og videreutvikler havrettens regler for bevaring og bærekraftig bruk av marint biologisk mangfold i områder utenfor nasjonal jurisdiksjon. Avtalen vil først tre i kraft 120 dager etter at 60 stater har ratifisert eller tiltrådt avtalen.

Norge er en sentral havnasjon i verden og har i over 150 år vært en betydelig skipsfartsnasjon med en global tilstedeværelse. Det er derfor helt naturlig at Norge har hatt et uttalt mål om å ratifisere denne avtalen så tidlig som mulig. Vårt mål er å ratifisere avtalen innen FNs havkonferanse i Nice i juni, hvor både jeg og fiskeri- og havministeren vil være til stede.

Denne loven er viktig for å sikre at Norge kan overholde sine forpliktelser etter avtalen. Den lovfester de bestemmelsene i avtalen som det er nødvendig å ta inn i norsk lov for å ivareta legalitetsprinsippet. Det vil si at det først og fremst er de bestemmelsene fra avtalen som skal forplikte private aktører, som tas inn i loven. Lovforslaget inneholder også enkelte avtalebestemmelser som vi ikke må lovfeste, men hvor vi tenker det er hensiktsmessig for sammenhengen i reguleringen. Lovforslaget

innebærer gjennomføring av bestemmelser i avtalen om marine genetiske ressurser, inkludert rett og rimelig fordeling av fordeler, om tiltak som områdebaserte forvaltningsverktøy, herunder marine verneområder, og om konsekvensutredning.

Denne loven bidrar til at Norge kan fortsette å være en sentral havnasjon. Vi har vært tidlig ute med å ratifisere avtalen som skal ivareta det marine miljøet på det åpne hav.

Presidenten [12:23:36]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 4.

Sak nr. 5 [12:23:44]

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Endringer i forurensningsloven (grensekryssende transport av avfall og differensierte avfallsgebyrer) (Innst. 281 L (2024–2025), jf. Prop. 58 L (2024–2025))

Presidenten [12:24:02]: Etter ønske fra energi- og miljøkomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil sju replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen. De som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Michael Tetzschner (H) [12:24:35] (ordfører for saken): Saken gjelder to forslag til nye bestemmelser i forurensningsloven. Det er for det første en ny § 32 b, der hensikten er å hjemle gjennomføringen av EUs nye forordning om grensekryssende forsendelser av avfall. Komiteen tar til etterretning at forordningen regulerer forsendelser av avfall på et detaljert nivå, og adgangen til å gi særnorske bestemmelser om dette vil begrenses av Norges EØS-rettslige forpliktelser og EØS-retten for øvrig.

Bestemmelsens annet ledd går videre enn implementeringen av forordningen ved å gi forurensningsmyndighetene adgang til å gi pålegg om å levere avfall til et lovlig avfallsanlegg ved ulovlige forsendelser av avfall, og at slikt pålegg kan gis når en ulovlig forsendelse av avfall har krysset landegrensen.

Når det så gjelder endringen av § 34, har komiteen delt seg i forslaget om at «bør»-bestemmelsen gjøres til en «skal»-bestemmelse som pålegger kommunene å fastsette differensierte gebyrer der dette kan bidra til avfallsreduksjon, økt forberedelse til ombruk og økt materialgjenvinning.

En samlet komité har merket seg at det etter departementets motivtekst ikke vil være opp til kommunene

selv å avgjøre om det skal brukes differensierte gebyrer i disse tilfellene. Komiteens flertall oppsummerer lovendringen til at kommunene skal være bundet til å innføre differensierte avfallsgebyrer. Lovendringene gir forurensningsmyndigheten hjemmel til å gi forskrift om beregning av gebyrene samt gir forurensningsmyndigheten hjemmel til å gi forskrift om bruk av differensierte avfallsgebyrer.

Slik § 34 er utformet, bør det stilles spørsmål om det videre arbeidet med forskriftene vil bygge på tilstrekkelig og variert bransjekunnskap, som igjen for en stor del nettopp er kommunenes erfaringer og lokalkunnskap, og om dette perspektivet blir tilfredsstillende ivare tatt når påleggene skal utformes på grunnlag av den hjemmelen som er foreslått.

Flertallet finner drøftelsen knapp for å vurdere virkningene av hvordan lovhjemmelen vil bli utnyttet. Selv om det henvises til det såkalte selvkostprinsippet – som går ut på at gebyrene som skrives ut til husstandene, ikke skal overstige de kommunale tekniske etaters faktiske kostnader – går proposisjonen ikke inn på hvordan en mer detaljert differensiering av avgiftene vanskelig lar seg forene med en dynamisk endring i sammensetningen av avfallet. Etter flertallets oppfatning reiser det særlige spørsmål om avgifter som skrives ut forskuddsvis, mens det vil være etterkontrollen av hvordan gebyrene virker på adferden hos husholdningene, og at begge deler vil kreve en høy grad av transparens i kalkyler og i form av etterkontroll.

Det hadde vært bedre hvis man hadde gjennomført en lovendring med forskriften som er kjent for Stortinget, og etter et nitid og godt samarbeid med kommunene. Det er ikke for sent, og derfor ser det ikke ut til at komiteen vil tilrå § 34 i sin nåværende form.

Linda Monsen Merkesdal (A) [12:28:03]: Vi behandler i dag Prop. 58 L, som gjeld viktige endringer i forurensningsloven. Og føremålet med denne loven er tydeleg: Me skal sørgja for trygg og effektiv handtering av grensekryssande avfall. Me skal styrkja innsatsen for å redusera avfallsmengda, auka ombruk og sikra meir materialgjenvinning.

Eit av dei viktige tiltaka i denne proposisjonen er nettopp endringa i § 34, der kommunane skal bruka differensierte gebyr der det faktisk bidreg til å redusera avfall og til å styrkja ombruk. Dette er god miljøpolitikk, og det er òg god fordelingspolitikk.

Differensierte gebyr betyr at ein betalar for det ein kastar, og ikkje noko meir. Det betyr at ein familie som sorterer godt og har lite restavfall, kan få lågare gebyr. Og det betyr at kommunane får moglegheit til å premiera miljøvenleg åtferd, anten det handlar om å velja mindre søppeldunk med færre tømningar, eller heimekompos-

tering. Det gjev valfridom, noko som eg har forstått at Høgre òg er oppteke av. Difor er det skuffande å sjå at store delar av opposisjonen vel å stemma mot § 34. Det framstår underleg og ikkje som ei reell bekymring for folks kvardag. Dei åtvarar mot byråkrati, men dette handlar ikkje heilt om vanlege løysingar. Dette er løysingar som veldig mange kommunar i dag allereie har, og det er ein smartare bruk av gebyret. Det er rettferdig, fordi dei som belastar systemet minst, betaler òg minst.

Dette handlar ikkje om detaljstyring, men det handlar om å gje kommunane eit tydeleg signal om at dei skal bruka verktøy som verkar, gje innbyggjarane moglegheit til å ta miljøvenlege val og gje insentiv til å kasta mindre.

Presidenten [12:30:18]: Presidenten antar at representanten vil ta opp forslag.

Linda Monsen Merkesdal (A) [12:30:22]: Det vil eg.

Presidenten [12:30:22]: Da har representanten Linda Monsen Merkesdal tatt opp forslagene som Arbeiderpartiet har sammen med Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne.

Gro-Anita Mykjåland (Sp) [12:30:35]: Senterpartiet støtter forslagene om å oppdatere forurensningsloven § 32 for å sikre en god regulering av grensekryssende avfall. Det er behov for en god regulering som sikrer at avfall ikke dumpes i utlandet eller på en annen måte håndteres uforsvarlig. Generelt sett mener Senterpartiet at mest mulig avfall bør behandles og foredles i Norge, slik at vi kan få nytte av den ressursen avfall kan være for både fjernvarme og gjenvinning.

Senterpartiet vil stemme imot regjeringens forslag til endringer i forurensningsloven § 34. Flere høringsinstanser, bl.a. KS og Samfunnsbedriftene, har vært kritiske til forslaget. Senterpartiet er enig i at innføringen av differensierte gebyrer i avfallssektoren må skje med forsiktighet og på grunnlag av solide faglige vurderinger. Slik Trondheim kommune påpeker, må en forskrift som skal regulere gebyrmodeller, være basert på grundige utredninger og et bredt og pålitelig datagrunnlag uten mange usikkerheter. Kommunene har inngående kjennskap til både tekniske løsninger og lokale forhold, og de burde vært involvert langt tidligere i prosessen. I stedet legges det opp til at forurensningsmyndigheten skal kunne gi forskrift om både beregning og bruk av differensierte gebyrer uten klare rammer og uten oversikt over hvordan dette vil påvirke husholdningenes økonomi.

Selvkostprinsippet innebærer at kostnaden av nye krav må dekkes gjennom økte gebyrer for innbyggerne. Det betyr at alle nye krav og investeringer som følger av

dette lovforslaget i realiteten vil belaste kommunenes innbyggere. I en tid der renovasjonsgebyrer allerede har økt betydelig i mange kommuner, uttrykker KS en reell bekymring for at det samlede gebyrtrykket kan bli for høyt, og at det i praksis svekker folks tillit til og støtte for de miljøpolitiske målene. Det tjener verken miljøet eller fellesskapet.

Vi ser også at en manglende teknologinøytralitet kan bli et problem. Det er uheldig at forurensningsmyndighetene skal gi hjemmel til å pålegge spesifikke, kostnadskrevende teknologier, samtidig som kommunene fratas fleksibiliteten til å utvikle lokale, og kanskje mer kostnadseffektive, sirkulærøkonomiske løsninger. Dette kan i verste fall føre til økte gebyrer uten tilsvarende miljøgevinst. En statlig detaljstyrt modell er derfor ikke løsningen når det er kommunene som best kjenner sine behov. Vi i Senterpartiet er derfor enig i at en bedre vei hadde vært å utvikle veiledere, prøveordninger og samarbeid med kommunene framfor departemental fjernstyring. Av hensyn til lokalt selvstyre, lovteknisk løsning og usikkerhet om hvordan dette slår ut for kommuner og folks økonomi, sier Senterpartiet nei til å endre § 34 i forurensningsloven fra et «bør» til «skal».

Sofie Marhaug (R) [12:33:46]: Rødt mener i hovedsak at endringene i forurensningsloven er gode, og vi støtter innstillingen i denne saken. Målsettingen om å redusere avfallsmengden er god, og Rødt mener at arbeidet med å styrke miljøvern internasjonalt er viktig. Rødt støtter altså endringene i § 34 i loven, som pålegger kommunene å ha differensierte gebyrer for renovasjon. Myndighetene gis også hjemmel til å fastsette forskrift som nærmere beskriver hvordan differensieringen skal skje.

I høringen kom det innspill om at bestemmelsen i seg selv uten mer detaljerte krav kanskje ikke er nok for å nå målet om avfallsreduksjon. Derfor fremmer vi, sammen med andre partier, forslag om at sånne krav kan følges opp i forskrift.

Til sist fremmer Rødt også et løst forslag i denne saken. Det er basert på en faglig og politisk fundert bekymring, som vi fikk litt etter at fristen i komiteen var gått ut. Det lyder som følger:

«Stortinget ber regjeringen sikre i forskrift at differensierte gebyrer for avfall tar sosiale hensyn, og ikke urettferdig rammer grupper som småbarnsfamilier.»

Det legges med denne loven opp til differensierte gebyrer, men det blir i praksis sagt veldig lite om hvordan disse skal konkret utformes. Det er helt greit at vi ikke detaljerer fullt og helt, men Rødt mener det kan være lurt å peke på noen overordnede prinsipper som sikrer at disse gebyrene skal fungere etter hensikten, alt-

så redusere avfallsmengden, og at de ikke skal være usosiale, derav det løse forslaget.

Presidenten [12:35:35]: Representanten Sofie Marhaug har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Ola Elvestuen (V) [12:35:53]: Jeg vil bare kort reddegjøre for at Venstre også vil stemme for forslagene om å vedta i § 34 at man skal innføre «differensierte gebyrer der dette kan bidra til avfallsreduksjon, økt forberedelse til ombruk og økt materialgjenvinning», og at man får en forskrift for dette.

Grunnen til dette er ganske enkelt at vi trenger flere virkemidler for å nå de målene som vi har forpliktet oss til tidligere. Allerede i år skal jo Norge egentlig ha materialgjenvinning på 55 pst. Det ligger vi langt under. I 2030 skal dette være på 60 pst., og i 2035 skal det være 65 pst. materialgjenvinning. Måten dette nå skjer på, er at hver kommune får et ansvar, men det er manglende gjennomføring. Derfor må vi se på flere ulike tiltak for å komme opp på det nivået som er en forpliktelse også for Norge gjennom det EU-direktivet som vi er en del av.

Venstre er selvfølgelig klar over at denne endringen i § 34 ikke vil være tilstrekkelig for å komme opp på det måltallet som vi trenger, men det er ett av flere virkemidler som i hvert fall kan dra i riktig retning. Derfor vil vi stemme for mindretallsforslagene om endringer i § 34. Om det ikke får flertall, slutter vi oss selvfølgelig også subsidiært til innstillingen.

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [12:37:52]: Stortinget skal i dag ta stilling til Prop. 58 L for 2024–2025, om endringer i forurensningsloven. Komiteen tilrår enstemmig å endre lovens bestemmelser om grensekryssende avfallstransport i tråd med regjeringens forslag, og det er jeg glad for.

Jeg fremmer i denne saken to viktige lovendringer. Jeg foreslår å gi hjemmel til å gjennomføre EUs nye grensekryssforordning. Det er et viktig steg for å sikre bedre kontroll med avfall som krysser landegrenser, og for å fremme sirkulær økonomi. Det handler om å sikre like konkurransevilkår for norske aktører i EØS-markedet og å ta ansvar for miljøet også utenfor våre egne grenser.

Jeg vil samtidig minne om at i den urolige tiden vi lever i, er vår tilknytning til EU gjennom EØS viktigere enn noen gang. Det er viktig for oss at integriteten i det indre markedet opprettholdes.

Jeg foreslår videre å lovfeste at kommunene skal differensiere avfallsgebyrene, slik at det i større grad lønner seg å sortere bedre og kaste mindre. De fleste kommuner i Norge gjør dette allerede, og for resten finnes det enkle og kostnadseffektive løsninger vi kan ta i bruk. Gebyrene vedtas i kommunestyret og er i høyeste grad under

lokalpolitisk kontroll. Det betyr med andre ord ikke at gebyrene skal øke; tvert imot handler det om å bruke gebyrsystemet smartere enn i dag.

For å nå nasjonale mål og EØS-krav for materialgjenvinning trenger vi kostnadseffektive virkemidler som virker. Differensierte avfallsgebyrer gir folk tydelige insentiver til å bidra, og det er bra for miljøet, for klimaet og for mer ansvarlig bruk av ressursene. I praksis vil det si at det lønner seg for folk å kaste mindre. Det er bra for oss, og det er også bra for lommeboken.

Norge ligger ikke an til å nå EØS-kravene, og lav utsortering er en hovedårsak. Derfor foreslår vi nå en lovendring som jeg opplever at har bred støtte blant mange av høringsinstansene, som er enig i at dette er veien å gå. Forslaget bygger på grundige utredninger gjennom flere runder. Lovendringen gir også hjemmel til å fastsette forskrift om differensierte gebyrer. En eventuell forskrift vil selvfølgelig bli utredet nøye og utformet med respekt for lokale forhold og kommunenes erfaringer og i samarbeid med kommunene. Vi skal ikke lage regler som låser kommunene til én bestemt teknologi eller løsning.

Jeg opplever at dette er målrettede og nødvendige tiltak for å styrke miljøpolitikken og gjøre avfallshåndteringen mer bærekraftig. Jeg håper fortsatt at Stortinget slutter seg til forslagene.

Presidenten [12:40:49]: De talerne som heretter får ordet, har også en taletid på inntil 3 minutter.

Michael Tetzschner (H) [12:41:05]: Dette er en ganske interessant debatt også av prinsipielle grunner. Det man i høystemte ordelag argumenterer for i lovendringen, er alle dens gode virkninger, men Stortinget er ikke forelagt hvordan virkemidlene skal utformes, for det skjer i forskriftene. Selve lovens kraft, tvangsmulighet og, skal vi si, også økonomiske byrde, slik den tar seg ut for husholdningene, ligger i forskriftene.

Jeg synes ikke det er så veldig urimelig at Stortinget ikke gir en fullmaktslov uten å spørre mer om hvordan man detaljert har tenkt å utrulle dette systemet i kommunene. Her er vi ved det spesielle forhold at kommunene ikke er et tilfeldig geografisk område; det er faktisk organisatorisk de som driver innenfor denne bransjen i dag, for de har primæransvaret for å innsamle fra husholdninger. Så velger man da, i strid med høringsuttalelsene fra KS, å gå inn på nærmere dialog – selv om statsråden nå hadde noen yndefulle toner i forrige innlegg, som jo selvfølgelig ikke forplikter.

Det er kanskje litt av de bange anelsene som representanten Marhaug også har, når hun som en kosmetisk øvelse foreslår at man for øvrig henstiller til at regjeringen ikke anlegger disse avgiftene på en slik måte at de rammer sosialt skjevt. Poenget er at dette er fullmaktslovgivning. Vi vet det har vært tatt opp tidligere at

Stortinget ikke får seg forelagt forskriftene slik de utformes, og langt mindre virkningene av dem, før folk blir misfornøyde.

Jeg tror også at regjeringen har veldig rett når den i klimameldingen som Stortinget har til behandling, på side 159 i spalte 1, snakker om medvirkning og demokrati i kommunene:

«Kommunen spiller en viktig rolle som demokratisk arena, der innbyggerne, gjennom deltakelse i lokaldemokratiet har mulighet til å påvirke omstillingstakten og samfunnsutviklingen i sin kommune.»

Ja, da kunne man jo bare tatt dette alvorlig og innbudt KS og dem som driver med avfall, til å se hvordan de to regelsettene som pålegger byrder på befolkningen og husholdningene, virker forskjellig. Det ene er jo selvkostprinsippet, som kommunenes tekniske etater skal holde seg innenfor, og det andre er at man bruker avgiftssystemet for å fremme en spesiell adferd. Dette er en oppskrift på at det blir dyrere avgifter og høyere avgiftstrykk. Jeg har ikke sett at man har balansert høyere avgifter på noen områder med avgiftslettelser i andre deler av avfallssegmentet.

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [12:44:24]: Med respekt å melde: Det er ikke en veldig uvanlig form for arbeidsdeling mellom regjeringen og Stortinget at Stortinget legger de overordnede rammene, og at en del av detaljene, f.eks. den tekniske beregningsmetoden, er noe regjeringen arbeider med å fastsette, gjennom forskrift. Det er ikke nødvendigvis bestemmelser det er hensiktsmessig å ha i en lov, det er i mange tilfeller hensiktsmessig at det er et arbeid som regjeringen gjør etter at man har fått fullmakt i loven til å jobbe videre med det.

Stortinget kunne jo i denne saken, hvis man virkelig ønsket å få på plass denne typen differensiering, f.eks. lagt føringer for dette arbeidet og sagt noe tydelig om hva man var opptatt av å ivareta – f.eks. kommunenes rett til å fastsette sine gebyrer, hvilken teknologi man skal ta i bruk, og hvordan dette skulle ivaretas på en god måte i forskrift. Det merker jeg meg at flertallet ikke har valgt å gjøre. Det synes jeg er synd, for det gjør at vi nå går glipp av et verktøy i verktøykassen for å få ned mengden som kastes i Norge, mengden som sorteres til ombruk. Det er trist.

La meg understreke: Å bruke avgiftssystemet til å ta ned mengden vi kaster, gir ikke høyere avgifter, det gir mindre avfall å håndtere for avfallshåndteringsselskapene. Det gir derfor lavere kostnader for innbyggerne i norske kommuner – og dermed også mindre avgifter til fordeling til kommunenes innbyggere. Med andre ord: Den retningen Høyre velger å ta i denne saken, isteden-

for å komme med en tydelig tilbakemelding på hva man ønsker av regjeringen i forskriftsarbeidet, bidrar dessverre til mindre måloppnåelse på sirkulærøkonomi og potensielt også høyere avgifter for innbyggere i norske kommuner som ikke på egen kjøp velger å differensiere avgiftene sine. Det synes jeg er trist.

Avslutningsvis: Regjeringen er helt tydelig på hva vi vil med forskriftsarbeidet. Det er å komme tilbake til noen av de detaljene som det er naturlig å ha i en lov, men det er ikke å detaljgjennomføre nøyaktig hvordan dette skal gjøres i den enkelte kommune. Der skal det være frihet og fleksibilitet. Det er et langstrakt land vi bor i, med ulike kommuner. Da bør det også være tilpasningsevne. Vi burde likevel klare å få på plass en hovedregel som sier at alle skal ha differensierte avgiftsgebyrer som gir folk insentiv til å sortere ut, til å kaste mindre. Det ville vært et godt utgangspunkt for framtiden.

Michael Tetzschner (H) [12:47:21]: Jeg håper landets husholdninger lyttet veldig nøye til det forrige innlegget. For det første gjør man saken lett for seg ved å argumentere for forskrifter generelt. Jeg kan berolige statsråden med at Høyre er for forskriftsmuligheten, men hjemmelsloven må inneholde hovedgrepene.

Det som er vanlig, er at forskriftene inneholder definisjoner, tekniske anvisninger, hvordan man skal måle opp arealer i avhendingsloven, tønne mål eller noe utvendig, altså alt det tekniske som også forandres gjennom teknologiske endringer og følgelig har behov for en lettere regelendring enn å gå tilbake til Stortinget med lovendring.

Det det argumenteres for her, er et avgiftssystem som Stortinget ikke er forelagt, ikke engang som modell. Det hadde ikke vært noe i veien for det siden statsråden allerede har klare forestillinger om hvordan dette skal se ut, selv om han i neste setning sier at ja, dette skal også skje med lokale tilpasninger. Da hadde det for Stortingets arbeid med disse lovene vært mulig med et utkast til normalforskrifter sammen med saken, som vi hadde forsikret oss om var utarbeidet med den bransjekunnskapen som våre kommunale avfallsselskaper står i hver eneste dag.

Vi er altså blitt bedt om å sverge tro og troskap til en modell som ikke er fremlagt for Stortinget. Den er ikke godt nok utredet. Det eneste man argumenterer for, er en hjemmel til å innføre en eller annen modell som man altså fremstiller slik man gjør med veldig mye innenfor klima – at alt skal bli veldig fint.

Den siste delen av innlegget til statsråden gikk nettopp ut på at dette nærmest skulle føre til nedgang i avgiftene. Ja, da vil jeg være enda mer interessert i å se hvordan den modellen ser ut i praksis.

Jeg mener av respekt for husholdninger og også av respekt for at Stortingets hovedoppgave er å ha en hånd på rattet når det gjelder hvilke byrder man pålegger landets husholdninger og jevne mennesker, at det skal Stortinget interessere seg for. Jeg tror at på en rekke områder står klimaarbeidet i stampe nettopp fordi man ikke drar befolkningen godt nok inn i hvilke planer man har, før de får det på fakturaen fra kommunen, som selv ikke er invitert til å ha noen innvirkning på dette.

Presidenten [12:50:04]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 5.

Sak nr. 6 [12:50:11]

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Lars Haltbrekken og Andreas Sjalg Unneland om stans av dumping av gruveavfall i sjø (Innst. 278 S (2024–2025), jf. Dokument 8:125 S (2024–2025))

Presidenten [12:50:31]: Etter ønske fra energi- og miljøkomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil sju replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Sofie Marhaug (R) [12:51:03] (ordfører for saken): Jeg har hatt gleden av å være ordfører for denne saken, som på ingen måte er ukjent for verken Stortinget eller energi- og miljøkomiteen. Det har likevel skjedd noe i sakens utvikling helt nylig, som er noe av bakgrunnen for at representantene fra SV akkurat nå fremmet et forslag om å stanse dumping av gruveavfall i Førdefjorden.

Nordic Mining har som kjent fått tillatelse både av denne og foregående regjeringer til å utvinne særlig rutil, som brukes som hvitt fargestoff i en rekke produkter, fra Engebøfjellet i Vevring i Sunnfjord kommune. De har også fått tillatelse til å dumpe avfallet fra denne utvinningen i Førdefjorden. Det har skjedd på tross av høylytte protester fra mange partier, deriblant fra forslagsstillerne i SV og fra mitt eget parti, Rødt. Miljøforkjempere har dessuten stusset på om denne formen for miljøforurensning, som gravedumping i virkeligheten er, kan være i overensstemmelse med gjeldende lover og regler, nærmere bestemt med vanndirektivet.

Miljøorganisasjonene Naturvernforbundet og Natur og Ungdom saksøkte staten i 2022 for tillatelsen til å deponere gruveavfall i Førdefjorden. I januar 2024 ble

staten frikjent i Oslo tingrett. I februar 2024 anket miljøorganisasjonene saken videre til lagmannsretten, med anmodning om at den ble forelagt EFTA-domstolen. EFTA-domstolen behandlet saken i oktober 2024 og kom med en rådgivende uttalelse i mars 2025. Denne uttalelsen tydeliggjorde at økonomiske vilkår ikke er godt nok som grunnlag for å forringe vannkvaliteten. Dommen sier at befolkningsnedgang og nød i en region kan brukes som argumentasjon. Det er likevel svært tydelig at det argumentet ikke er gjeldende i et område hvor befolkningstallet har økt de siste fem årene og ledigheten ikke er særlig høy.

Siden innstilling i saken ble avgitt, har komiteen fått et brev fra klima- og miljøministeren som er noe selv- motsigende. På den ene siden skriver han at det ikke er naturlig for han å gå inn på nærmere tolkning av vilkåret eller betydningen av EFTA-domstolens uttalelse, før han på den andre siden begir seg ut på et resonnement der han nettopp argumenterer for at denne uttalelsen ikke vil ha noen betydning for Nordic Minings sjødeponi.

Det er ikke en del av flertallsinnstillingen i denne saken, men på vegne av SV, Venstre, Miljøpartiet De Grønne, Kristelig Folkeparti og mitt eget parti, Rødt, fremmer jeg mindretallsforslaget om å «sørge for å stanse dumping av gruveavfall i Førdefjorden, fram til saken er blitt ferdig behandlet i rettssystemet».

Jeg takker komiteen for samarbeidet og SV spesielt for initiativet.

Presidenten [12:54:04]: Representanten Sofie Marhaug har tatt opp forslaget hun refererte til.

Linda Monsen Merkesdal (A) [12:54:17]: Som førre talar var inne på, kan eg følge opp med å seia at denne saka er tydeleg utgreidd, og kunnskapsgrunnlaget er det som ligg til grunn. Det er utført både konsekvensutgreingar og tilleggsutgreingar, og miljøpåverknadene er grundig utgreidde og vurderte før vedtaket blei fatta. Det er for så vidt det som gjer at Arbeidarpartiet òg tenkjer at det ikkje er grunn til å stanse drifta fram til behandlinga i Borgarting lagmannsrett i juni.

Me veit at dette er ei sak som engasjerer mange. Arbeidarpartiet tek miljøomsynet på alvor, men no er denne saka, som saksordføraren var inne på, oppe i rettssystemet og skal behandlast i Borgarting lagmannsrett i juni.

Me støttar sjølvstilt ikkje forslaget.

Lars Haltbrekken (SV) [12:55:52]: Norge har nå – som et av svært få land i verden – satt i gang med å dumpe gruveavfall i en av våre rene fjorder. Det er alvorlig. Den 5. mars kom EFTA-domstolen med sin dom i Førdefjord-saken, og den tydeliggjorde at økonomiske vilkår ikke er godt nok som grunnlag for å forringe vannkvali-

teten. Dommen sier at befolkningsnedgang og nød i en region kan brukes som argumentasjon, men det er ikke tilfellet i denne regionen. Det er svært tydelig at det ikke er gjeldende i dette området, for her har befolkningstallet økt de siste fem årene.

Naturtapet i Norge og i verden er enormt. Hovedgrunnen til dette er inngrep å la det vi ser er gjort av Nordic Mining ved Førdefjorden. Naturavtalen fra Montreal sier tydelig at statene selv må ta ansvar for å redusere naturtapet, og det er en selvfølge at store og unødvendige naturinngrep, slik som gruveprosjektet i Førdefjorden, bør stoppes.

Gruveprosjektet i Førdefjorden skal først og fremst utvinne rutil. Det er et stoff som historisk for det meste er blitt brukt som hvitningsmiddel. Norge produserer allerede store mengder titan gjennom Titania. Saken vil igjen bli behandlet av domstolene, og med EFTA-domstolens uttalelse mener vi at det hadde vært riktig å stoppe dumpingen av gruveavfall, i alle fall inntil domstolene har sagt sitt.

I et brev til komiteen datert 9. mai trekker statsråden fram et nytt argument i saken, nemlig at titanmetall har betydning for forsvarsindustrien. Men det er pigmentproduksjon Engebø-prosjektet har som formål, og all produksjon de første årene er visstnok også solgt til et japansk selskap som produserer pigment. Statsråden nevner heller ikke i sitt brev at Norge allerede leverer titandioksid inn på verdensmarkedet fra Titania – fra en gruve i hans eget hjemfylke, Rogaland. Det kommer vesentlige mengder fra denne gruen, og denne forekomsten er renere, og den er også stipulert til å ha mange ti-års drift framover.

I brev av 26. mars skriver statsråden at «miljøvirkningene ble grundig utredet og vurdert». De som husker tilbake til da Solberg-regjeringen ga tillatelse til å dumppe gruveavfall i fjordene, husker at Miljødirektoratet først frarådet å bruke denne teknologien for å bli kvitt avfallet.

Det skal bli spennende å se hva domstolene til slutt kommer fram til.

Gro-Anita Mykjåland (Sp) [12:59:30]: Senterpartiet støtter komiteens tilråding i denne saken.

Virksomheten ved Engebø har fått lovlig tillatelse etter gjeldende norsk lovverk. Både gruvedriften og deponering i Førdefjorden er godkjent etter omfattende og grundige prosesser, med konsekvensutredninger, høringsrunde og strenge miljøkrav. Tillatelsene til gruvedrift og deponering i Førdefjorden er ikke gitt lettvtint. De er resultatet av mange år med grundige faglige utredninger og strenge krav. Dette er ikke et prosjekt som har sneket seg gjennom systemet, men det er tvert imot blant de mest grundig vurderte industriprosjektene i nyere tid.

Senterpartiet har tillit til at Miljødirektoratet følger opp virksomheten i tråd med gjeldende regelverk. Nå når saken er til behandling i rettssystemet, mener vi at det ikke er riktig å overprøve rettsprosessene ved å stanse virksomheten midlertidig. Det vil være å undergrave rettsstaten og tilliten til de institusjonene som skal forvalte slike saker.

Morten Wold hadde her overtatt presidentplassen.

Ola Elvestuen (V) [13:00:34]: Når det gjelder saken om Nordic Mining, Engebøfjellet og dumping av gruveavfall i Førdefjorden, har Venstre slåss imot det i veldig mange år, både før 2017, da daværende regjering ga tillatelse, og også i etterkant, uten å ha vunnet fram med at det skulle stoppes. Men det er viktig å ha med at det ikke er det denne saken handler om.

Fra Venstres side kommer vi til å støtte forslaget fra SV. Vi er glad for at de har lagt det fram. Nå handler det nettopp om at vi har respekt for rettsprosessene. De beslutningene som tas i retten, er noe vi skal forholde oss til. Nå har vi fått en rådgivende uttalelse fra EFTA-domstolen som sier at de økonomiske vilkårene ikke er gode nok som begrunnelse for å forringe vannkvaliteten i Førdefjorden, som helt opplagt blir forringet med dumping av gruveavfall. Det er enorme mengder – det er nesten å ta et fjell og legge det i fjorden. Spørsmålet her er om dette er i samsvar med de forpliktelsene vi har gjennom de avtalene vi har innenfor EØS-avtalen, bl.a. vann-direktivet.

Det vi nå trenger, er å få en avklaring i rettsapparatet. Det er en rettssak som kommer for lagmannsretten. Venstre mener at det minste vi kan gjøre, nettopp er å følge forslaget i denne saken om å stanse dumping av gruveavfall i Førdefjorden inntil rettssaken er avgjort. Med en så tydelig uttalelse fra EFTA-domstolen vil jeg i hvert fall anse det som vanskelig at lagmannsretten ikke forholder seg til det og følger det opp. Det er ingen tvil om at EFTA-domstolens begrunnelse er viktig, og det vil kunne bli avgjørende. Det må være noe som lagmannsretten tar grundig hensyn til, og det vil overraske meg om de ikke følger det opp.

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [13:03:29]: Jeg vil starte med å være tydelig på en viktig ting: Gruvedriften i Engebøfjellet vil ha store miljøkonsekvenser, og det tar regjeringen på alvor. Tillatelsen som er gitt etter forurensningsloven, bygger på omfattende kunnskapsgrunnlag og grundige miljøvurderinger. Det stilles strenge krav til utslipp, miljøovervåkning og rapportering, og Miljødirektoratet følger driften nøye.

Jeg er ikke enig med representantene i at det er gitt tydelig signal om at tillatelsen vil bli underkjent i retts-

vesenet. Mitt synspunkt er at tillatelsen er gyldig, og at det ikke er grunnlag for å stanse deponeringen. EFTA-domstolens uttalelse endrer ikke det. EFTA-domstolen avklarer at inntekt fra økonomisk aktivitet i seg selv ikke er nok til å oppfylle vanndirektivets krav. Samtidig gir domstolen eksempler på hensyn som etter en konkret vurdering kan oppfylle kravet, f.eks. dersom den sosiale eller økonomiske situasjonen tilsier det, eller dersom et prosjekt bidrar med forsyning av kritiske mineraler og råvarer.

Engerbø-prosjektet er et viktig prosjekt for både Norge og Europa. Prosjektet vil på grunn av sin lange driftsperiode være en hjørnesteinsbedrift som gir grunnlag for økt tilflytting, arbeidsplasser og videre samfunnsutvikling. Engerbøfjellet inneholder dessuten en av verdens største kjente forekomster av titanmineralet rutil i fast fjell.

Rutil er velegnet til foredling av titanmetall, som er viktig for luftfartsindustrien og forsvarssektoren. Produksjon av titanmetall er konsentrert i få land, og forsyningssikkerheten i Europa er utfordret. Nettopp derfor er det så viktig at Engerbø-prosjektet ligger nettopp i Norge. Titanmetaller er også viktige for produksjon av maling, plast og papir, noe jeg tror vi alle er enige om at er viktig i et moderne samfunn.

Hensynet til tiltakshaver må også veie tungt her, som i mange år har innrettet seg etter gyldige tillatelser og investert betydelige ressurser i prosjektet. En stans av deponeringen vil i praksis bety en stans av produksjonen. Det vil etter mitt syn ikke være riktig eller forsvarlig å stanse prosjektet.

Presidenten [13:05:51]: Det blir replikkordskifte.

Lars Haltbrekken (SV) [13:06:09]: Jeg har et veldig enkelt spørsmål til statsråden, og det er: Hva vil han gjøre dersom domstolen nå senere i år finner ut at tillatelsene som er gitt, ikke er gitt på lovlig grunnlag?

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [13:06:24]: Jeg vil ikke forskuttere behandlingen i lagmannsretten. Staten vil selvfølgelig følge opp den dommen som lagmannsretten måtte komme til. Vi vil komme tilbake til nøyaktig hvilken prosess det vil kreve, når dom i saken er avsagt.

Lars Haltbrekken (SV) [13:06:44]: Jeg takker for svaret, og jeg hører at statsråden sier at han vil følge opp den dommen som lagmannsretten kommer til. Det tolker jeg at betyr at dersom regjeringen taper rettssaken, vil den ikke anke vedtaket.

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [13:07:09]: En dom fra lagmannsretten kan naturligvis ankes til Høyesterett. Hvorvidt det skal skje, må man eventuelt kom-

me tilbake til når dom i saken har falt. Det er for tidlig å konkludere med noe sånt på nåværende tidspunkt, og det tror jeg representanten har forståelse for.

Hvis det endelige utfallet i saken f.eks. skulle bli at en eller flere av tillatelsene er kjent ugyldige, vil det normale være at forvaltningen skal vurdere saken på nytt. Som jeg allerede har sagt: Hva som blir det endelige utfallet av saken, må man komme tilbake til etter at dom i saken har falt.

Lars Haltbrekken (SV) [13:07:47]: Jeg oppfatter at statsråden modererer seg lite grann i svaret nå. Vi har jo en annen erfaring fra en annen sak, hvor staten tapte i Høyesterett, nemlig Fosen-saken. Der tok det, for å bruke et folkelig uttrykk, år og dag før regjeringen gjorde noe for å følge opp dommen. Hvis regjeringen nå taper denne saken også i siste rettsinstans, vil han da sørge for at det ikke tar år og dag før man følger opp dommen?

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [13:08:26]: Som jeg understreket tydelig i mitt innlegg, er min vurdering på nåværende tidspunkt at disse tillatelsene er gyldige. Det er også mitt utgangspunkt i forkant av behandlingen som man skal ha i lagmannsretten. Representanten vet at den saken han refererte til, ikke var på mitt felt, men jeg opplever at forvaltningen og det offentlige Norge har lært mye av den saken, om hvordan man skal følge opp på en god måte. Det er jeg selvfølgelig opptatt av at vi skal gjøre på mitt område også, i alle saker. Vi skal få en raskest mulig avklaring, sånn at både næringen og andre aktører med interesse i de sakene som ligger på mitt forvaltningsfelt, skal få avklaring så tidlig som mulig. Det tjener oss alle, og det kommer selvfølgelig jeg også til å være opptatt av.

Sofie Marhaug (R) [13:09:28]: Jeg vil følge opp noen av de elementene som SV tok opp i sitt innlegg, nemlig hva dette rutilen skal brukes til. Det er som kjent sånn at det skal gå til pigmentproduksjon, og de første fem årene er det tiltenkt en japansk produsent. Likevel svarer statsråden både i brevet sitt og fra talerstolen at dette er viktig for særlig Europas sikkerhet. Norge produserer som kjent allerede titandioksid, og det er langt renere og lettere å utvinne titandioksid, noe som sannsynligvis vil pågå i mange tiår framover.

Jeg lurer derfor på hvorfor statsråden bruker argumentet om EU og Europas sikkerhet for å rettferdiggjøre et prosjekt som skal gå til pigmentproduksjon – et fargestoff som skal eksporteres og selges til helt andre deler av verden enn Europa.

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [13:10:30]: For det første: Som jeg understreket i mitt innlegg, har rutil flere bruksområder. Fargepigment er et av dem, men

det brukes f.eks. titanmetall på områder som luftfart, forsvar og medisin, som også er viktig. For det andre: Det stemmer at det utvinnes titanmineraler også i Tita-nia-prosjektet, men der er det altså ilmenitt, og ikke rutil, som utvinnes. Rutil er bedre egnet til produksjon av titanmetall. For det tredje: Det er riktig at verdikjedene for mineraler er globale, og at vi f.eks. ikke stiller vilkårlige tillatelser i dag om nøyaktig hvor ting skal selges.

Jeg mener det er en dyrekjøpt erfaring for Europa de siste årene hvor viktig det er å ha kontroll over egne ressurser, at vi også har produksjon i Europa, f.eks. hvis den sikkerhetspolitiske situasjonen skulle forverre seg ytterligere framover. Det er også en av grunnene til at jeg mener det er et relevant poeng å fremme.

Sofie Marhaug (R) [13:11:32]: Jeg takker for svaret. Problemet er at virkeligheten ikke er sånn som statsråden beskriver den. Virkeligheten er nettopp ikke at denne produksjonen er tiltenkt Europa de neste fem årene. Oppfølgingsspørsmålet er om statsråden mener dette vil holde seg som en argumentasjon rent rettslig for disse tungtveiende argumentene for at vi må ha sjødeponi akkurat her akkurat nå. Det er det ene.

Videre lurer jeg på om statsråden kan kommentere noe av den argumentasjonen som Rødt mener har blitt slått hull på, knyttet til at det er et område med befolkningsvekst, og det er heller ikke et område med høy arbeidsledighet. Er statsråden enig i disse faktaene, eller mener statsråden fortsatt at det er argumenter for akkurat dette gravedeponiet?

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [13:12:31]: Jeg mener det sentrale poenget er at økonomisk aktivitet ikke alene er tilstrekkelig, men det betyr ikke at økonomisk aktivitet ikke er en del av det man må vurdere, og en del av det det er relevant å legge vekt på.

Jeg sa egentlig ganske tydelig i stad hva som er min begrunnelse knyttet til det med mineraltilgang. Det er igjen riktig at norske myndigheter ikke bestemmer nøyaktig hvor virksomhetene selger produktene sine, men vi må evne å tenke langsiktig på dette området. Det er en stor fordel for Norge og for Europa at Engebø-prosjektet ligger nettopp her, sånn at både infrastruktur, kompetanse og ressurser er tilgjengelig den dagen vi har behov for det.

Både Norge og EU anerkjenner tydelig at mineralutvinning er avhengig av privat kapital, og at markedet er globalt. Verdikjedene fra utvinning til sluttprodukt er komplekse. Det er ikke nødvendigvis sånn at framtidig bruk vil være avklart på tillatelsesstadiet.

Ola Elvestuen (V) [13:13:50]: Jeg reagerer på argumentasjonen fra statsråden. Han påpeker hvor viktig rutil er, som om det er å utvinne rutil som er det striden

handler om. Å utvinne rutil kan man gjøre. Det striden handler om, er om man kan dumpe gruveavfall i Førdefjorden eller ikke. Det finnes andre måter man kan hente ut rutil på, uten at man dumper avfall i Førdefjorden.

Spørsmålet blir egentlig om statsråden er enig i det, at det som skal avgjøres nå i rettsapparatet, er hvorvidt man kan dumpe gruveavfall i sjøen eller ikke – og ikke om det i seg selv skal være tillatt å hente ut rutil fra Engebøfjellet eller ikke. Det dette handler om, er hvordan man kan gjøre dette, og hvilke konsekvenser man kan tillate at det kan ha for Førdefjorden.

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [13:14:49]: Jeg får starte med å understreke at vi tillater ingen å dumpe noe som helst i Norge, vi tillater å deponere. Det er en stor forskjell på de to. Vi stiller tydelige vilkår for hvordan det skal skje, og det er strenge krav til tillatelsen som er fastsatt i denne saken. Det er klart at man skal vurdere om den tillatelsen er god nok til å ivareta de hensynene som man skal ivareta, men det er strengt fastsatt. Jeg mener vi har funnet fram til gode krav.

I en generell debatt knyttet til deponering i Norge hører jeg ofte at om vi bare deponerte på land, f.eks., ville det vært gitt at det i alle tilfeller ville vært en bedre løsning. Sånn er det jo ikke. I mange tilfeller har det vist seg at deponering i sjø er det tryggeste alternativet, det er det som minimerer miljøkonsekvensene innenfor det som er mulig å få til. Det mener jeg også at staten har fått til på en grundig og skikkelig måte i denne saken.

Ola Elvestuen (V) [13:15:52]: Jeg tror ikke det har noen stor betydning eller endrer livet i disse områdene om man kaller det å dumpe eller å deponere, men vi kan gjerne bruke ordet deponere akkurat her. Det det handler om, er hvordan den deponeringen gjennomføres, og hvordan det forholder seg til de forpliktelsene vi har etter vanndirektivet. Det er det det handler om, ikke hvorvidt man kan bruke andre metoder for å hente ut rutil fra Engebøfjellet. Det kan man forholde seg til, men det dette handler om, er hvilken naturforringelse man kan tillate, og med hvilken begrunnelse.

Da blir mitt spørsmål: Dersom rådet fra EFTA-domstolen følges opp også i lagmannsretten, må vel det bety at dette prosjektet, i hvert fall med den deponeringen, stanses?

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [13:16:53]: Det er riktig at det er spørsmål knyttet til vanndirektivet og gjennomføringen av det som man skal vurdere. Representantens syn får være det som representanten trekker fram knyttet til hvordan EFTA-domstolen sin rådgi-vende uttalelse skal leses. Som jeg var tydelig på i mitt innlegg, mener jeg også nå at tillatelsen er gyldig, at for-

valtningen i 2016 gjorde riktige vurderinger. Det er også statens utgangspunkt i denne saken.

Presidenten [13:17:27]: Replikordskiftet er omme.

De talerne som heretter får ordet, har også en taletid på inntil 3 minutter.

Sofie Marhaug (R) [13:17:47]: Jeg skal prøve å avrunde denne debatten. Det er noen argumenter her som selvfølgelig handler om hva som har skjedd, og til det er det egentlig veldig mye å si. For egen del er det fristende å peke på regjeringsplattformen til Erna Solberg, som åpnet for sjødeponi samtidig som hennes ektemann kjøpte seg opp i Nordic Mining. Det er en sak som var foreldet da Økokrim vurderte å ta den opp. Men det tilhører fortiden.

Hvis vi skal se framover, som dette representantforslaget gjør, er det klart at vi ikke vet utfallet av runden i lagmannsretten. Det vi vet, er at miljøkonsekvensene av å dumpe eller deponere, eller hva man vil kalle det, avfall i Førdefjorden, vil ha negative miljøkonsekvenser. Det er ingen tvil om det. Jeg er fra Vestlandet – og det er det mange andre i denne salen som er, så det er ikke en unik erfaring, det – og det jeg iallfall vet, er at veldig mange fjorder langs norskekysten, ikke minst på Vestlandet, har blitt forringet av ulik form for påvirkning.

Hvis vi tillater å fortsette med denne praksisen, også når det juridisk sett kan vise seg å være i konflikt med andre lover og regler som denne salen har sluttet seg til, ødelegger vi altså livet i fjordene våre. Det er en form for bit-for-bit-nedbygging som skjer stykkevis og delt, men der resultatet er det samme: Vi mister verdifull natur. Vi mister verdifullt naturmangfold. Førdefjorden er en av få fjorder på Vestlandet som ikke har blitt ødelagt av oppdrettsnæring, utslipp og diverse, men som har et levende liv i seg enn så lenge. Hvis vi ikke bremses opp nå og i det minste venter på en avklaring, som SV foreslår her, går det tapt.

Jeg skulle derfor veldig, veldig sterkt ønsket meg at flere partier var villig til å ta en fot i bakken og støtte forslaget fra SV, som egentlig veldig mange partier i denne salen tross alt støtter. Selv om vi ikke er så store, så er vi mange partier, både på høyre- og venstresiden og i sentrum, som sier at dette er uklokt, her bør vi faktisk se på miljøkonsekvensene og ta dem til følge. Det er klart det er mulig å deponere miljøfiendtlig på land også, men det er mulig å gjøre det mer miljøvennlig enn det som det nå er lagt opp til.

Presidenten [13:20:44]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 6.

Sak nr. 7 [13:20:50]

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Lisa Marie Ness Klungland, Nils T. Bjørke, Sandra Borch, Marit Knutsdatter Strand og Eivind Drivenes om en større satsing på norsk produksjon av biogass (Innst. 250 S (2024–2025), jf. Dokument 8:131 S (2024–2025))

Presidenten [13:21:12]: Etter ønske fra energi- og miljøkomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil sju replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Terje Halleland (FrP) [13:21:43] (ordfører for saken): Denne saken handler om et forslag fra Senterpartiet om en større satsing på norsk produksjon av biogass. Jeg ønsker å takke komiteen for godt samarbeid i en ellers hektisk tid. Dette er et område hvor det gjennom mange år har blitt fremmet mange forskjellige forslag, med vekslende flertall og mindretall. I representantforslaget er det blitt fremmet en rekke forslag, som jeg forventer at forslagsstillerne selv kommenterer. Denne gangen blir samtlige forslag nedstemt.

For Fremskrittspartiets del har vi alltid forsøkt å tilrettelegge for biogass. Fremskrittspartiet har tidligere fremmet og fått flertall for en rekke saker som har hatt tilknytning til biogass. Likevel har det ikke ført til store reelle endringer for bransjen. Det gjelder også den regjeringen som forslagsstillerne i denne saken var del av.

Fremskrittspartiet mener at det er et betydelig potensial og behov for å øke produksjonen og forbruket av biogass i Norge. Skal samfunnet gjennomføre en omstilling bort fra fossile energikilder, må myndighetene være teknologinøytrale og legge til rette for et mangfold av teknologier der de beste på sine områder blir foretrukket. Det er en altfor ensidig satsing på elektrifisering i dag.

Biogass har mange bruksområder, bl.a. som drivstoff for tungtransport og skipsfart og som erstatning for fossil energi i en del industrielle prosesser. Derfor mener Fremskrittspartiet at biogass er viktig i omstillingen til et samfunn med økt oppmerksomhet på sirkulær økonomi og mindre utslipp. Vi mener at en harmonisering av rammvilkårene i Norden vil bidra til å utvikle biogassnæringen i Norge, og en harmonisering av rammvilkårene for biogassproduksjon i Norden kan gi betydelig fordel med å skape et mer integrert og effektivt marked og styrke konkurranseevnen på det globale

markedet. Det vil også bidra til utslippskutt med økt andel fornybar energi og lavere utslipp. Videre vil det sikre energiforsyninger i regionen ved å differensiere energikildene og redusere avhengigheten av bestemte energikilder, noe som gir økt energisikkerhet og stabilitet.

Med det tar jeg opp de forslagene som Fremskrittspartiet er med på.

Presidenten [13:24:23]: Representanten Terje Hal-
leland har tatt opp de forslagene han refererte til.

Linda Monsen Merkesdal (A) [13:24:35]: Biogass er ein del av løysinga på fleire av dei store utfordringane me står overfor. Me treng å kutta utslépp, utnytta ressursane betre og skapa nye, grøne jobbar. Biogass bidreg til alt dette samtidig. Med Arbeidarpartiet og Senterpartiet i regjering har me styrkt innsatsen betydeleg. Me har bygd opp eit breitt spekter av verkemiddel for å få fart på biogassmarknaden, og no ser me at det verkar.

I 2024 blei det gjeve rekordhøg støtte til biogassprosjekt. Enova delte ut 550 mill. kr, som utløyste ny produksjon på over 1 TWh. Det er eit viktig gjennombrøt og viser at tiltaka fungerer.

Me har gjort mykje gjennom målretta og godt forankra grep:

- ein ny og sterk styringsavtale med Enova, der utsléppskutt og energisystemet igjen er tydeleg prioritert
- auka støtte gjennom Bionova og jordbruksavtalen
- insentiv som gjer det lønsamt å bruka husdyrgjødsel, som kuttar utslépp og gjev verdifull bioest til bake til jorda

Dette er heilskapleg politikk, og det er politikk som verkar. Biogass er ikkje eit enkelt tiltak. Det krev utvikling av heile verdikjeder, frå råstofftilgang, produksjon og distribusjon til bruk i transport, industri og landbruk. Det er nettopp dette me byggjer akkurat no. Me ser at teknologien blir betre, at marknaden veks, og at fleire aktørar får tru på at det er mogleg å satsa på biogass i Noreg. Men det skjer ikkje av seg sjølv; det skjer fordi Arbeidarpartiet i regjering tek styring og følgjer opp med ansvarlege og treffsikre verkemiddel.

Me har òg sett i gang eit større arbeid med sirkulærøkonomi, der biogass er ein naturleg del. Det handlar om smart ressursbruk og betre samanheng mellom avfall, energi og verdiskaping.

Vår politikk byggjer på det som verkar. Me vel løysingar som gjev resultat, og som kan skalerast trygt over tid. Det er trygg og ansvarleg styring. Med Arbeidarpartiet i regjering blir det full gass på biogass.

Lisa Marie Ness Klungland (Sp) [13:27:09]: Noreg produserer i dag store mengder biologisk avfall og restprodukt frå landbruket, oppdrettsnæringa og skogbruk,

avløpsslam, matavfall og fleire andre kjelder. Dette biologiske materialet har eit energipotensial som i liten grad blir utnytta, men som har moglegheit til å gje eit meningsfullt bidrag til framtidens energibehov og omstilling til ein meir sirkulær økonomi. Biogassen kan enkelt nyttast til å erstatta fossile energikjelder innan bl.a. tungtransport, industri og maritim sektor. Produksjonen gjev òg ein bioest som kan nyttast til f.eks. biogjødsel.

Produksjon og bruk av biogass kan gje store årlege klimagevinstar. Norsk institutt for bærekraftsforskning har berekna at 1 TWh energi frå biogass kan gje ein utsléppsreduksjon på om lag 200 000 tonn CO₂-ekvivalentar der biogassen fortrengr bruk av naturgass, og 250 000 tonn CO₂-ekvivalentar der gassen erstattar diesel. Utsléppsreduksjonane kan aukast ytterlegare viss den reinsa CO₂-gassen blir lagra.

Manglande klare målsetjingar for bransjen kombinert med eit svakare verkemiddelapparat retta mot biogassproduksjon har resultert i ein betydeleg lågare norsk produksjon enn hos våre skandinaviske naboland. Regjeringa vurderer no å innføra eit forbod frå 2028 mot bruk av fossil gass til permanent oppvarming. Miljødirektoratet sitt forslag om forbod mot bruk av fossile brensel til indirekte fyring i industrien frå 2030 har vore på høyring.

Noreg har, samanlikna med Europa, få gassdistribusjonsnett for natur- og biogass som vil kunna bli påverka av forbodet, men Nord-Jæren har eitt av få sånne gassnett. Nettet er eigd av Lyse og leverer kvart år om lag 600 GWh, som i dei kaldaste timane står for 15–20 pst. av effektdekninga i Sør-Rogaland. Infrastrukturen kan nyttast til transport av biogass til eksisterande kundar, men det fordrar at tilgangen på biogass er på plass før eventuelle forbod trer i kraft.

Biogass utgjer for Noreg ei stor moglegheit til å satsa på lokale verdikjeder som vil skapa arbeidsplassar, bidra til å løysa miljøutfordringane knytte til handtering av avfall og restprodukt og samtidig bidra med sårt tiltrengt energi og gje utsléppsreduksjonar. Føresetnaden for ei sånn satsing er auka prioritering av biogassproduksjon gjennom det offentlege verkemiddelapparatet, stabile rammevilkår, som reduserer risikoen for investorar, auka tilgjengeleggjing av energirike substrat og restprodukt frå bransjen og vidare satsing på forskning. Senterpartiet har difor kome med ni forskjellige forslag for å styrkja biogass, som bl.a. handlar om

- å fastsetja eit mål for norsk biogassproduksjon
- at investeringsstøtta til industrielle biogassanlegg frå Enova blir dimensjonert etter støttenivået frå 2024 og styrt etter det nemnde måлтаlet
- å gje Enova og Bionova tilleggsmandat til å støtta ei oppskalering av biogassproduksjonen

- å oppretta ei ordning under Enova
- å etablere eit kompetansesenter, for me treng betre samhandling og forskning

Med det ønskjer eg å ta opp forslaga til Senterpartiet, som dessverre ikkje får fleirtal i dag.

Presidenten [13:30:14]: Representanten Lisa Marie Ness Klungland har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Lars Haltbrekken (SV) [13:30:31]: Veldig mye bra er sagt om viktigheten av å satse på biogass. Veldig mye bra kommer til å bli sagt om det samme, så jeg nøyer meg med å ta opp de forslag som SV står bak, og som jeg håper får tilslutning fra salen, for det vil være i tråd med de fagre ord som mange kommer med.

Presidenten [13:30:52]: Da har representanten Lars Haltbrekken tatt opp de forslagene han refererte til.

Ola Elvestuen (V) [13:31:10]: Som flere setter jeg også pris på at dette Dokument 8-forslaget er lagt fram av Senterpartiet. Jeg vil også stille spørsmål om hvorfor disse forslagene kommer nå og ikke var så sentrale for Senterpartiet da de var i regjering. Det er forunderlig. Men når de ligger her, er det ingen tvil om at det er viktig å få mer produksjon av biogass. Biogass er en ressurs som egentlig bare begrenses av produksjon. Når man først får opp produksjonen, tas det også i bruk.

Jeg ble litt forundret over representanten fra Arbeiderpartiet, som nå prøver å framstille en satsing på biogass som Arbeiderpartiets store sak. Jeg har selv holdt på politisk med biogassproduksjon lenge, og jeg ser artikler tilbake til 2013 hvor Venstre måtte slåss for å få på plass biogassproduksjonen i Skogn. Dette er et område hvor de ulike flertallene på mange måter ikke må se på det som en kamp mellom dem, men mer som en stafettpinne man leverer fra den ene til den neste, slik at man bygger på det som er gjort tidligere. Det er klart at biogass har et mye større potensial i Norge.

Venstre støtter helhjertet forslagene som er lagt fram. Vi kan og bør sette oss et mål om 5 TWh innen 2030. 1 TWh økt produksjon årlig er mulig, også 10 TWh fram mot 2035. Dette er størrelsesordener som har betydning i det norske energiregnskapet, men det krever en tydeligere politisk føring for å nå de målene.

Fra Venstres side har vi også tidligere bidratt med og fremmet forslag at det må gis et ansvar til Enova og Bionova. Det er viktig. Vi mener at man trenger å gi Enova en egen tilleggsavtale og gi dem ansvar for at vi får på plass et nasjonalt nett av fyllestasjoner for biogass, slik at tungtransport og andre får forutsigbarhet for når det kan være på plass. Jeg vet at Enova sier at det ikke er nødvendig, for dette er det allerede lønnsomhet i, og det er

et marked for det. Da blir mitt svar til det: Ja, men det er ikke noe argument. Jeg mener likevel Enova kan ha ansvaret for at man får et nasjonalt nett. Så vil det selvfølgelig være opp til dem i hvor stor grad de trenger å gi økonomisk støtte for å få det nettet, men de bør uansett ha ansvaret for at det blir nasjonalt og dekker hele landet. Det er ett tiltak. I tillegg bør vi koordinere oss mer med hva som gjøres ellers i Skandinavia for å øke produksjonen.

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [13:34:30]: Å produsere biogass basert på rester og avfall er et godt eksempel på sirkulær økonomi i praksis, og det er god ressursåndtering. Biogass kan erstatte fossil energi samtidig som næringsstoffene i biomassen resirkuleres. Når husdyrgjødsel brukes som råstoff til biogassproduksjon, reduseres utslippene fra gjødsellagre. Biogass kan på denne måten bidra til å nå målene i intensjonsavtalen med jordbruket om klima. Samtidig er dette sammensatte verdikjeder uten enkle løsninger.

Regjeringen har derfor en offensiv satsing på biogass. Et bredt spekter av virkemidler bidrar til å fremme bruk og produksjon av biogass i Norge, og disse danner grunnlaget for at det i dag er god fart i biogassmarkedet, både for bruk og produksjon. Virkemidlene er hovedsakelig investeringsstøtte til produksjonsanlegg fra Enova og Bionova, CO₂-avgift på fossilt drivstoff, fritak for veibruksavgift, offentlige innkjøp og støtte til levering av husdyrgjødsel. Klimakrav i CO₂-kompensasjonsordningen for kvotepliktig industri vil også bidra til økt bruk og produksjon.

Krav om utsortering av matavfall gjør at en økende andel matavfall blir levert til kompostering eller biogassanlegg. Med flere landbaserte og lukkede oppdrettsanlegg, strengere rensekrav for avløp og strengere gjødselregelverk forventes økt tilfang av næringsholdige rester som er egnet for biogassproduksjon. Regjeringens arbeid med forbud mot fossil oppvarming og indirekte fyring i industrien og omstilling av sjøfarten vil også kunne styrke etterspørselen etter biogass.

Vi har akkurat inngått en ny styringsavtale med Enova. I den nye avtalen forsterker vi Enovas rolle i klima- og energiomstillingen mot 2030. Jeg mener det er lite hensiktsmessig å detaljstyre Enova, slik forslagsstillerne foreslår. Det kan føre til at dårlige prosjekter får støtte, og gjøre støtten til biogass unødvendig dyr for norske skattebetalere.

Enova er samtidig den mest relevante virkemiddelaktøren for å støtte utvikling av industrielle biogassanlegg. I 2024 ga Enova tilsagn til ny biogassproduksjon tilsvarende 1,1 TWh per år. Den samlede støtten på 550 mill. kr var rekordhøy. Bionova gir støtte til gårdsanlegg gjennom Verdiskapningsprogrammet for fornybar

energi og teknologi i landbruket, som har hatt en betydelig økning i støttenivå de siste årene. Dette viser at regjeringen virkelig satser på dette området, uten at vi tar på oss rollen med å utpeke hvem vi har mest tro på.

Etter flere år med treg utvikling står vi nå overfor et taktskifte i utbyggingen av biogassproduksjon i Norge, noe jeg også vil berømme Senterpartiet og forslagsstillerne for å ha vært med på. Regjeringens hovedfokus for biogass er nå at Enova-tildelingene i 2024 ender med investeringsbeslutninger og gir økt produksjon. Det er et godt utgangspunkt for videreutvikling av biogass i Norge.

Presidenten [13:37:32]: Det blir replikkordskifte.

Lisa Marie Ness Klungland (Sp) [13:37:48]: Som flere har nemnt, vurderer regjeringa no å innføra eit forbod mot bruk av fossil gass til permanent oppvarming, og Miljødirektoratets forslag til forbod mot bruk av fossile brensel til indirekte fyring i industrien frå 2030 har vore på høyring. Noreg har, til samanlikning med Europa, få gassdistribusjonsnett for natur- og biogass som vil kunna påverkast av desse forboda, men Nord-Jæren har det. Der er nettet eigd av Lyse, og infrastrukturen kan nyttast til transport av biogass til eksisterande kundar, men det fordrar at tilgangen på biogass er på plass før eventuelle forbod trer i kraft. Mange bedrifter bruker dette gassnettet, bl.a. Jæder, som min kollega Geir Pollestad nettopp besøkte, men òg andre bedrifter som Skretting og Felleskjøpet, og eg anbefalar jo òg førstekandidaten i Rogaland Arbeidarparti å besøka desse og snakka med dei.

Kan statsråden garantera at han vil sikra ei vellykka omstilling før forbodet eventuelt trer i kraft, og på den måten sikra desse viktige arbeidsplassane?

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [13:38:47]: Det er ingen tvil om at viktige forutsetninger skal på plass før et sånt forbud, og tilgang på alternativer og hensiktsmessige unntak er selvfølgelig en del av det. Jeg er veldig glad for at et av prosjektene som fikk støtte før jul i den siste tildelingsrunden, nettopp er biogassanlegget på Jæren, på Grødaland, som fikk 124 mill. kr. Det er et godt utgangspunkt for å få opp biogassproduksjonen nært der infrastrukturen faktisk finnes, og sørge for at den blir tilgjengeliggjort for industrielle kunder, også i god tid før et eventuelt forbud trer i kraft, sånn at vi kan få til omstilling på en mest mulig hensiktsmessig måte, basert på bl.a. biogassressurser, og at vi utnytter det på en hensiktsmessig måte.

Lisa Marie Ness Klungland (Sp) [13:39:42]: Det er oppløftende å høyra. Eg håper både Lyse og bedriftene på Nord-Jæren får med seg det statsråden seier.

Statsråden nemner òg Enovas tilsegn i 2024 om biogassproduksjon, og den samla støtta på 550 mill. kr var rekordhøg – det var jo oss to saman som fiksa det. Eg er einig i det statsråden skriv i svarbrevet, at den siste tildelingsrunden i fjoråret under Enovas investeringsstøtte til industrielle biogassanlegg utgjer ein klar auke i støttenivå. Samtidig vil eg understreka at denne tildelingsrunden står i klar kontrast til eit betydeleg lågare tildelingsnivå under ordninga tidlegare. Eit høgt støttebeløp i ein enkelt tildelingsrunde utgjer jo ikkje ei varig satsing på biogass, ei heller gjev det interesserte aktørar nødvendige føreseielege vilkår for å satsa i Noreg.

Tydelegare politiske prioriteringar og målsettingar saman med ein forsterka verkemiddelbruk vil vera viktig. Vil statsråden jobba for å sikra føreseielege vilkår for biogassnæringa?

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [13:40:41]: Det er ingen tvil om at de som skal satse på både å produsere og å bruke biogass i Norge, trenger forutsigbarhet for rammevilkårene over tid. Det tror jeg vi er helt enige om at er viktig, enten det dreier seg om hvilke verktøy vi har i verktøykassen knyttet til f.eks. støtte, eller hvordan vi bruker ting som CO₂-avgift, krav og andre viktige forutsetninger for å vri markedet i den retningen som vi ønsker oss.

Samtidig mener jeg ikke nødvendigvis det er hensiktsmessig å gå inn og detaljstyre nøyaktig hvor mye Enova skal bruke hvert år på biogassproduksjon. Det kan variere ut fra hvilke prosjekter de ser finnes, og som er mest mulig hensiktsmessig å støtte opp om, eller f.eks. hvilke andre store utfordringer de har som de skal løfte parallelt. Vi har, sammen med SV på Stortinget, gitt Enova gode rammer, mye bedre rammer enn de har hatt tidligere, og det er også et godt utgangspunkt for forutsigbarheten knyttet til støtte og videreutvikling av biogass i Norge.

Ola Elvestuen (V) [13:41:58]: Jeg har et enkelt spørsmål. Fra biogassbransjen etterlyses det alltid en automatikk i at biogass likestilles med nullutslippsløsninger innenfor transport og ellers, og at når man innfører tiltak, skal biogass alltid likestilles med nullutslippsløsninger. Tidligere sto det gjerne at det var nullutslipp eller tilsvarende.

Kan vi nå være trygge på at alle steder vi legger til rette for nullutslippsløsninger, vil biogass også være inkludert som en mulig løsning innenfor det?

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [13:42:40]: Som hovedregel mener jeg at svaret på det spørsmålet skal være ja. Samtidig er det ingen tvil om at biogass, på en annerledes måte enn enkelte andre ressurser, er en begrenset ressurs som vi er nødt til å prioritere, fordi f.eks.

slam eller biogassmaterialet vi får fra gjødsel, nødvendigvis vil være noe det i sum er begrenset tilgang på. Så vi må forvalte hvor vi bruker biogass, på en fornuftig måte. Det må vi være opptatt av når vi lager regelverk og tildeling, men som hovedregel bør de alternativene som gir null utslipp, likestilles, så langt som mulig, og det bør også gjelde for biogass.

Ola Elvestuen (V) [13:43:31]: Takk for svaret. Jeg tror det er veldig viktig at det blir en automatikk i dette, for det er altfor ofte slik at det må komme egne initiativ for f.eks. at biogasskjøretøy skal få de samme fordelene når det gjelder bompengesystem og slikt, for det er i utgangspunktet ikke med. Så det å få en automatikk i dette er kjempeviktig.

Jeg er helt enig i at Enova er viktig. De er også gode til å ta ansvar og selv å avveie hvor store ressurser de trenger for å kunne løse den oppgaven de har fått med sitt ansvar.

Jeg har et spørsmål som gjelder fyllestasjoner for både hydrogen og biogass: Kan det ikke likevel være riktig å gi Enova ansvaret for et nasjonalt nett, og at de skal bestemme hvor mye ressurser det krever? Er det noe statsråden kan gå inn og bestille?

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [13:44:35]: I utgangspunktet mener jeg at ansvarsfordelingen på dette er riktig gjort i dag. Enova har sammen med Bionova et viktig ansvar for biogass i Norge. Jeg forventer at de, basert på de analysene de gjør om hvordan de skal skape varig markedsendring, gjør sine vurderinger av hvilke støtteprogrammer det er relevant å ha, og hvordan de f.eks. ønsker å være med på å støtte opp om infrastrukturutvikling i Norge. Det tror jeg er en bedre arbeidsdeling enn at jeg kommer inn og f.eks. pålegger dem utvikling av noe som, betimelig nok, vil skape forventninger om at de styrer ressursene sine på en annen måte enn det de nødvendigvis gjør i dag.

Vi har presisert noe viktig i den nye styringsavtalen for Enova. Det er at de skal kunne stå lenger i en del markedsutvikling. Det mener jeg er bra for biogass også, for det tydeliggjør hvor lenge Enova har et ansvar for å være med på utviklingen. Det tror jeg kommer til å bli bra for biogass sin del også.

Ola Elvestuen (V) [13:45:40]: Enova har gjort en del slikt. For å få hurtigladerer for elbiler på plass i Nord-Troms og Finnmark, f.eks., fikk de et eget ansvar og gjennomførte det på en god måte.

Hvis statsråden ikke vil gi dem en spesiell oppgave når det gjelder fyllestasjoner, kan det være aktuelt å gi dem en oppgave når det gjelder hvor stort forbruk av biogass vi skal ha, f.eks. i 2030? Man kan sette et mål i terrawattimer, og så vil det være opp til Enova å bestem-

me hvor store ressurser som må brukes for å kunne oppnå et slikt mål – selvfølgelig veid opp mot alle andre politiske virkemidler man vil bruke samtidig. Er det en måte å gjøre dette på? Vi har jo dårlig tid for å få til den omstillingen vi trenger, for få ned de utslippene vi trenger å få ned, og for å få opp den energiproduksjonen vi trenger.

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [13:46:41]: Jeg opplever at både Enova og ikke minst regjeringen er opptatt av å justere kart og terreng underveis i prosessene. Jeg utelukker ikke at det kan være relevant å gjøre i framtiden for biogass sin del i tillegg, men akkurat nå mener jeg at hovedfokus skal ligge på å få tatt investeringsbeslutning for de betydelige midlene som ble gitt på slutten av fjoråret. Det vil gi betydelige stimuli til markedene for biogass og for forbruk av biogass i Norge. Så får vi se hvilke effekter det har, og eventuelt komme tilbake til om det er behov for en ny virkemiddelbruk. Jeg er litt skeptisk til å sette seg høye måltall for f.eks. forbruk i seg selv. Det er bl.a. fordi jeg tror det i enda større grad enn tidligere er krav til at klimapolitikken er kostnadseffektiv, og at vi gjennomfører ting på en smart måte. Det tror jeg vi har fått til gjennom den måten investeringsstøtte er blitt gitt gjennom Enova. La oss nå se på tildelingen og hvordan vi kan få investeringsbeslutninger for biogassproduksjon.

Presidenten [13:47:40]: Replikorkordskiftet er omme. De talerne som heretter får ordet, har også en taletid på inntil 3 minutter.

Kjerstin Wøyen Funderud (Sp) [13:47:59]: Biogass er et kinderegg. Det gir en bærekraftig løsning for avfallshåndtering, reduserer avhengigheten av fossile brenslers og bidrar til å oppfylle Norges klimaforpliktelser.

Ved å satse på biogass kan vi utnytte biologisk avfall fra landbruket, oppdrettsnæringen, skogbruket og husholdninger på en måte som gir både økonomiske og miljømessige fordeler. Og selv om vi har et stort potensial, produserer vi mye mindre biogass enn våre naboland. Dette skyldes både manglende målsettinger og dårligere rammebetingelser.

Forslagsstillerne fra Senterpartiet foreslår i dette representantforslaget flere viktige tiltak for å styrke norsk biogassproduksjon. Danmark har vært en pioner innenfor biogassproduksjon og har oppnådd imponerende resultater. En av nøklene til Danmarks suksess har vært omfattende støtteordninger som fremmer bruk av biogass til elproduksjon, prosessformål og varmeproduksjon. Vi ser stort behov for at rammevilkårene i Norge harmoniseres mot Sverige og Danmark. Siden rammevilkårene der er så mye bedre, eksporteres godt råmate-

riale for biogass til Sverige og Danmark, mens norske anlegg blir sittende igjen med dårligere og mer problematiske råvarer. Med dette eksporteres også viktige næringsstoffer som burde kommet norsk landbruk til gode. Når det nå i tillegg snakkes om import av biogass fra Danmark til Norge som kunne vært produsert her, går dette fra vondt til verre i et sirkulært perspektiv.

Det kommunale foretaket FREVAR i Fredrikstad har allerede tatt betydelige skritt i retning av å utnytte biogassens potensial. FREVAR har investert i anlegg som omdanner organisk avfall til biogass, som deretter kan brukes som drivstoff for kjøretøy eller til produksjon av elektrisitet og varme. Dette er et godt eksempel på hvordan lokale initiativer kan bidra til nasjonale klimamål.

En nylig utarbeidet rapport om biogasspotensialet i Nedre Glomma-regionen viser at det er betydelige muligheter for å øke både produksjon og bruk av biogass. For Norge utgjør biogass en stor mulighet til å satse på lokale verdikjeder som vil skape arbeidsplasser, bidra til å løse miljøutfordringer knyttet til håndtering av avfall og restprodukter, og samtidig bidra med sårt tiltrengt energi og utslippsreduksjoner. Forutsetningen for en slik satsing er økt prioritering av biogassproduksjon gjennom det offentlige virkemiddelapparatet, stabile rammevilkår som reduserer risikoen for investorer og videre satsing på forskning.

Biogasssteknologien er kjent, tilgjengelig for oppskaling og et rimelig alternativ til null- og lavutslippsteknologier. Jeg mener Norge må satse mer på det som funker og er billig i klimapolitikken, og mindre på det som er vanskelig og dyrt.

Michael Tetzschner (H) [13:51:06]: Det er egentlig egnet til å forundre at noe så prosaisk som metanholdig brensel, som er fremstilt ved bakteriell nedbryting av biologisk materiale, kan ha så mange venner i en sal som denne. Men det er altså biogassen vi snakker om.

Vi har i våre merknader til dette representantforslaget, som man kan mene en del om, vært noe tilbakeholdne, men det er nettopp fordi vi for tiden samarbeider om å behandle Meld. St. 25, klimameldingen. Og så vidt jeg erindrer, hadde vi en vegg-til-vegg-høring i går, fra morgen til kveld, også med gode bidrag fra dem som satser på biogass. Jeg må spørre litt om Stortingets arbeidsmåte. Hvorfor har vi da en egen diskusjon her i dag, når dette hører naturlig hjemme og er omtalt, om ikke veldig bredt, i meldingen? Det hadde vært en fordel om disse Dokument 8-forslagene kan kobles til utredede dokumenter. Det hadde både høynet debatten om de enkelte tiltak og gjort oss bedre i stand til å se sammenhengen mellom virkemidlene.

Nå må vi fra Høyres side si at vi tror på biogass, vi ser at det har et stort potensial, vi ser på det som en del av

mange løsninger, og at vi i Norge også har en ressursbase som gjør at dette kan settes i verk. Det er bl.a. stort potensial innenfor maritim sektor, og vi har private bedrifter som allerede har vist seg frem, f.eks. Havila Biogass i Møre og Romsdal.

Biogass mottar substrater fra havbruksnæringen. Landbruket kan komprimere biogass, slik at Hydro kan benytte den i aluminiumfremstilling. Det jeg nok synes om disse representantforslagene, som vi da ikke forholder oss til akkurat i dag – det betyr ikke at vi er mot dem, men vi kommer tilbake i klimameldingen – er at det er en ensidig prosessorientering om hva staten skal følge med på og legge planer for. Det er altså ikke primært operative tiltak. Det er mer å snakke om biogass enn å snakke om virkemidler som kan gjøre det til en stadig viktigere del.

La meg fremheve her at vi er veldig opptatt av at det er de markedsmessige rammebetingelsene som vil gjøre biogassen markedsmessig mer lønnsom. Det kan være i skattepolitikken, ved ikke å diskriminere mellom norske og privateide bedrifter, og det gjelder selvfølgelig også opptrapping av CO₂-avgiften.

Med denne forklaringen vil vi komme tilbake til våre standpunkter mer utdypende i forbindelse med behandlingen av klimameldingen.

Marit Knutsdatter Strand (Sp) [13:54:26]: Jeg tegnet meg bare for å legge til litt informasjon om at dette er et forslag som har store muligheter, særlig i Innlandet. Vi har områder som er godt egnet til å utnytte råvarematerialer som er unyttet i dag, ikke minst for å spre bioest og tilføre jord merverdi for igjen å kunne produsere mer mat og ha mer tilvekst innenfor andre råvareproduksjoner. Vi har stor oppslutning om økt kunnskap, økt utvikling og satsing, det er gode initiativ, bl.a. fra Innovasjon Norge og Bondelaget, og vi opplever en positivitet knyttet til biogass. Senest nå i mars kom det en ny utvikler som ønsker å etablere biogassanlegg i Gjøvik-regionen, fordi de ser at det er store muligheter her, og vi har allerede det store Mjøsaneanlegget, som nytter matavfall fra 246 000 innbyggere i 18 kommuner, som jo er et vinn-vinn-prosjekt, i tråd med det flere representanter har sagt fra talerstolen her. Vi ser også potensialet for å kunne erstatte fossil energi innen transport og næringsindustri og at man da igjen kan nytte reststoffer på en veldig god måte, som tilfører noe positivt i lokalmiljøet.

Statsråden peker i sitt svarbrev på bl.a. detaljstyring av Enova, at man må utvikle markedet videre, og at barrierer må kartlegges. Samtidig anerkjenner han heldigvis at det er stort potensial her, og at regjeringen er i gang på enkelte områder. Jeg mener at vi i forslaget fra Senterpartiet i dag verken ønsker å detaljstyre, begrense mar-

kedet eller innføre barrierer, men tvert imot å melde om ambisjoner og satse på kompetansemiljø som i Ås, og vi ønsker å få fart på biogassatsingen og utnytte det som også vil være gunstig for å nå klimamålene til Norge med sirkulære løsninger og et livsløp ut fra lokale innsatsfaktorer. Ikke minst at man legger igjen lokal verdiskaping som gir merverdi også for andre næringer, er noe Senterpartiet mener vil tjene flere formål samtidig, og vi ser ikke hvorfor det ikke er mulig å få flertall for disse forslagene i dag. Men det bare tydeliggjør at vi må stå på videre og fremme dem igjen.

Gro-Anita Mykjåland (Sp) [13:57:08]: Senterpartiet fremmer disse forslagene fordi en større satsing på biogass vil medføre at de som i dag benytter fossil gass, enklere kan fase inn en klimanøytral løsning i eksisterende gassinfrastruktur, og det helt uten nye investeringer i verdikjeden. Biogass er og vil være en del av energimiksen i lavutslippssamfunnet. Mange lavutslippsløsninger kommer ofte med store investeringer. En del er konfliktfylte, men biogassproduksjon kommer med bare fordeler. Det bidrar til lokal verdiskaping. Avfallshåndtering og produksjon er en klimanøytral energikilde.

I forrige uke besøkte jeg Lista fly- og næringspark i Farsund. Der klargjøres det nå for byggestart av et biogassanlegg i godt samarbeid med bl.a. lokale bønder. Jordbruket spiller en nøkkelrolle ved å levere husdyrgjødsel og sikre spredearealet for den ferdige biogjødselen. Dette gir bonden mulighet til å redusere klimagassutslipp, forbedre næringssyklusen og skape mer bærekraftige driftsmodeller. Fiskeribransjen leverer biprodukter som øker gassproduksjonen og beriker gjødsel med viktige næringsstoffer. Transportnæringen både til lands og til sjøs etterspør biogass som drivstoff for å redusere utslipp. Industrien ser mer og mer biogass som en fornybar energikilde i produksjonen, noe som bidrar til å kutte i bruken av fossile brenslers og redusere karbonfotavtrykket. Renovasjon og annen industri leverer råstoffet og substratet som bidrar til effektiv ressursutnyttelse og styrker den sirkulære økonomien.

Hva er resultatet av saken etter at den er blitt behandlet i komiteen i dag? Dessverre er det ikke flertall for noen forslag. Høyre sitter stille i båten i en sak der de kunne ha skapt et flertall, og begrunnelsen de bruker, er behandling av klimameldingen. Hva sa Høyre om biogass i 2022? Jo, Høyre sa at de «tror at biogass er en viktig del av løsningen for å redusere utslipp, men også for å bruke ressursene på en mer sirkulær måte». Og de fortsatte: «Biogass bør få en sentral rolle i den grønne omstillingen Norge og verden skal gjennom (...)»

Potensialet for produksjon av biogass i Norge er stort. I Norge i dag produseres det i underkant av 1 TWh,

men potensialet kan som et minsteanslag tidobles, og det ønsker Senterpartiet å legge til rette for. Da er det veldig beklagelig at Høyre ikke kjenner sin besøkelsestid, spesielt i en tid da de selv sier at alt går for sakte, og at ingenting gjøres. Det er muligens på tide å se seg i speilet.

Michael Tetzschner (H) [14:00:19]: Nærmere kategorien av å skulle oppklare en åpenbar misforståelse kommer vi vel ikke i denne debatten i dag enn det foregående innlegget fra representanten Mykjåland. Det er jo ingen dramatikk i dette, knyttet til et Dokument 8-forslag fra en representant som ikke er utredet, som ikke har avveininger, men som bare har ønsker om noen virkemidler, samtidig som vi har en melding fra regjeringen på 206 sider, klimameldingen, som vi bruker veldig mye tid på. Representanten Mykjåland og jeg var jo til stede i mange timer i går nettopp for å bearbeide den meldingen og sette vårt preg på det.

Så det er aldeles ikke slik at Høyre ikke kjenner sin besøkelsestid fordi vi ikke brenner av kruttet i et så kortfattet – og jeg tør også si overfladisk, sånn rent faglig – forslag som et dokumentforslag nødvendigvis må være, sammenlignet med et dokument fra regjeringen, som en melding er.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 7.

Sak nr. 8 [14:01:42]

Innstilling fra justiskomiteen om Endringer i straffeprosessloven og straffegjennomføringsloven (tilgang til taushetsbelagte opplysninger i Folkeregisteret og krav om politiattest) (Innst. 249 L (2024–2025), jf. Prop. 48 L (2024–2025))

Presidenten [14:02:01]: Etter ønske fra justiskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Ingvild Wettrhus Thorsvik (V) [14:02:29] (ordfører for saken): I proposisjonen foreslås det endringer i straffeprosessloven og straffegjennomføringsloven med formål om å sikre kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker og kriminalomsorgen hjemmelsgrunnlag for å innhente fra folkeregisteret alle opplysninger som er nødvendige for deres behov, uten hinder av lovbestemt taushetsplikt.

I tillegg foreslår departementet å innta krav om at det skal framlegges barneomsorgsattest før en person kan oppnevnes som leder eller medlem av tilsynsrådet for kriminalomsorgen.

Jeg vil takke komiteen for et godt samarbeid. Samarbeidet har faktisk vært så godt at komiteen har kommet fram til felles merknader, hvor vi mener at de foreslåtte endringene er nødvendige for at gjenopptakelseskommisjonen og kriminalomsorgen skal kunne utføre sine oppdrag på en god måte. Samtlige medlemmer understreker viktigheten av at behandlingsansvarlig iverksetter tilstrekkelige rutiner for å ivareta forpliktelsene etter personvernlovgivningen.

Statsråd Astri Aas-Hansen [14:03:52]: Gjenopptakelseskommisjonen og kriminalomsorgen tar avgjørelser for personer i kritiske situasjoner hvor kravet til rettssikkerhet settes høyt. Da må de ha tilstrekkelig tilgang til nødvendige fakta.

I 2017 ble folkeregisteret modernisert, og offentlige virksomhetens tilgang til standard rettighetspakke for taushetsbelagte opplysninger krever nå hjemmel i det vi kaller sektorlov. Gjenopptakelseskommisjonen har ikke slik hjemmel, og kriminalomsorgens hjemmel gjelder kun enkelte opplysninger om innsatte. Det samsvarer verken med uttrykt behov eller med opplysningssettet som finnes i rettighetspakken. Regjeringen har derfor foreslått de nødvendige hjemlene for at etatene kan løse samfunnsoppdraget trygt og effektivt.

Høringsinstansene er positive og har kommet med gode innspill. I vurderingen av om en rettskraftig dom skal gjenopptas, har kommisjonen behov for å sjekke oppdaterte folkeregisteropplysninger og opplysninger tilbake i tid, bl.a. for å kontakte og avhøre domfelte, vitner eller fornærmede. Hjemmelen innebærer at kommisjonen får tilgang til bl.a. registreringsdatoer, flyttinger, navn og navneendringer, relasjonsdata, navn på foreldre, søsken, fornærmede og vitner samt historiske opplysninger. Kriminalomsorgen trenger tilsvarende opplysninger fra folkeregisteret, både for å innkalle til straffegjennomføring, for å innhente samtykke fra verge, for å verifisere relasjoner og for å ivareta barns rettigheter ved permisjoner, besøkskontroll og varsling av fornærmede og etterlatte.

Så til kravet om politiattest: Staten skal beskytte barn mot alle former for vold og overgrep. Kjernen i plikten inntreffer når staten selv har ansvaret og omsorgen for barna, og fører tilsyn med maktbruk. Regjeringen ønsker hjemmel for innhenting av barneomsorgsattest før oppnevning til tilsynsrådet for kriminalomsorg, for å beskytte barna og sikre tilsynsrådet nødvendig tillit. Tiltaket forebygger at barn kommer i nærkontakt med voksne som er dømt for eller har vedtatt forelegg for nærmere an-

gitte lovbrudd. Ved fysiske inspeksjoner kan tilsynsrådet for kriminalomsorgen snakke alene med innsatte i alle aldre. Rådet fører tilsyn med behandling av mindreårige utenfor fengsel, og barn kan henvende seg til tilsynsrådet.

Også her var høringsinstansene positive til lovforslaget. Det kom også noen forslag som gjorde at vi etter høringsinnspillene har gjort noen endringer når det gjelder personkrets, anmerkninger og konsekvenser. Personer som er domfelt eller har fått forelegg for nærmere angitte lovbrudd, skal ikke oppnevnes. Hvis en politiattest etter oppnevning viser slike anmerkninger, skal personen løses fra vervet som medlem av tilsynsrådet for kriminalomsorg.

Regjeringen foreslår en overgangsregel der det kreves framleggelse av barneomsorgsattest for dem som nå er medlemmer. Jeg er glad for at komiteen slutter seg til forslaget.

Presidenten [14:07:02]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 8.

Sak nr. 9 [14:07:14]

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Andreas Sjalg Unneland, Kirsti Bergstø, Kathy Lie og Marian Hussein om en tiltakspakke mot voldtekt (Innst. 268 S (2024–2025), jf. Dokument 8:93 S (2024–2025))

Presidenten [14:07:31]: Etter ønske fra justiskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Ragnhild Male Hartviksen (A) [14:08:05] (ordfører for saken): Som sakens ordfører vil jeg innledningsvis benytte anledningen til å takke forslagsstillerne for å løfte denne viktige saken på dagsordenen, om en tiltakspakke mot voldtekt. Dernest vil jeg takke komiteen for et godt samarbeid i saken og ikke minst statsråden for et godt, grundig og utfyllende svar på forslaget, et svar som også ligger vedlagt saken.

Først vil jeg redegjøre for komiteens syn på saken, og jeg vil starte med å trekke fram at komiteen i denne saken deler forslagsstillernes beskrivelse av at voldtekt er et omfattende og vedvarende samfunnsproblem i Norge. Voldtekt må derfor både forebygges og bekjempes. I tillegg til at voldtekt er en alvorlig samfunnsutfordring, er det også et alvorlig helseproblem som kan ramme alle.

I behandlingen av saken har komiteen vektlagt NOU-en fra 2024, som heter Voldtekt – et uløst samfunnsproblem, og ikke minst de tiltakene som utvalget anbefaler i denne. Disse tiltakene omhandler i hovedsak fem oppfølgingsspor: en helhetlig og samordnet politikk, forebygging, støttetjenester, straffeforfølgning og ikke minst viktigheten av forskning.

Videre vil jeg redegjøre for Arbeiderpartiets syn på saken. Da vil jeg først slå fast at det ikke må være tvil om at voldtekt er en grov integritetskrenkende kriminalitet, og videre det faktum at voldtekt kan gi omfattende helseskader, og at det medfører store belastninger for dem som utsettes for det. Forebygging og bekjempelse av seksuallovbrudd har derfor vært høyt prioritert av regjeringen.

Jeg vil understreke at mange av de utfordringene som forslagsstillerne peker på, følges tett opp gjennom tiltak i opptrappingsplanen mot vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner, som ble behandlet og vedtatt av Stortinget i mai 2024. Dette gjelder bl.a. tiltak for å styrke etterforskningen i politiet, kompetansehevende tiltak i tjenestene, forebygging og styrket forskningsinnsats.

Jeg vil avslutningsvis nevne at vi også har en annen viktig sak på dagsordenen som må ses i sammenheng med denne saken, en sak regjeringen har levert som samsvarer med forslagsstillerens forslag nr. 20, nemlig samtykkeloven. Vi i Arbeiderpartiet håper og tror på fortsatt godt tverrpolitisk samarbeid i det videre arbeidet med denne loven for å markere en samlet innsats på dette viktige området, nemlig seksuallovbrudd og voldtekt.

Guro Angell Gimse (H) [14:10:58]: Jeg tror alle i denne salen er enige om at voldtekt er et stort samfunnsproblem. Både menn og kvinner utsettes for voldtekt, selv om undersøkelser viser at kvinner opplever voldtekt flere ganger i løpet av livet. Voldtekt skjer i hjemmene, på utesteder, i taxier, på arbeidsplassen. Det er til og med et mektig våpen i krig og konflikt, hvor også barn av krig en fødes.

Det er utrolig viktig at vi fortsetter å snakke om voldtekt, også fordi dette temaet knyttes opp mot mye skam hos enkelte personer. Kvinner som menn skammer seg over å ha blitt krenket på denne måten. Mange unnlater å anmelde og oppsøke hjelp fordi de opplever handlingen som så krenkende og skammelig. Det mest intime i livet er dratt ned i søla.

Til tross for dystre historier og tall er det likevel grunn til en forsiktig optimisme. Det er en større bevissthet rundt disse handlingene nå enn tidligere. Temaet løftes ofte her på Stortinget. Representanten Hartviksen nevnte NOU-en Voldtekt – et uløst samfunnsproblem,

som kom i fjor. Solberg-regjeringen hadde også vedvarende fokus på voldtekt og vold i nære relasjoner gjennom opptrappingsplanen mot vold og overgrep, og de løftet også temaet internasjonalt. Det ble bl.a. gitt 1 mrd. kr til bekjempelse av voldtekt i krig og konflikt.

Vi må fortsette å snakke om hvordan kvinner og menn blir usynlige ofre, og at det skjer overalt. Selv om vi ikke stemmer for forslagene fra SV, er det veldig bra at dette representantforslaget kom, sånn at vi får muligheten til å løfte problemet og synliggjøre manglene.

Voldtektsutvalget, som kom med sin rapport i fjor, som sagt, sier at til tross for at voldtekt og andre former for seksuell vold omtales som prioriterte områder for regjeringens politikk, har myndighetene ikke lyktes med å forebygge og bekjempe voldtekt i Norge. Utredningen viser at det er store mangler i alle ledd i systemet for å forebygge og bekjempe voldtekt, fra forebygging til etterforskning og straffeforfølgning, så vel som de utsattes hjelpetilbud. Vi må derfor gjøre mer. Representanten Hartviksen nevnte at vi nå skal snakke sammen om en samtykkelov, om en endring i voldtektsbestemmelsene, så jeg gleder meg til fortsettelsen her.

Else Marie Rødby (Sp) [14:13:59]: Takk til forslagsstillerne for å sette et viktig tema på agendaen. Vi må nok bare erkjenne at vi ikke har lyktes fullt ut i arbeidet mot voldtekter, og at arbeidet må fortsette og styrkes. Det mener jeg at Senterpartiet har bidratt til i regjeringssamarbeidet med Arbeiderpartiet.

Arbeidet for å forebygge og bekjempe seksuallovbrudd har vært høyt prioritert, enten det er gjennom opptrappingsplanen mot vold og overgrep, økte midler til politiet, sterkere styringssignaler i politiet eller forslagene til endring i straffeloven om seksuallovbrudd, som allerede har vært omtalt.

Voldtekt er alvorlig kriminalitet, og det skal behandles deretter. Det påfører skader som forfølger dem som er utsatt for det, for livet, og det fratar folk en grunnleggende trygghet. Det er en krenkelse av en annens integritet, som vi som samfunn med tydelighet må slå fast at er helt uakseptabel.

Det er opprørende å se statistikken som viser at så mange som én av fem kvinner opplever å bli voldtatt minst én gang i livet. I tillegg har 3 pst. av menn vært utsatt for voldtekt. Bak prosentene er dette høye tall. Når vi også vet at mange ikke anmelder voldtekt i frykt for ikke å bli trodd, er det en fullstendig uholdbar situasjon.

I en stadig mer grenseløs sosiale medier-tilværelse og med lett tilgang til nettporno blir barn og unge stadig utsatt for usunne og farlige holdninger til kropp, grenser og seksualitet. Det er sterkt bekymringsfullt, og det hvi-
ler derfor et ansvar på oss alle om å snakke om voldtekt

på en måte som gjør at barn og unge lettere kan forstå hva som er greit, og hva som ikke er greit.

Vi kan ikke løse dette problemet med regler og straffebestemmelser alene, selv om den normative effekten i samfunnet av dette er viktig. Vi må også ha åpen og tydelig informasjon og kommunikasjon som kan virke forebyggende og opplysende. Den må være lett tilgjengelig, og den må være på et språk og i en form som kan både forstås og aksepteres, også av barn og unge.

Jeg mener at Senterpartiet sammen med Arbeiderpartiet i regjering har satt voldtekt på dagsordenen en rekke ganger, og at statsrådets brev til komiteen viser omfanget av det viktige arbeidet som er igangsatt, som er i tråd med intensjonen i dette representantforslaget, og i tråd med voldtektsutvalgets anbefalinger. Ikke minst har Senterpartiet og Arbeiderpartiet i regjering arbeidet fram nettopp det som er nevnt, den helhetlige gjennomgangen av straffelovens kapittel 26, om seksuallovbrudd, som har ledet fram til den lovproposisjonen som nå ligger til behandling i komiteen.

Så kan det hende at arbeidet framover også vil vise behov for flere og andre tiltak for å fortsette innsatsen mot voldtekter og mot seksualisert vold, og Senterpartiet vil være opptatt av å bidra i det arbeidet også framover.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [14:17:01]: Eg tar med ein gong opp forslaga vi har i saka. Så vil eg takke statsråden for eit fyldig svar. Det skal seiast, sjølv om statsråden ikkje går inn for nokon av forslaga – bortsett frå det aller siste, der det handlar om avgjerda om at «ja betyr ja», som vi òg behandlar i komiteen no.

Valdtekt er eit svært samfunnsproblem og noko vi må ha som mål å nedkjempe og ikkje akseptere. Ei av fem kvinner oppgir at dei har opplevd valdtekt, og det var bakgrunnen for at SV i 2022 gjennom forhandlingar med regjeringa fekk nedsett eit valdtektsutval. Dei var ferdige med anbefalingane sine i mars i fjor. Anbefalingane er ganske omfattande, og det er i stor grad dei vi følgjer opp i representantforslaget vi behandlar i dag.

Forslaga strekkjer seg frå alt frå førebygging til det tverrsektorielle arbeidet. Her er det veldig mange departement som er nødvendige for å få bukt med dette problemet. Det er også arbeidet til politiet – 80 pst. av alle valdtektsmeldingar blir lagde bort i dag. Saksbehandlingstida er veldig, veldig lang. Det er også lagt ned ei eiga valdtektseining i Kripos, og vi føreslår å gjenetablere ho og at det blir ei ordentleg prioritering i politiet. I tillegg er det ulike former for saksbehandlingstid, som er veldig belastande, og som vi føreslår å få ned. Vi føreslår også betre forhold for fornærma i møte med politi, domstol osv., kompetanseløft, meir spesialisert kompetanse i både politiet og tenestene og å styrkje oppfølginga og erstatninga. Det er oversikta over dei forslaga som vi fremjar.

Det valdtektsutvalet fann, var at det i dag ikkje er noko systemisk arbeid mot valdtekt. Viss ein ser på tildelingsbrevet til politiet frå regjeringa for 2025, står det at kampen mot overgrep framleis skal prioriterast høgt. Men ein kan jo spørje seg om det framleis faktisk er prioritert, når arbeidet er såpass svakt handtert av politiet, der det meste blir lagt bort, der saksbehandlingstida er så omfattande, og der behovet for å tryggje befolkninga ikkje blir ivare tatt.

Presidenten [14:20:01]: Representanten Torgeir Knag Fylkesnes har da tatt opp de forslagene han refererte til.

Ingvild Wethrus Thorsvik (V) [14:20:19]: Voldtekt og seksuelle overgrep er noe av det mest alvorlige et menneske kan bli utsatt for, og det er et utbredt samfunnsproblem. Så mange som én av fem kvinner har blitt utsatt for voldtekt i løpet av livet, noe som er dypt alarmerende tall. Voldtektsutvalget feller en knusende dom over jobben vi som samfunn har gjort – eller snarere ikke har gjort – for å få ned voldtektstallene. Oppklaringsprosenten synker, samtidig øker voldtektstallene, og stadig færre blir dømt for å ha voldtatt.

I dette forslaget kommer SV med veldig mange gode forslag, og Venstre støtter mange av dem. Så er det noen tiltak som vi tenker at ikke er like treffende, og som vi derfor ikke stemmer for. Jeg skal gå nærmere inn på noen av forslagene vi stemmer for.

Voldtektsutvalget peker på at voldtektssaker håndteres av etterforskere og påtalejurister uten spesialkompetanse på området, og at mange saker blir liggende ganske lenge uten at noe skjer. Dette er uholdbart. Dette er ofte saker der det er et krevende bevisbilde, og der det ofte er behov for spesialkompetanse hos dem som etterforsker sakene, og dem som sikrer bevis.

Venstre mener at det må rettes en særlig innsats i politiet mot å etterforske voldtektssaker og føre dem for retten. Derfor øremerket vi 50 mill. kr til etterforskere og påtalejurister som jobber dedikert med volds- og seksuallovbrudd, i vårt budsjett for 2025. Derfor støtter vi selvfølgelig også forslag nr. 5, fra SV.

I 2016 ble det besluttet opprettet støttesentre for kriminalitetsutsatte i alle politidistrikter for å gi en bedre oppfølging av ofre og pårørendes stilling gjennom straffesakskjeden. Støttesentrene er et tilbud til dem som er utsatt for integritetskrekkende kriminalitet, bl.a. voldtekt. Sentrene kan hjelpe med informasjon, veiledning, det å anmelde, støtte til politianmeldelse, vitnestøtte, bistand under og etter rettssak og hjelp til å søke voldsoffererstatning.

Støttesentrene har selv i innspill til voldtektsutvalget oppgitt at de i svært liten grad har kontakt med sårbare grupper av utsatte. Med sårbare grupper sikter støt-

tesentrene bl.a. til personer i aktiv rus, skeive, eldre personer, personer med psykisk utviklingshemning og utsatte for mishandling i nære relasjoner. Vi støtter derfor også forslag nr. 11, fra SV.

Voldtektsutvalget slår også en fellende dom over voldserstatningsloven. Her fikk Venstre heldigvis flertall for at den skulle evalueres etter at det var gått to år. Nå har det gått to år, så justisministeren kan sikkert si noe mer om hvordan det ligger an med den evalueringen.

Statsråd Astri Aas-Hansen [14:23:40]: Som det er påpekt: Voldtekt er en grov integritetskrenkelse. Det er alvorlig kriminalitet. Forebygging og bekjempelse av seksuallovbrudd prioriteres derfor høyt av denne regjeringen, som det også gjøres tverrpolitisk. Vi skal legge til rette for at det skapes en kultur der respekt for andres grenser er en selvfølge, og der vi ikke tolererer noen form for seksuelle overgrep.

Nedsettelsen av voldtektsutvalget var en viktig del av arbeidet for å styrke innsatsen på feltet. Utredningen ble overlevert, som det er sagt, i mars 2024 og har deretter vært på bred offentlig høring.

Flere av de utfordringene som forslagsstillerne peker på, følger vi opp gjennom tiltak i opptrappingsplan mot vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner, som Stortinget behandlet i mai i fjor. Det gjelder bl.a. tiltak for å styrke etterforskningen i politiet, kompetansehevende tiltak i tjenestene, styrket forebygging og ikke minst målrettet forskningsinnsats.

Voldtekt er inntatt som en integrert del av mandatet til den tverrdepartementale gruppen som følger opp opptrappingsplanen og koordinerer gjennomføringen av Istanbul-konvensjonen. En viktig del av gruppens arbeid framover er å utvikle et nasjonalt forebyggingsprogram, der voldtekt blir inkludert. Det vil sikre felles innsats på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer, helhet og langsiktighet i arbeidet.

Istanbul-konvensjonen er et viktig verktøy som både utfordrer og hjelper oss til å bli bedre på å forebygge og bekjempe vold og overgrep mot kvinner. Den tydeliggjør våre menneskerettslige forpliktelser, og etter endringer i straffeloven samsvarer norsk rett med de forpliktelsene vi har etter konvensjonen. Det er grunnen til at jeg ikke ser behov for å inkorporere konvensjonen i menneskerettsloven.

Det er avgjørende at både barn og voksne som utsettes for voldtekt, får nødvendig hjelp til å bearbeide traumer og komme seg videre i livet. Det er variasjoner med hensyn til hvordan dette ivaretas i helsetjenesten. Gjennom faglige retningslinjer og veiledere skal derfor Helse- og omsorgsdepartementet legge til rette for et mer likeverdig tilbud.

Rettsystemet skal behandle voldtektssaker med den alvorligheten de fortjener, og gjerningspersoner bli

stilt til ansvar for sine handlinger. Som komiteen er vel kjent med, er det lagt fram forslag for Stortinget til endringer i straffelovens regler om seksualforbrytelser for å sikre bedre rettstilstand for personer utsatt for voldtekt. Der har vi også foreslått at «bare ja betyr ja» tas inn i voldtektsbestemmelsen.

Når det gjelder voldsoffererstatningsloven, skal den evalueres. Det oppdraget er gitt til advokatfirmaet Lund & Co, og de har fått frist til 1. juni 2026.

Presidenten [14:26:44]: Det blir replikkordskifte.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [14:27:00]: Valdtekt er, som vi alle er enige om i denne salen, eit stort samfunnsproblem. Regjeringa seier at dette blir prioritert høgt. Kan statsråden fortelje om det er nokre gode nyheiter i kampen mot valdtekt dei siste fem åra?

Statsråd Astri Aas-Hansen [14:27:23]: Dette er et stort samfunnsproblem, som representanten sier. Her holder det ikke med enkelttiltak. Her må en jobbe bredt, både for å forebygge bedre, for å oppklare disse alvorlige lovbruddene og for å ivareta de utsatte på en god måte. Nettopp det at det er et samfunnsproblem, betyr også at man må ha en bred tilnærming til det. Dette var SV var med og sikret ved at en fikk satt ned et voldtektsutvalg som har kommet med mange anbefalinger, og som også handlingsplanene som Stortinget har vært med på å behandle, bidrar til å få på plass.

Noe av det siste som skjedde, var at Riksadvokaten igjen har foretatt en kvalitetsundersøkelse av straffesaksbehandlingen knyttet til voldtektssaker. Jeg forventer at de funnene en har gjort der, følges opp av relevante tiltak fra både Riksadvokatens side og politidirektørens side.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [14:28:25]: Grunnen til at eg spør, er at det i dei fleste regjeringserklæringane står at ein skal prioritere kampen mot valdtekt, og i tildelingsbrevet til politiet står det at ein framleis skal prioritere dette høgt, osv. Men ser ein på tala, ser dei framleis like grelle ut. Difor spør eg eigentleg litt ope: Har vi nokon som helst tal som viser at det i kampen mot valdtekt skjer noko positivt? Er det nokon tal som går ned? Går saksbehandlingstida ned? Er det fleire av dei melde sakene som faktisk ikkje blir lagde bort? Er det nokon teikn til ei positiv utvikling?

Statsråd Astri Aas-Hansen [14:29:14]: Jeg tror det er viktig at både representanten og alle vi andre har troen på at politikk virker. Her har en gjort en stor jobb så lenge jeg har vært med i politikken, bl.a. med representanter fra Fylkesnes' parti. Jeg husker Lisbeth Holand og hvordan hun sto på i sin tid.

Det er klart at dette virker. Det er klart at det blir bedre. Jeg tror at vi også får mørketallene ned, at det er sånn at flere melder ifra, som er helt avgjørende i straffesakssporet, selvfølgelig, men også for å kunne ha en bedre ivaretagelse av dem som er utsatt for voldtekt og for vold i nære relasjoner. Jeg mener helt bestemt at vi skal fortsette dette grundige arbeidet. Vi skal være utålmodige på vegne av alle de kvinner og menn som opplever dette. Da vil jeg påpeke at den proposisjonen som Stortinget har til behandling som gjelder seksualforbrytelseskomiteet, er veldig viktig i så måte.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [14:30:23]: Eg hadde aldri begynt med politikk og rekt opp handa til å bli folkevald om eg ikkje hadde trudd at politikk betyr noko. Det er berre å sjå på verda i dag kor avgjerande politikk er. Så ein får til det ein vil, ein får til samfunnsending dersom ein legg ordentleg innsats i det.

På dette området ser vi at resultatene uteblir. Det kan godt hende at statsråden ikkje på ståande fot klarar å framvise tal, så eg skal ikkje lage ei større sak ut av det, men ein ser at tala framleis er veldig grelle. Det er bakgrunnen for at vi tok initiativ til å etablere valdtektsutvalet i 2022, med håp om at vi i løpet av denne stortingsperioden skulle bruke dette fleirtalet til å få på plass ein langt meir omfattande og mykje meir systematisk kamp mot dette samfunnsproblemet, nettopp for å få banka ned desse tala, få tryggja befolkninga og få tilliten tilbake til systemet. Det er det eg eigentleg spør om, kvifor vi ikkje klarer å få til dei resultatene som vi ønskjer å få til.

Statsråd Astri Aas-Hansen [14:31:32]: Igjen vil jeg si: Vi må vite at dette hjelper, og det hjelper, f.eks. ved at en har satset 10 mill. kr hvert eneste år på forskning, noe som ble foreslått av min gamle sjef Grete Faremo da hun var justisminister, og som ble satt i gang fra 2014. Det lå inne i budsjettforslaget fra den rød-grønne regjeringen, og en ser at en hvert eneste år siden 2014 har brukt penger til dette. Nå inngår det i Forskningsrådet, nå går det inn i deres forskningspott. Det er klart at det å få denne kunnskapen er noe som også bidrar til at vi rett og slett også ser skumle tall, eller tall som vi ikke liker, men som også handler om at vi får mørketallene fram i lyset. En ting jeg bekymrer meg over, er selvfølgelig at det er en veldig mye høyere frifinnelsesprosent i disse sakene enn i domstolene generelt. Det tror jeg at den gjennomgangen som Riksadvokaten har gjort, vil være med og endre på.

Presidenten [14:32:42]: Replikskordskiftet er omme. Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 9.

Sak nr. 10 [14:32:49]

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Helge André Njåstad, Johan Aas, Silje Hjemdal og Terje Halleland om å bedre ofres rettigheter ved vold i nære relasjoner og innføre permanent besøksforbud (Innst. 269 S (2024–2025), jf. Dokument 8:97 S (2024–2025))

Presidenten [14:33:08]: Etter ønske fra justiskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [14:33:32] (ordfører for saka): Eg vil takke forslagsstallarane for å reise eit forslag om ei viktig sak, om kva rettar offera har ved vald i nære relasjonar. Eg skal berre gjere greie for behandlinga i komiteen og konklusjonane frå fleirtalet, og så får mindretalet gjere greie for sine konklusjonar.

Forslagsstallarane føreslår at det skal gjerast endringar i loven sånn at offera får styrkt sine rettar, bl.a. endringar knytte til besøksforbod og kontaktforbod, og også kor lenge desse forboda skal kunne gjelde. Det som er synet til fleirtalet i komiteen, er at myndigheitene allerede i dag har moglegheit til å leggje besøksforbod og kontaktforbod også i dei tilfella der det er – og eg understrekar det – grunn til å tru at ein person vil gjere straffbare handlingar. Det gjeld både besøksforbod og kontaktforbod – at ein allereie i dag har moglegheit til å gjere dette. Ein har ganske vide moglegheiter til det. Sjølv sagt må ein sjå dette i samanheng med dei grunnleggjande rettane ein har til bevegelsesfridom, som handlar om menneskerettar, om Grunnlova osv. Så der meiner komiteen at ei lovending er å slå inn opne dører.

Det som ikkje er ivarettatt i loven, er at ein skal ha eit permanent besøksforbod eller eit permanent kontaktforbod. Der meiner fleirtalet at dagens ordning, der ein gir besøksforbod for eitt år av gangen og så kan det fornyast, eller inntil fem år av gangen når det gjeld kontaktforbod, framleis skal bestå. Det kan i realiteten bety på ubestemt tid fordi det stadig blir fornya.

Med det har eg gjort greie for komiteen sitt syn på dette.

Kari Henriksen hadde her overtatt presidentplassen.

Ragnhild Male Hartviksen (A) [14:36:11]: Innledningsvis vil jeg si at det er et stort politisk ansvar å jobbe så hardt vi kan for å hindre at mennesker utsettes for vold i nære relasjoner – på det stedet en virkelig skulle føle seg tryggest.

Jeg viser igjen, slik jeg gjorde i forrige sak, til opptrappingsplanen mot vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner, som vi vedtok i fjor, og tiltakene der – bl.a. å styrke etterforskningen i politiet, kompetansehevende tiltak i tjenestene, forebygging og styrket forskningsinnsats. Både nåværende regjering og samarbeidsregjeringen mellom Arbeiderpartiet og Senterpartiet har ved denne planen vist at arbeidet med å ivareta ofrene for vold i nære relasjoner både er og har vært høyt prioritert. For ikke bare vedtok vi planen, det ble også satt av over 100 mill. kr i fjor til å finansiere tiltakene i planen. I tillegg ble disse områdene ytterligere styrket i 2025.

Når det gjelder forslagsstillerens ønske om å innføre permanent besøksforbud, vil vi i Arbeiderpartiet vise til dagens regelverk og at det allerede gir omfattende muligheter for å ilegge både besøksforbud og kontaktforbud, samt at regjeringen nylig har sendt på høring et forslag om å utvide straffegjennomføringslovens regler om varsling ved permisjon fra soning. Dette er med det formål å kunne ivareta fornærmede på en bedre måte. Som jeg sa innledningsvis, er det ingenting verre enn å være utrygg der en skulle vært trygg, redd der en skulle fått påfyll og glede, eller anspent der en skulle slappet av.

Ingen velger et liv med vold i nære relasjoner. De fleste av disse forholdene starter positivt, før man gradvis opplever episode etter episode av det som er vondt. Å ende i et forhold med vold i nære relasjoner er ikke en svakhet, men et tegn på at man tror på det gode i endringsmuligheten til den som står foran en og lover endring og bedring gang på gang, inntil man befinner seg der i den situasjonen som er så vond.

Som samfunn skal vi gjøre alt vi kan for å verne om voldsutsatte, og som politikere skal vi ta og tar vi dette på alvor. Med dette i tankene vil jeg takke forslagsstillerne for at de satte dette viktige temaet på dagsordenen, og ikke minst regjeringen for at de fører en så tydelig, kunnskapsbasert og trygg politikk på området.

Guro Angell Gimse (H) [14:39:15]: Vi er enig med forslagsstillerne i at vilkårene for bruk av evigvarende kontaktforbud må endres, slik at terskelen senkes og hensynet til utsatte og pårørende i større grad tillegges vekt. Mange utsatte opplever en konstant frykt for å bli utsatt for vold og overgrep igjen. Opplevelsen av aldri å kunne være trygg i eget hjem eller nærområde griper inn i friheten til utsatte, og planer legges for å unngå å treffe gjerningspersonen, f.eks. gjennom å unngå bestemte områder i hjemkommunen. Noen opplever til

og med begrensninger i eget hjem, som at man eksempelvis aldri bruker verandaen på solfylte dager, i frykt for å bli observert.

Stresset ved alltid å være på vakt gjør noe med en voldsutsatt. Konstant stress kan bidra til at man rett og slett blir fysisk syk, og det berører også familie, venner og barn, som må forholde seg til denne situasjonen. Personer dømt for mishandling i nære relasjoner og andre alvorlige voldshandlinger bør som hovedregel ilegges evigvarende kontaktforbud mot volds ofre og relevante pårørende. Belastningen med til stadighet å måtte få dette prøvd er noe som er veldig tøft for den som er utsatt.

Høyre har også fremmet et eget representantforslag om bruk av evigvarende kontaktforbud. Vi er litt mer moderate i vårt forslag, der vi ber departementet om å gå gjennom regelverket for å senke terskelen for å ta i bruk evigvarende kontaktforbud. I tillegg omfatter vårt forslag økt bruk av omvendt voldsalarm. Jeg håper at disse forslagene kan ses i sammenheng, og at regjeringen også tar dette med seg i det øvrige arbeidet de har mot vold i nære relasjoner, selv om det skulle bli nedstemt.

Vi trenger tydelige lovendringer, og handlingsrommet i dagens lov må brukes mer for å ivareta ofrene.

Jeg gjør oppmerksom på at vi er medforslagsstiller til forslag nr. 1, men vi ønsker i tillegg også å støtte forslagene nr. 2 og 3, fra Fremskrittspartiet. Jeg tar opp forslag nr. 1.

Presidenten [14:41:44]: Representanten Guro Angell Gimse har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Else Marie Rødby (Sp) [14:42:01]: Takk til forslagsstillerne for å reise et viktig tema.

Selv om vold i nære relasjoner ofte skjer innenfor husets fire vegger, er det ikke en privatsak. Det er alvorlig kriminalitet, og alvorlig kriminalitet må vi ha gode systemer for å forebygge og avverge og ikke minst etterforske og straffe forfølge. I ytterste konsekvens tar vold i nære relasjoner liv og representerer et alvorlig samfunns- og folkehelseproblem.

I tillegg til store menneskelige kostnader koster volden samfunnet nærmere 93 mrd. kr årlig. I 2022 ga Riksrevisjonen alvorlig kritikk av myndighetenes innsats mot vold i nære relasjoner. Da Senterpartiet kom i regjering sammen med Arbeiderpartiet, ble opptrappingsplanen mot vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner lagt fram og senere vedtatt i Stortinget, med over 120 tiltak for å styrke ofrenes rettigheter og nettopp jobbe for et bedre og mer helhetlig system i dette arbeidet. Jeg har tro på at vi kan lykkes bedre i jobben mot vold i nære relasjoner, og at vi skal kunne imøtekomme kritikken fra Riksrevisjonen på dette området.

Representantforslaget reiser spørsmål knyttet til ofrenes rettigheter og besøksforbud. Senterpartiet er helt enig i at det eksisterer utfordringer knyttet til bl.a. bruk og håndheving av kontakt- og besøksforbud, men at dagens regelverk allerede gir omfattende muligheter for å ilegge både besøksforbud og kontaktforbud.

Forslagsstillerne viser til at selv om det er hjemmel i straffeloven § 58 annet ledd for å ilegge kontaktforbud etter straffeloven § 57 på ubestemt tid, brukes dette lite. Spørsmålet man må ha et helt klart svar på før man endrer loven, er hvorfor det brukes lite. Dersom det skal gjøres endringer i loven slik at man styrker ofrenes stilling, må man være sikker på at de lovendringene utformes slik at de er treffsikre og gir den ønskede effekten. Derfor mener Senterpartiet at behovet for eventuelle endringer i vilkårene og varigheten av besøksforbud bør vurderes nærmere i den videre oppfølgingen av nettopp opptrapplingsplanen mot vold i nære relasjoner.

Selv om vi deler forslagsstillernes engasjement og de bekymringene som er reist knyttet til vold i nære relasjoner og det å ha et godt system for besøksforbud der det er nødvendig, er vi opptatt av at man må bruke de verktøyene som finnes innenfor eksisterende regelverk, før man endrer loven. Det går fram av svarbrevet fra statsråden at påtalemyndigheten og domstolene allerede har disse, og at de er tilstrekkelige. Da er det spørsmålet om hvorfor de ikke brukes, man må arbeide videre med.

Helge André Njåstad (FrP) [14:44:46] (leiar i komiteen): Eg vil starta med å takka organisasjonen Aldri Alene, som har reist denne problemstillinga. Dette er tøffe damer som har stått i ein veldig krevjande situasjon, men likevel har dei overskot til å reisa ei viktig sak på vegner av seg sjølv og alle andre som er råka av dette. Det er dei dette fyrst og fremst handlar om.

Når Framstegspartiet snakkar om justispolitikk, er det alltid offera sitt beste me har som utgangspunkt. Me tenkjer å løysa sakene sett med offera sine auge, og her har me openbert funne ei sak og ei problemstilling der jussen og praktiseringa av jussen ikkje matchar det som skal til for at desse offera skal føla seg trygge, og for at dei skal føla at rettsstaten fyrst og fremst varetek deira rettar.

Eg merka meg at saksordføraren snakka om menneskerettar og bevegelsesfridom. Dette handlar jo om personar som er dømde for alvorlege ting, og som sonar, men som er ute av soning. Då skal ikkje bevegelsesfridomen til desse personane vera det som det blir lagt mest vekt på i denne salen. Då meiner Framstegspartiet at det er tryggleiksfølelsen til dei som er offer for dei som er dømde, og som er under soning, som er det aller viktigaste. Me må ærleg talt seia at me ikkje skjønar kvifor den som er ute i permisjon, ikkje skal ha eit besøksfor-

bod overfor den ein har vore kriminell mot. Kvifor skal ein anka eit sånt krav?

Eg forstår veldig godt at desse kvinnene ønskjer eit besøksforbod for å føla seg tryggare, og at den personen som er ute i permisjon, vel å bruka domstolen og rettane sine til å anka det inn for fleire instansar, skjønar me faktisk ikkje. Kva er behovet for ikkje å ha eit besøksforbod hengande over seg? Eg reknar med at ein ikkje har til hensikt å besøka offeret når ein er ute i permisjon frå ein forvaringsdom eller ein annan alvorleg dom.

Berre det at desse kvinnene må møte i domstolen i ulike instansar for å fortelja kvifor dei treng å føla seg trygge, er i seg sjølv noko me ser på som fortsetjingsvald. Når me ser at det har vore ei rekkje domar på dette, og når desse kvinnene vert utsette for dette, er det openbert at det ikkje fungerer godt nok i dag. Det hølet har Framstegspartiet lyst til å tetta.

Me er glade for at Høgre støttar oss i dag, men kunne godt tenkt oss at fleire hadde støtta oss, og gjerne at eit fleirtal kunne sagt at offera er viktigare enn rettane til folk som er under soning, og at desse ikkje skal ha rett til bevegelsesfridom til å kunna besøka dei som dei er dømde for å ha gjort noko kriminelt mot. Det er det saka handlar om.

Det er heller inga trøyst at det er moglegheiter i lovverket for både besøksforbod og andre verkemiddel, når dei ikkje blir brukte. Det er ei fattig trøyst. Det som hadde hjelpt, er at ein hadde vore tydelegare frå lovgjevar si side om at evig besøksforbod er løysinga for at desse offera skal føla seg trygge.

Eg tek då opp forslaga frå Framstegspartiet.

Presidenten [14:47:49]: Representanten Helge André Njåstad har tatt opp de forslagene han refererte til.

Statsråd Astri Aas-Hansen [14:48:10]: Vold i nære relasjoner er et betydelig samfunnsproblem som regjeringen tar på stort alvor. Jeg glad for at Stortinget har disse diskusjonene – som man nå har med dette representantforslaget og det forrige.

Som justis- og beredskapsminister er jeg svært opptatt av å ivareta dem som utsettes for vold fra sine nærmeste. Politiet, påtalemyndigheten og domstolene må ha virkemidler som kan trygge ofrene og beskytte dem mot å bli utsatt for nye krenkelser. Derfor er det viktig at de tiltakene vi iverksetter, faktisk har en effekt. Jeg mener at representantenes forslag ikke er egnet til å styrke hensynet til ofrene i praksis. Det er fordi lovverket allerede inneholder regler som gir påtalemyndigheten og domstolen de virkemidlene som representantene etterspør.

Besøksforbud er et tidsbegrenset beskyttelsestiltak som ilegges av påtalemyndigheten. Det kan bl.a. ilegges om det er grunn til å tro at noen vil begå en straffbar handling, forfølge eller krenke en annens fred. Terskelen

er ikke spesielt høy. Hvis vilkåret fortsatt er oppfylt når besøksforbudet løper ut, kan påtalemyndigheten forlenge det. Loven oppstiller ingen begrensninger for hvor mange ganger et besøksforbud kan forlenges.

Kontaktforbud er som kjent en straffereaksjon som kan ilegges den som har begått en straffbar handling. I likhet med besøksforbudet krever kontaktforbudet bare at det er grunn til å tro at vedkommende ellers vil begå en straffbar handling overfor en annen person, forfølge en annen person eller på annet vis krenke en annens fred. Straffeloven åpner for at kontaktforbudet også kan gjelde på ubestemt tid hvis særlige grunner tilsier det.

Disse reglene gir påtalemyndigheten og domstolene vidtrekkende og fleksible muligheter til å ilegge besøksforbud eller kontaktforbud for å beskytte ofre for vold i nære relasjoner. Reglene legger opp til at det skal gjøres konkrete vurderinger i hver enkelt sak. I disse vurderingene vil hensynet til ofrene stå sentralt. I saker der det er behov for det, gir reglene også rom for at beskyttelsestiltakene kan være langvarige. Jeg har tillit til at påtalemyndigheten og domstolene bruker de virkemidlene lovverket gir, og gjør konkrete vurderinger ut fra omstendighetene i den enkelte sak.

Presidenten [14:50:46]: De talerne som heretter får ordet, har også en taletid på inntil 3 minutter.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [14:51:06]: Takk for debatten. Eg vil også gå i ein viss dialog med representanten frå Framstegspartiet, for eg synest han heldt eit godt innlegg. Den delen av innlegget som handlar om bestemmingar i loven, at det vil endre praksis – der vil eg rett og slett berre vite meir. For her har ein eit regelverk som opnar opp for det, men så blir det i for liten grad tatt i bruk. Der synest eg òg Rødby frå Senterpartiet hadde eit godt innlegg. Ein må spørje seg kvifor det ikkje blir tatt meir i bruk, og det er omtrent eit anna spørsmål. Og er det slik at endring av loven vil endre praksis?

Der eg meiner representanten har eit godt poeng, handlar det om dette med tid, om det skal vere på ubestemt tid, eller om det skal forlengjast, altså om den påkjenninga det er for folk å måtte gå gjennom den same prosessen igjen og igjen og igjen. Der meiner eg at representanten har eit veldig godt poeng, men eg meiner samtidig at spørsmål knytte til bevegelsesfridom er noko som vi må ta på alvor, det er noko som vi alle i denne salen einstemmig har vedtatt inn i Grunnlova, og vi er opptatt av at det skal mykje til for å ta frå folk bevegelsesfridomen. Beskyttelse av offera er sjølvsgatt avgjerande viktig, så det er alltid ei vurdering fram og tilbake på det. Men det å forhindre at offera må gå igjen og igjen – i

nokre tilfelle kvart år – for å få forlenget eit forbod, er eit sterkt poeng.

Berre sånn teknisk: Representanten sa at Høgre var inne i alle forslag, men eg trur ikkje Høgre har meldt det. Dei er inne i forslag nr. 1, mens forslaga nr. 2 og 3 er frå Framstegspartiet, slik det iallfall står i innstillinga så langt. Eg veit ikkje om det trengst å bli løfta fram på nytt av representanten, men det er iallfall ei anledning for han til å kome opp på talarstolen ein gong til og svare på desse refleksjonane som eg har hatt.

Presidenten [14:53:20]: Presidenten vil bemerke at alle forslagene nå er tatt opp av representantene, så de er i hvert fall tatt opp.

Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 10.

Det ringes til votering.

Votering

Presidenten [15:01:57]: Da er Stortinget klar til å gå til votering.

Vi starter først med resterende saker fra Stortingets møte 8. mai, dagsorden nr. 76.

Votering i sak nr. 8, debattert 8. mai 2025

Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Erna Solberg, Margaret Hagerup, Erlend Svardal Bøe, Sandra Bruflot og Kari-Anne Jønnes om lovfestet rett til barnehageplass for barn født i desember, innen utgangen av måneden de fyller ett år (Innst. 239 S (2024–2025), jf. Dokument 8:108 S (2024–2025))

Presidenten: Under debatten er det satt fram fire forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Kari-Anne Jønnes på vegne av Høyre, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti
- forslag nr. 2, fra Marit Knutsdatter Strand på vegne av Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti
- forslag nr. 3, fra Grete Wold på vegne av Sosialistisk Venstreparti
- forslag nr. 4, fra Abid Raja på vegne av Venstre

Det votes over forslag nr. 4, fra Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for en forpliktende opptrapping mot løpende barnehageopptak i statsbudsjettet 2026 med mål om at rett til barnehageplass skal slå inn fra den tid barnet fyller ett år, eller fra foreldrepermisjonens slutt dersom denne tas ut i lengre tid.»

Fremskrittspartiet og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g:

Forslaget fra Venstre ble med 80 mot 22 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.02.56)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 3, fra Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen styrke de kommunale overføringene til bemanning og økt barnehagelærertetthet i barnehagene i forbindelse med en utvidet rett til opptak til barnehageplass, slik at det blir sikret nok ressurser til å opprette og drifte dette tilbudet.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti ble med 93 mot 9 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.03.16)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 2, fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge frem et forslag for Stortinget i løpet av 2025 om innføring av rett til barnehageplass innen utgangen av den måneden barnet fyller ett år, for barn født i desember.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g:

Forslaget fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti ble med 75 mot 27 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.03.41)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 1, fra Høyre, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen foreslå å bevilge penger i statsbudsjettet for 2026 slik at barn født mellom 1. og 31. desember 2025 får rett til barnehageplass innen utgangen av måneden de fyller ett år, fra og med 2026.»

Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g:

Forslaget fra Høyre, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti ble med 55 mot 47 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.04.05)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k:

Stortinget ber regjeringen fremme nødvendige lovforslag for å sikre at barn født i desember får rett til barnehageplass innen utgangen av den måneden barnet fyller ett år, på lik linje med barn født i september, oktober og november.

Presidenten: Bak tilrådingen står Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre.

Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti har varslet støtte til tilrådingen. Senterpartiet har varslet subsidiær støtte til tilrådingen.

V o t e r i n g:

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Voting i sak nr. 9, debattert 8. mai 2025

Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Hege Bae Nyholt, Seher Aydar og Marie Sneve Martinussen om bedre bemanning i SFO og AKS (Innst. 244 S (2024–2025), jf. Dokument 8:99 S (2024–2025))

Presidenten: Under debatten er det satt fram fire forslag. Det er

- forslagene nr. 1 og 2, fra Grete Wold på vegne av Sosialistisk Venstreparti og Rødt
- forslagene nr. 3 og 4, fra Hege Bae Nyholt på vegne av Rødt

Det votes over forslagene nr. 3 og 4, fra Rødt.

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge fram forslag til lovendringer som sikrer at leder for SFO ikke regnes med i grunnbemanningen i tilbudet.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen, sammen med partene i arbeidslivet, begynne arbeidet med å innføre en differensiert bemanningsnorm i skolefritidsordningen.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

V o t e r i n g:

Forslagene fra Rødt ble med 95 mot 7 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.05.20)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k:

Dokument 8:99 S (2024–2025) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Hege Bae Nyholt, Seher Aydar og Marie Sneve Martinussen om bedre bemanning i SFO og AKS – vedtas ikke.

Presidenten: Det votes alternativt mellom innstillingen og forslagene nr. 1 og 2, fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge fram forslag til hvordan de ansatte i SFO kan inkluderes i skolens kompetanseplaner og arbeid med de ansattes kompetanse, for å sikre god oppfølging av barna.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge fram forslag til lovendringer som sikrer at barn med vedtak om individuell tilrettelegging i skoletiden får tilgang på de nødvendige ressursene til å delta i SFO på en likeverdig og inkluderende måte.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

V o t e r i n g:

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslagene fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble innstillingen vedtatt med 84 mot 14 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.06.02)

Presidenten: Stortinget skal så votere over sakene nr. 1–7 samt sak nr. 19 på dagens kart.

Votering i sakene nr. 1 og 2, debattert 13. mai 2025

Presidenten: Sakene nr. 1 og 2 er andre gangs behandling av lover og gjelder lovvedtakene 48 og 49.

Det foreligger ingen forslag til anmerkning. Stortingets lovvedtak er dermed godkjent ved andre gangs behandling og blir å sende Kongen i overenstemmelse med Grunnloven.

Votering i sak nr. 3, debattert 13. mai 2025

Debatt om utenriksministerens redegjørelse om viktige EU- og EØS-saker (Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 6. mai 2025)

Presidenten: Presidenten vil foreslå at utenriksministerens redegjørelse vedlegges protokollen. – Det anses vedtatt.

Votering i sak nr. 4, debattert 13. mai 2025

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Lov om bevaring og bærekraftig bruk av marint naturmangfold i områder utenfor nasjonal jurisdiksjon (Innst. 253 L (2024–2025), jf. Prop. 59 L (2024–2025))

Presidenten: Under debatten er det satt fram fire forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Ola Elvestuen på vegne av Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti
- forslagene nr. 2–4, fra Ola Elvestuen på vegne av Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne

Det votes over forslagene nr. 2–4, fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne.

Forslag nr. 2 lyder:

«Lov om bevaring og bærekraftig bruk av marint naturmangfold i områder utenfor nasjonal jurisdiksjon § 4-2 første ledd skal lyde:

Ansvarlig myndighet etter dette kapittelet er Miljødirektoratet.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Lov om bevaring og bærekraftig bruk av marint naturmangfold i områder utenfor nasjonal jurisdiksjon § 4-3 skal lyde:

§ 4-3 *Terskel for vurdering av konsekvensutredningsplikt og krav om konsekvensutredning*

Dersom en planlagt aktivitet kan ha en virkning på det marine miljøet, virkningene av aktiviteten ikke er kjent eller det mangler tilstrekkelig kunnskap om virkningene, skal det gjennomføres en vurdering av om aktiviteten krever konsekvensutredning etter § 4-5. Det skal utarbeides en konsekvensutredning for planlagte aktiviteter dersom det er rimelig grunn til å tro at aktiviteten kan forårsake forurensning av eller endringer i det marine miljøet. For planlagte aktiviteter i områder innenfor nasjonal jurisdiksjon gjelder dette bare dersom slike virkninger inntreffer i områder utenfor nasjonal jurisdiksjon i tråd med § 4-1 andre ledd.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Lov om bevaring og bærekraftig bruk av marint naturmangfold i områder utenfor nasjonal jurisdiksjon § 4-7 nytt tredje ledd skal lyde:

Konsekvensutredningen skal utføres av en aktør som er uavhengig av tiltakshaver.»

V o t e r i n g:

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne ble med 82 mot 20 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.07.29)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 1, fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med lovforslag som sikrer uavhengige, samlede konsekvensutredninger av tiltak i havområder som ønskes brukt av flere aktører eller næringer, både innenfor og utenfor områder for nasjonal jurisdiksjon.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti ble med 80 mot 22 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.07.50)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende vedtak til

l o v

om bevaring og bærekraftig bruk av marint naturmangfold i områder utenfor nasjonal jurisdiksjon

Kapittel 1. Innledende bestemmelser

§ 1-1 Formål

Lovens formål er å sikre bevaring og bærekraftig bruk av marint naturmangfold i områder utenfor nasjonal jurisdiksjon, også på lang sikt, gjennom effektiv gjennomføring av Avtale under De forente nasjoners havrettskonvensjon om bevaring og bærekraftig bruk av marint biologisk mangfold i områder utenfor nasjonal jurisdiksjon.

§ 1-2 Virkeområde

Loven gjelder for aktivitet under norsk jurisdiksjon eller kontroll i områder utenfor Norges eller andre staters jurisdiksjon, slik dette følger av Avtalen, og så langt dette ikke strider mot en annen stats jurisdiksjon.

Loven gjelder også for aktivitet på norsk territorium, herunder Svalbard, Jan Mayen og Bouvetøya, på den norske kontinentalsokkelen og i områder opprettet med hjemmel i lov 17. desember 1976 nr. 91 om Norges økonomiske sone §§ 1 og 5.

Loven gjelder ikke for Dronning Maud Land og Peter I Øy med mindre det er fastsatt av Kongen.

Loven gjelder ikke for Forsvarets aktiviteter, herunder Forsvarets aktiviteter utført av statlige fartøy og luftfartøy i ikke-kommersiell tjeneste.

Virkeområdet til lovens ulike kapitler er nærmere angitt i henholdsvis §§ 2-1, 3-1 og 4-1.

§ 1-3 Ansvarlig myndighet etter loven

Departementet er ansvarlig myndighet etter loven med mindre annet er fastsatt i lov eller i medhold av lov.

§ 1-4 Definisjoner

I denne loven forstås med

- a. Avtalen: avtale under De forente nasjoners havrettskonvensjon om bevaring og bærekraftig bruk av marint biologisk mangfold i områder utenfor nasjonal jurisdiksjon
- b. bærekraftig bruk: å bruke naturmangfold på en måte og i et omfang som ikke fører til svekket naturmangfold på lang sikt, av hensyn til nåværende og framtidige generasjoner
- c. områdebasert forvaltningsverktøy: et verktøy, herunder et marint verneområde, for et geografisk definert område, som tjener til å forvalte én eller flere sektorer eller aktiviteter med sikte på å oppnå bestemte målsettinger for bevaring og bærekraftig bruk i samsvar med Avtalen
- d. marint verneområde: et geografisk definert marint område som er utpekt og forvaltes for å oppnå bestemte langsiktige målsettinger for bevaring av naturmangfold, og som i aktuelle tilfeller kan tillate bærekraftig bruk som er i samsvar med bevaringsmålsettingene
- e. konsekvensutredning: en prosess for å identifisere og vurdere mulige virkninger av en aktivitet som danner grunnlag for beslutningstaking
- f. samlede virkninger: de samlede og gradvis økende virkningene av forskjellige aktiviteter over tid, sett i sammenheng med konsekvenser av klimendringer og havforsuring og tilknyttede virkninger
- g. bioteknologi: enhver teknologisk anvendelse som anvender biologiske systemer, levende organismer eller derivater av disse for å lage, framstille eller modifisere produkter eller prosesser til en bestemt bruk
- h. uttak: innsamling eller prøvetaking av marine genetiske ressurser i områder utenfor nasjonal jurisdiksjon
- i. marine genetiske ressurser: ethvert materiale av marin plante, animalsk, mikrobielt eller annet opphav som inneholder funksjonelle arvelighetsenheter av faktisk eller potensiell verdi
- j. utnyttelse av marine genetiske ressurser: drive forskning og utvikling på den genetiske eller biokjemiske sammensetningen av marine genetiske ressurser, herunder gjennom bruk av bioteknologi
- k. offentlig samling: en samling av genetisk materiale inkludert genbanker som forvaltes av eller på vegne av staten, og der enhver gis tilgang på nærmere bestemte vilkår
- l. Mekanismen for informasjonsutveksling: mekanismen etablert under artikkel 51 i Avtalen.

§ 1-5 *Overordnede prinsipper*

Loven skal tolkes i samsvar med de overordnede prinsippene i Avtalen.

Kapittel 2. Marine genetiske ressurser

§ 2-1 *Virkeområde*

Kapittelet gjelder for aktiviteter under norsk jurisdiksjon fra skip, fartøy, luftfartøy, andre farkoster, innretninger eller lignende vedrørende uttak eller utnyttelse av marine genetiske ressurser og digital sekvensinformasjon om marine genetiske ressurser i eller fra områder utenfor nasjonal jurisdiksjon.

Kapittelet gjelder også for eksisterende genetisk materiale i offentlige samlinger uttatt før loven trådte i kraft, og for digital sekvensinformasjon generert og lastet opp av offentlige samlinger eller offentlig tilgjengelige databaser.

Kapittelet gjelder ikke for høsting av viltlevende marine ressurser, der formålet er et annet enn uttak og utnyttelse av genressurser og digital sekvensinformasjon.

§ 2-2 *Krav om bruk til fredelige formål*

Aktivitet vedrørende marine genetiske ressurser og digital sekvensinformasjon om marine genetiske ressurser i eller fra områder utenfor nasjonal jurisdiksjon skal utelukkende brukes til fredelige formål.

§ 2-3 *Krav til melding av planlagte aktiviteter*

Følgende informasjon skal meldes inn til Mekanismen for informasjonsutveksling tidligst mulig, og senest seks måneder før uttak av marine genetiske ressurser i områder utenfor nasjonal jurisdiksjon:

- hva som planlegges uttatt og til hvilke formål, herunder eventuelle forskningsprogrammer og forskningsemner som arbeidet inngår i
- de marine genetiske ressursene det skal forskes på, eller som skal uttas, og til hvilke formål slike ressurser skal uttas
- i hvilke geografiske områder uttaket skal foregå
- et sammendrag av metoden og verktøyet som skal brukes til uttaket, blant annet fartøyenes navn, tonnasje, type og klasse samt vitenskapelig utstyr eller studiemetoder som skal benyttes
- informasjon om eventuelle koblinger til større forskningsprogrammer
- forventet dato for forskningsfartøyenes første ankomst og siste avreise, eller eventuelt for utplassering og fjerning av utstyret
- navn på sponsorinstitusjoner og prosjektansvarlig
- vurdering av muligheter for forskere fra alle stater, særlig forskere fra utviklingsland, til å delta i eller bli knyttet til prosjektet

- i hvilken utstrekning den prosjektansvarlige mener at stater som måtte trenge eller anmode om teknisk bistand, særlig utviklingsland, bør ha anledning til å delta eller være representert i prosjektet
- en dataforvaltningsplan utarbeidet i samsvar med åpen og ansvarlig forvaltning av data, der det tas hensyn til gjens internasjonal praksis.

Kongen kan gi forskrift om nærmere krav til informasjonen som skal gis, og krav til ytterligere opplysninger.

§ 2-4 *Krav til melding av vesentlig endring i informasjon*

Dersom det skjer en vesentlig endring i informasjonen som er gitt til Mekanismen for informasjonsutveksling forut for det planlagte uttaket, skal oppdaterte opplysninger meldes inn til Mekanismen for informasjonsutveksling innen rimelig tid og senest når uttaket begynner.

§ 2-5 *Krav til melding etter uttaket*

Etter at et uttak er gjort, skal et duplikat av de marine genetiske ressursene leveres vederlagsfritt til en offentlig samling så snart som mulig. Det samme gjelder digital sekvensinformasjon dersom slik informasjon er generert.

Den som står ansvarlig for uttaket, så snart opplysningene blir tilgjengelige, og senest innen ett år etter uttaket, skal melde følgende inn til Mekanismen for informasjonsutveksling sammen med den standardiserte BBNJ-batchidentifikatoren:

- navnet på den offentlige samlingen eller databasen der digital sekvensinformasjon om marine genetiske ressurser er eller vil bli lagret
- hvor de marine genetiske ressursene fra uttaket er eller vil bli oppbevart
- en rapport med detaljer om det geografiske området der marine genetiske ressurser er innsamlet, blant annet informasjon om breddegrad, lengdegrad og dybde og om funnene fra det gjennomførte uttaket, i den utstrekning de foreligger
- eventuelle nødvendige ajourføringer av dataforvaltningsplanen nevnt i § 2-3 første ledd bokstav j.

§ 2-6 *Plikt til å registrere utnyttelse og kommersialisering*

Den som utnytter marine genetiske ressurser fra områder utenfor nasjonal jurisdiksjon, skal registrere dette hos Miljødirektoratet. Registreringsplikten omfatter

- hvor resultatene av utnyttelsen, for eksempel publikasjoner, innvilgede patenter og utviklede produkter er å finne
- hvor det originale genmaterialet eller prøven som er gjenstand for utnyttelse, oppbevares

- c. tilgjengelig informasjon om salg av relevante produkter og annen relevant informasjon
- d. digital sekvensinformasjon sammen med standardisert BBNJ-batchidentifikator, dersom slik informasjon er tilgjengelig, og det er praktisk mulig og ikke uforholdsmessig kostbart å registrere den.

Kongen kan gi forskrift om nærmere krav til opplysningene som skal foreligge, måter å registrere opplysningene på og krav til ytterligere opplysninger.

§ 2-7 Oppbevaring i offentlige samlinger og databaser

Marine genetiske ressurser og digital sekvensinformasjon om marine genetiske ressurser i områder utenfor nasjonal jurisdiksjon som ligger i offentlige samlinger eller offentlig tilgjengelige databaser, skal kunne identifiseres som hentet fra områder utenfor nasjonal jurisdiksjon. Registrering skal skje i samsvar med gjengs internasjonal praksis.

Marine genetiske ressurser og digital sekvensinformasjon om marine genetiske ressurser i områder utenfor nasjonal jurisdiksjon med tilhørende standardiserte BBNJ-batchidentifikatorer skal leveres til oppbevaring i offentlige samlinger i Norge eller internasjonalt vedlikeholdte samlinger, eller lastes opp i offentlige internasjonale databaser. Dette skal skje senest tre år etter at utnyttelsen tar til, eller så snart ressursene og informasjonen blir tilgjengelige. Det skal tas hensyn til gjengs internasjonal praksis.

Enhver, herunder forskere og forskningsinstitusjoner fra utviklingsland, kan kreve tilgang til de genetiske ressursene eller den digitale sekvensinformasjonen. Det kan blant annet stilles følgende vilkår for utleveringen:

- a. behovet for å bevare marine genetiske ressursers fysiske integritet
- b. rimelige kostnader knyttet til vedlikehold
- c. rimelige kostnader knyttet til behandling av henvendelser om utlevering.

Kongen kan gi forskrift om utlevering av genetisk materiale fra offentlige samlinger og samlinger og databaser som er offentlig tilgjengelige.

§ 2-8 Gjennomføring i norsk rett av partsmøtevedtak om fordeling av monetære fordeler

Kongen kan gi forskrift om gjennomføringen i norsk rett av partsmøtets vedtak etter Avtalens artikkel 14 nr. 7. Det kan gis forskrift om

- a. milepælsbetalinger
- b. prosentandel av inntekten fra salg av produkter
- c. et lagdelt gebyr, betalt periodisk, basert på et diversifisert sett indikatorer som måler en parts aggregerte aktivitetsnivå
- d. andre former for fordelsdeling.

Kapittel 3. Tiltak som områdebaserte forvaltningsverktøy, herunder marine verneområder

§ 3-1 Virkeområde

Kapittelet gjelder for aktiviteter under norsk jurisdiksjon eller kontroll fra skip, fartøy, luftfartøy, andre farkoster, innretninger eller lignende i områder der det er etablert områdebaserte forvaltningsverktøy, herunder marine verneområder, og nødtiltak, i tråd med artiklene 22 og 24 i Avtalen.

§ 3-2 Forskrift

Kongen kan gi forskrift som gjennomfører i norsk rett partsmøtets vedtak etter artiklene 22 og 24 i Avtalen. Forskriften kan omfatte forbud mot all aktivitet og forurensning, samt vilkår for tiltak og bruk.

Dersom partsmøtets vedtak kun retter seg mot utøving av fiske, skal gjennomføringen av vedtaket i norsk rett skje etter reglene i havressurslova.

Kapittel 4. Konsekvensutredninger

§ 4-1 Virkeområde

Kapittelet gjelder konsekvensutredning og etterfølgende overvåking og oppfølging av planlagte aktiviteter under norsk jurisdiksjon eller kontroll, som skal gjennomføres i områder utenfor nasjonal jurisdiksjon.

Kapittelet gjelder også konsekvensutredninger og etterfølgende overvåking og oppfølging av planlagte aktiviteter i marine områder innenfor nasjonal jurisdiksjon. Dette omfatter likevel bare aktiviteter som kan forårsake betydelig forurensning av eller vesentlige og skadelige endringer i det marine miljøet i områder utenfor nasjonal jurisdiksjon, og som ikke er omfattet av andre konsekvensutredningsregler gitt i eller i medhold av norsk lov.

§ 4-2 Ansvarlig myndighet og tiltakshaver

Ansvarlig myndighet etter dette kapittelet er den som i medhold av lov er gitt myndighet til å tillate aktiviteten. Dersom en aktivitet ikke er omfattet av annet regelverk, er departementet ansvarlig myndighet.

Med tiltakshaver menes i dette kapittelet den som skal gjennomføre en aktivitet som er omfattet av kapittelet.

§ 4-3 Terskel for vurdering av konsekvensutredningsplikt og krav om konsekvensutredning

Dersom en planlagt aktivitet kan ha mer enn en ubetydelig eller kortvarig virkning på det marine miljøet, virkningene av aktiviteten ikke er kjent, eller det mangler tilstrekkelig kunnskap om virkningene, skal

det gjennomføres en vurdering av om aktiviteten krever konsekvensutredning etter § 4-5.

Det skal utarbeides en konsekvensutredning for planlagte aktiviteter dersom det er rimelig grunn til å tro at aktiviteten kan forårsake betydelig forurensning av eller vesentlige og skadelige endringer i det marine miljøet. For planlagte aktiviteter i områder innenfor nasjonal jurisdiksjon gjelder dette bare dersom slike virkninger inntreffer i områder utenfor nasjonal jurisdiksjon i tråd med § 4-1 andre ledd.

§ 4-4 Unntak fra krav om konsekvensutredning

Kravene etter § 4-3 om å foreta en vurdering av om en aktivitet krever konsekvensutredning, eller å gjennomføre en konsekvensutredning av aktiviteter som skal gjennomføres i områder utenfor nasjonal jurisdiksjon, gjelder ikke dersom ansvarlig myndighet finner at de mulige virkningene av den planlagte aktiviteten har blitt vurdert i samsvar med kravene oppstilt i andre relevante rettslige instrumenter eller rammeverk, eller av relevante internasjonale organer, og ett av følgende vilkår er oppfylt:

- a. Vurderingen av den planlagte aktiviteten er tilsvarende den som kreves etter denne loven, og resultatene er hensyntatt.
- b. Reguleringene eller standardene i de relevante rettslige instrumentene eller rammeverkene eller for de internasjonale organene er utviklet for å forebygge, begrense eller håndtere potensielle virkninger slik at de holdes under terskelverdien for konsekvensutredning etter dette kapittelet, og reguleringene eller standardene er etterlevd.

Dersom en aktivitet er unntatt fra konsekvensutredningsplikt etter første ledd bokstav a og det ikke er krav om overvåking og evaluering etter relevante rettslige instrumenter eller rammeverk, skal ansvarlig myndighet sørge for at aktiviteten overvåkes og evalueres etter denne loven.

Ansvarlig myndighet skal sørge for offentliggjøring av eventuelle konsekvensutredningsrapporter og overvåkings- og evalueringsrapporter etter andre ledd.

§ 4-5 Vurdering av om aktiviteten krever konsekvensutredning

Tiltakshaveren skal sende sin vurdering av om aktiviteten krever konsekvensutredning til ansvarlig myndighet. Ansvarlig myndighet skal innen rimelig tid vurdere og avgjøre om aktiviteten krever konsekvensutredning.

Vurderingene av om det kreves konsekvensutredning, skal inneholde følgende:

- a. en beskrivelse av den planlagte aktiviteten, blant annet aktivitetens formål, lokalisering, varighet og intensitet

- b. en foreløpig vurdering av de mulige virkningene av aktiviteten, inkludert samlede virkninger, og alternativer til den planlagte aktiviteten der det er hensiktsmessig.

Følgende faktorer skal som et minimum inngå i vurderingene av om det kreves konsekvensutredning:

- a. typen aktivitet, valg av tekniske løsninger og hvordan aktiviteten skal gjennomføres
- b. aktivitetens varighet
- c. aktivitetens lokalisering
- d. lokalitetens egenskaper og økosystem, herunder områder med særlig økologisk eller biologisk betydning eller sårbarhet
- e. mulige virkninger av aktiviteten, herunder samlede virkninger og virkninger i områder innenfor nasjonal jurisdiksjon
- f. i hvilken utstrekning effektene av aktiviteten ikke er kjent eller det mangler tilstrekkelig kunnskap om effektene
- g. andre relevante økologiske eller biologiske kriterier.

Ansvarlig myndighet skal offentliggjøre avgjørelsen av om det kreves konsekvensutredning.

§ 4-6 Program for konsekvensutredningen

Ansvarlig myndighet skal på bakgrunn av informasjon og forslag fra tiltakshaveren fastsette programmet for konsekvensutredningen. Programmet skal fastsette hva som skal inngå i konsekvensutredningen, blant annet hvilke temaer som skal utredes og hvordan utredningen skal gjennomføres.

Programmet skal identifisere følgende forhold som skal inngå i konsekvensutredningen:

- a. sentrale miljøvirkninger og eventuelle tilknyttede virkninger av aktiviteten, inkludert mulige samlede virkninger og virkninger av aktiviteten i områder innenfor nasjonal jurisdiksjon
- b. eventuelle alternativer til den planlagte aktiviteten.

Programmet for konsekvensutredning skal fastsettes ved bruk av beste tilgjengelige vitenskapelige metode og kunnskap og relevant tradisjonell kunnskap hos urfolk og lokalsamfunn hvis dette er tilgjengelig.

Ansvarlig myndighet skal sørge for nødvendige konsultasjoner med relevante stater og interessenter under utarbeidelsen av programmet for konsekvensutredningen og sørge for nødvendig offentliggjøring.

§ 4-7 Gjennomføring av konsekvensutredningen

Tiltakshaveren skal gjennomføre konsekvensutredningen i henhold til programmet for konsekvensutredning fastsatt etter § 4-6 og kravene som følger av dette kapittelet.

Konsekvensutredningen skal gjennomføres ved bruk av beste tilgjengelige vitenskapelig metode og kunnskap og relevant tradisjonell kunnskap hos urfolk og lokalsamfunn hvis dette er tilgjengelig.

§ 4-8 Konsekvensutredningsrapporten

Tiltakshaveren skal utarbeide en konsekvensutredningsrapport. Rapporten skal som et minimum inneholde følgende informasjon:

- a. en beskrivelse av den planlagte aktiviteten og dens lokalisering
- b. en beskrivelse av programmet for konsekvensutredningen fastsatt etter § 4-6
- c. en vurdering av den nåværende tilstanden for det marine miljøet som kan antas å bli påvirket
- d. en beskrivelse og vurdering av mulige virkninger av den planlagte aktiviteten, herunder samlede virkninger og eventuelle virkninger i områder innenfor nasjonal jurisdiksjon
- e. en beskrivelse og vurdering av mulige tiltak for å forebygge, begrense og håndtere mulige negative virkninger av den planlagte aktiviteten. Tiltakene skal ta sikte på å unngå vesentlige negative virkninger
- f. en beskrivelse av rimelige og realistiske alternativer til den planlagte aktiviteten og hvordan disse er vurdert
- g. en beskrivelse av usikkerheter og kunnskapsmangler
- h. informasjon om den offentlige konsultasjonsprosessen
- i. en beskrivelse av oppfølgingstiltak, blant annet planer for ivaretagelse av miljøet
- j. et ikke-teknisk sammendrag.

Et utkast til konsekvensutredningsrapport skal sendes til ansvarlig myndighet, som skal sørge for nødvendig offentliggjøring og konsultasjoner med relevante stater og interessenter.

Ansvarlig myndighet kan pålegge tiltakshaveren å utarbeide nødvendige oppdateringer av konsekvensutredningsrapporten og nødvendige tilleggsutredninger.

§ 4-9 Sluttbehandling

Ved vurderingen av om den planlagte aktiviteten kan gjennomføres, skal ansvarlig myndighet fullt ut ta hensyn til konsekvensutredningen.

Ansvarlig myndighet kan bare tillate den planlagte aktiviteten dersom alle rimelige foranstaltninger er tatt for å sikre at aktiviteten kan gjennomføres på en måte som er forenelig med forebygging av vesentlige negative virkninger på det marine miljøet.

Eventuelle avbøtende tiltak og oppfølgingskrav som er en forutsetning for å tillate aktiviteten, skal tydelig angis i beslutningsdokumentene.

Ansvarlig myndighet skal offentliggjøre beslutningsdokumentene.

§ 4-10 Overvåking og rapportering

Tiltakshaveren skal overvåke virkningene av aktiviteter som gjennomføres, for å avdekke om det er sannsynlig at aktiviteten vil forurense eller ha negative virkninger på det marine miljøet. Overvåkingen skal omfatte miljøvirkninger og eventuelle tilknyttede virkninger som økonomiske, sosiale og kulturelle virkninger og virkninger for menneskers helse.

Overvåkingen skal skje ved bruk av beste tilgjengelige vitenskapelige metode og kunnskap og relevant tradisjonell kunnskap hos urfolk og lokalsamfunn hvis dette er tilgjengelig.

Tiltakshaveren skal jevnlig utarbeide overvåkingsrapporter som beskriver virkningene av aktiviteten og resultatene av overvåkingen. Overvåkingsrapportene skal leveres til ansvarlig myndighet, som skal sørge for offentliggjøring.

Dersom tiltakshaveren gjennom overvåkingen eller på annen måte avdekker vesentlige negative virkninger som enten ikke var forutsett i konsekvensutredningen, eller som har oppstått som følge av brudd på vilkårene for aktiviteten, skal dette meldes til ansvarlig myndighet så snart som mulig.

§ 4-11 Oppfølging av aktiviteten og dens virkninger

Dersom ansvarlig myndighet blir gjort oppmerksom på eller avdekker vesentlige negative virkninger som enten ikke var forutsett i konsekvensutredningen, eller som har oppstått som følge av brudd på vilkårene for aktiviteten, skal ansvarlig myndighet

- a. vurdere om beslutningen om å tillate aktiviteten bør endres
- b. sørge for nødvendig varsling av berørte stater og offentligheten
- c. sørge for å iverksette nødvendige tiltak for å forebygge, begrense og håndtere virkningene eller å stanse aktiviteten, for eksempel ved å gi pålegg om gjennomføring av slike tiltak eller stans av aktiviteten
- d. sørge for at tiltak etter bokstav c evalueres innen rimelig tid.

Gjennom oppfølgingsprosessen skal ansvarlig myndighet sørge for at stater og interessenter holdes informert, og at det gjennomføres nødvendige konsultasjoner med relevante stater og interessenter, samt sørge for nødvendig offentliggjøring av relevante dokumenter.

§ 4-12 Forholdet til annet regelverk

Beslutninger etter dette kapitlet er ikke enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Beslutninger fattet i

medhold av § 4-11 første ledd bokstav c og beslutninger om tildeling av tillatelser i medhold av forskrift etter § 4-14 annet ledd skal likevel regnes som enkeltvedtak.

§ 4-13 Kostnader og nødvendig medvirkning fra tiltakshaver

Kostnadene forbundet med utarbeiding av konsekvensutredninger, overvåking og oppfølging etter dette kapittelet bæres av tiltakshaveren.

Ansvarlig myndighet kan pålegge tiltakshaveren å besørge nødvendig oversettelse av relevante dokumenter eller på annen måte å tilrettelegge relevante dokumenter for offentliggjøring.

§ 4-14 Forskriftshjemmel

Kongen kan gi forskrift om når konsekvensutredninger skal gjennomføres, og om innholdet i og prosessen for konsekvensutredninger etter dette kapittelet.

Kongen kan gi forskrift om tildeling av tillatelse til aktiviteter som skal konsekvensutredes etter dette kapittelet, blant annet om krav om tillatelse, hvilken myndighet som kan gi tillatelse, og saksbehandlingen.

Kapittel 5. Håndheving og sanksjoner

§ 5-1 Retting og avbøtende tiltak

Ansvarlig myndighet etter loven kan pålegge den ansvarlige å rette eller stanse forhold som er i strid med loven eller vedtak fattet med hjemmel i loven.

§ 5-2 Overtredelsesgebyr

Ansvarlig myndighet etter loven kan ilegge den ansvarlige for aktiviteten overtredelsesgebyr hvis den ansvarlige eller noen under dennes kontroll ikke overholder bestemmelser gitt i eller i medhold av §§ 2-3, 2-4, 2-5, 2-6, 4-4, 4-5, 4-7, 4-8, 4-10, 4-11 og 4-13 eller bestemmelser i forskrifter gitt i medhold av §§ 2-3, 2-6, 2-8, 3-2 og 4-14.

Overtredelsesgebyret forfaller til betaling to måneder fra vedtak er fattet. Endelig vedtak om overtredelsesgebyr er tvangsgrunnlag for utlegg. Dersom den ansvarlige for aktiviteten går til søksmål mot staten for å prøve vedtaket, suspenderes tvangskraften.

Adgangen til å ilegge overtredelsesgebyr foreldes to år etter at overtredelsen er opphørt. Fristen avbrytes ved at myndigheten etter loven gir forhåndsvarsel eller fatter vedtak om overtredelsesgebyr.

Departementet skal gi forskrift om overtredelsesgebyrets størrelse og saksbehandlingen.

§ 5-3 Straff

Med bøter eller fengsel inntil ett år straffes den som forsettlig eller uaktsomt overtrer bestemmelsene i eller i

medhold av §§ 2-3, 2-4, 2-5, 2-6, 4-4, 4-5, 4-7, 4-8, 4-10 og 4-11 eller bestemmelser i forskrifter gitt i medhold av §§ 2-3, 2-6, 2-8, 3-2 og 4-14.

Grov overtredelse av bestemmelsene nevnt i første ledd straffes med bøter eller fengsel inntil fem år. Ved avgjørelsen av om overtredelsen er grov, skal det legges særlig vekt på om den har medført eller voldt fare for betydelig skade på naturmangfoldet, om skaden på naturmangfoldet må anses uopprettelig, graden av skyld, og om overtrederen har truffet forebyggende eller avbøtende tiltak.

§ 5-4 Tvangsmulkt

For å sikre at bestemmelser gitt i eller i medhold av denne loven blir gjennomført, kan ansvarlig myndighet etter loven fatte vedtak om tvangsmulkt.

Tvangsmulkten begynner å løpe dersom den ansvarlige oversitter den frist for retting av forholdet fastsatt av myndigheten etter loven. En tvangsmulkt kan fastsettes på forhånd dersom særlige grunner tilsier det, og løper da fra en eventuell overtredelse tar til. Det kan fastsettes at tvangsmulkten løper så lenge det ulovlige forholdet varer, eller at den forfaller for hver overtredelse. Tvangsmulkten løper likevel ikke dersom etterlevelse er umulig på grunn av forhold som ikke skyldes den ansvarlige. En tvangsmulkt kan fastsettes som løpende mulkt eller engangsmulkt.

Tvangsmulkten pålegges den ansvarlige for overtredelsen. Er overtredelsen skjedd på vegne av et selskap, en annen sammenslutning, en stiftelse eller et offentlig organ, skal tvangsmulkten pålegges dette. Er tvangsmulkt pålagt et selskap som inngår i et konsern, kan en påløpt tvangsmulkt også inndrives hos morselskapet.

Ansvarlig myndighet kan frafalle en påløpt tvangsmulkt. Avgjørelsen regnes ikke som enkeltvedtak etter forvaltningsloven.

Kapittel 6. Avsluttende bestemmelser

§ 6-1 Ikrafttredelse

Loven gjelder fra den tid Avtalen trer i kraft for Norge.

§ 6-2 Endringer i andre lover

Fra den tid loven begynner å gjelde, skal § 14-4 i lov 27. juni 2008 nr. 71 om planlegging og byggesaksbehandling lyde:

§ 14-4. Konsekvensutredninger ved grenseoverskridende virkninger og virkninger i marine områder utenfor nasjonal jurisdiksjon

Dersom tiltak eller planer som behandles etter dette kapitlet kan få vesentlige negative miljøvirkninger i en annen stat, skal ansvarlig myndighet varsle berørte

myndigheter i vedkommende stat og gi anledning til å medvirke i plan- eller utredningsprosessen etter disse bestemmelser.

Dersom tiltak som gjennomføres i marine områder, kan forårsake betydelig forurensning av eller vesentlige og skadelige forandringer i det marine miljøet i områder utenfor nasjonal jurisdiksjon, skal ansvarlig myndighet sørge for deling av nødvendig informasjon. Delingen skal skje gjennom Mekanismen for informasjonsutveksling, som er opprettet i medhold av Avtale om bevaring og bærekraftig bruk av marint biologisk mangfold i områder utenfor nasjonal jurisdiksjon under Havrettskonvensjonen. Første og andre punktum gjelder ikke for Forsvarets aktiviteter, inkludert Forsvarets aktiviteter utført av statlige fartøy og luftfartøy i ikke-kommersiell tjeneste.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

V o t e r i n g :

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig vedtatt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli satt opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 5, debattert 13. mai 2025

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Endringer i forurensningsloven (grensekryssende transport av avfall og differensierte avfallsgebyrer) (Innst. 281 L (2024–2025), jf. Prop. 58 L (2024–2025))

Presidenten: Under debatten er det satt fram tre forslag. Det er

- forslagene nr. 1 og 2, fra Linda Monsen Merkesdal på vegne av Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne
 - forslag nr. 3, fra Sofie Marhaug på vegne av Rødt
- Det voteres over forslag nr. 3, fra Rødt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre i forskrift at differensierte gebyrer for avfall tar sosiale hensyn, og ikke urettferdig rammer grupper som småbarnsfamilier.»

Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Rødt ble med 92 mot 10 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.08.58)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 1 og 2, fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne.

Forslag nr. 1 lyder:

«Forurensningsloven § 34 første ledd nytt femte punktum skal lyde:

Kommunene skal fastsette differensierte gebyrer der dette kan bidra til avfallsreduksjon, økt forberedelse til ombruk og økt materialgjenvinning.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Forurensningsloven § 34 andre ledd skal lyde:

Forurensningsmyndigheten kan gi forskrift om beregning av gebyrene og bruk av differensiert gebyr etter første ledd.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne ble med 52 mot 48 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.09.19)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende vedtak til

I o v

om endringer i forurensningsloven (grensekryssende transport av avfall og differensierte avfallsgebyrer)

I

I lov 13. mars 1981 nr. 6 om vern mot forurensninger og om avfall gjøres følgende endringer:

Ny § 32 b skal lyde:

§ 32 b (grensekryssende forsendelser av avfall)

Forurensningsmyndigheten kan gi forskrift om grensekryssende forsendelser av avfall, blant annet om:

- a. forbud mot grensekryssende forsendelser av avfall, som forbud mot forsendelser av bestemte typer avfall eller til bestemte former for avfallshåndtering
- b. prosedyrer for grensekryssende forsendelser av avfall, som skriftlig forhåndsmelding og samtykke fra myndighetene
- c. krav til grensekryssende forsendelser av avfall, som finansiell sikkerhet, følgedokumenter og behandlingsbekreftelse
- d. plikt til å ta en grensekryssende forsendelse av avfall tilbake.

Forurensningsmyndigheten kan gi pålegg om at ulovlige grensekryssende forsendelser av avfall skal leveres til et lovlig avfallsanlegg.

§ 79 tredje ledd skal lyde:

Med bøter eller fengsel inntil 2 år straffes den som forsettlig eller uaktsomt innfører eller utfører avfall i strid med bestemmelser om grensekryssende forsendelser av avfall i forskrift etter § 32 b.

§ 80 første ledd bokstav l skal lyde:

- l. forsøker å overtre bestemmelser om grensekryssende forsendelse av avfall i forskrift etter § 32 b

II

Loven gjelder fra den tiden Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til forskjellig tid.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Presidenten: Det votes over lovens overskrift og loven i sin helhet.

V o t e r i n g :

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig vedtatt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli satt opp til andre gang behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 6, debattert 13. mai 2025

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Lars Haltbrekken og Andreas Sjalg Unneland om stans av dumping av gruveavfall i sjø (Innst. 278 S (2024–2025), jf. Dokument 8:125 S (2024–2025))

Presidenten: Under debatten har Sofie Marhaug satt fram et forslag på vegne av Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for å stanse dumping av gruveavfall i Førdefjorden, fram til saken er blitt ferdig behandlet i rettssystemet.»

Det votes alternativt mellom dette forslaget og komiteens innstilling.

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 8:125 S (2024–2025) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Lars Haltbrekken og Andreas Sjalg Unneland om stans av dumping av gruveavfall i sjø – vedtas ikke.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti ble innstillingen vedtatt med 78 mot 24 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.10.42)

Votering i sak nr. 7, debattert 13. mai 2025

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Lisa Marie Ness Klungland, Nils T. Bjørke, Sandra Borch, Marit Knutsdatter Strand og Eivind Drivenes om en større satsing på norsk produksjon av biogass (Innst. 250 S (2024–2025), jf. Dokument 8:131 S (2024–2025))

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt 19 forslag. Det er

- forslagene nr. 1–4, fra Terje Halleland på vegne av Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne
- forslagene nr. 5–7, fra Lisa Marie Ness Klungland på vegne av Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne
- forslagene nr. 8 og 9, fra Lisa Marie Ness Klungland på vegne av Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne
- forslag nr. 10, fra Lisa Marie Ness Klungland på vegne av Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt
- forslag nr. 11, fra Lisa Marie Ness Klungland på vegne av Senterpartiet og Rødt
- forslagene nr. 12 og 13, fra Lars Haltbrekken på vegne av Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne
- forslagene nr. 14–18, fra Lars Haltbrekken på vegne av Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne
- forslag nr. 19, fra Lars Haltbrekken på vegne av Sosialistisk Venstreparti og Rødt

Det votes over forslag nr. 19, fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen i løpet av 2025 legge fram en plan for å øke produksjonen av avansert biodrivstoff i Norge.»

V o t e r i n g:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble med 87 mot 14 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.12.02)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 14–18, fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne.

Forslag nr. 14 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utelukke biodrivstoff med høy avskogingsrisiko i løpet av 2025.»

Forslag nr. 15 lyder:

«Stortinget ber regjeringen i løpet av 2025 innføre en myndighetsstyrt registreringsordning for biodrivstoff som brukes ut over omsetningskravet.»

Forslag nr. 16 lyder:

«Stortinget ber regjeringen innen forslag til statsbudsjett for 2026 komme tilbake til Stortinget med forslag til en opptrappingsplan for biodrivstoff i luftfarten, med mål om minst 15 pst. avansert biodrivstoffinnblanding innen 2030.»

Forslag nr. 17 lyder:

«Stortinget ber regjeringen i løpet av 2025 legge til rette for en frivillig ordning for bruk av biodrivstoff i luftfarten ut over omsetningskravet. En slik ordning kan gjøre det mulig for selskaper og enkeltpersoner å kjøpe bærekraftig fornybart drivstoff (SAF) i luftfarten. Ordningen bør åpne for samarbeid mellom flyselskap, drivstoffprodusenter og næringslivet.»

Forslag nr. 18 lyder:

«Stortinget ber regjeringen i løpet av 2025 utrede en reduksjonsplikt i maritim sektor, hvor alle fornybare drivstoff vurderes.»

V o t e r i n g:

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne ble med 86 mot 15 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.12.22)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 12 og 13, fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne.

Forslag nr. 12 lyder:

«Stortinget ber regjeringen lage en plan med virkemidler for etablering av et nasjonalt nettverk av fyllestasjoner med flytende biogass. Planen må prioritere lengre og særlig trafikkerte veistrekninger.»

Forslag nr. 13 lyder:

«Stortinget ber regjeringen innføre takstreduksjoner tilsvarende nullutslippskjøretøy for biogass-

kjøretøy på strekninger som er finansiert av bompenger, også utenfor byområder.»

V o t e r i n g:

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne ble med 82 mot 20 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.12.43)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 11, fra Senterpartiet og Rødt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at et eventuelt forbud mot bruk av fossile brenslers til indirekte fyring i industrien fra 2030 sees i sammenheng med nødvendige tiltak for å sikre en vellykket omstilling fra naturgass til biogass før forbudet trer i kraft.»

V o t e r i n g:

Forslaget fra Senterpartiet og Rødt ble med 78 mot 24 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.13.01)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 10, fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen etablere et kompetansesenter for produksjon av biogass og bærekraftig bruk av organiske reststoffer fra grønn og blå sektor med utgangspunkt i forsknings- og utdanningsmiljøet på Ås og sikre at kompetansesenteret er i full drift i løpet av 2026.»

V o t e r i n g:

Forslaget fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble med 72 mot 30 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.13.19)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 8 og 9, fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne.

Forslag nr. 8 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at investeringsstøtten til industrielle biogassanlegg fra Enova fremover dimensjoneres etter støttenivået fra 2024 og styres etter et måltall for biogassproduksjon på 5 TWh innen 2030 og 10 TWh innen 2035.»

Forslag nr. 9 lyder:

«Stortinget ber regjeringen opprette en ordning under Enova der aktører som ønsker å søke investeringsmidler, kan få støtte til søknadsprosessen, med mål om økt kvalitet på søknadene og en mer effektiv søknadsbehandling.»

V o t e r i n g:

Forslagene fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne ble med 70 mot 32 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.13.42)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 5–7, fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne.

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fastsette et mål for norsk biogassproduksjon på 5 TWh innen 2030 og 10 TWh innen 2035.»

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gi Enova og Bionova tilleggsmandat til å støtte en oppskalering av biogassproduksjonen med minst 1 TWh årlig fra og med 2025.»

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med tiltak som kan gi økt levering av slam fra havbruksnæringen til norske biogassanlegg.»

Kristelig Folkeparti har varslet støtte til forslagene.

V o t e r i n g:

Forslagene fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne ble med 63 mot 39 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.14.05)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 1–4, fra Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen vurdere hvordan statlige myndigheter kan bidra til økt bruk av biogass til industrielle formål i statlig og kommunal sektor.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen kartlegge og vurdere de juridiske rammevilkårene for import og eksport av biogass, med mål om å sikre konkurransekraft for norsk biogass i møte med importert biogass med innblanding av naturgass.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen tilrettelegge for en årlig økning i biogassproduksjon på minst 1 TWh.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til å harmonisere rammevilkårene for biogassproduksjon i Norden og komme tilbake til Stortinget med en

plan for dette for å bidra til å utvikle biogassnæringen i Norge.»

Kristelig Folkeparti har varslet støtte til forslagene.

V o t e r i n g:

Forslagene fra Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne ble vedtatt med 51 mot 50 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.14.32)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k:

Dokument 8:131 S (2024–2025) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Lisa Marie Ness Klungland, Nils T. Bjørke, Sandra Borch, Marit Knutsdatter Strand og Eivind Drivenes om en større satsing på norsk produksjon av biogass – vedtas ikke.

Presidenten: Bak tilrådingen står Arbeiderpartiet og Høyre.

Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti har varslet at de vil stemme imot.

Voteringstavlene viste at 53 representanter hadde stemt for komiteens innstilling og 47 representanter hadde stemt imot.

(Voteringsutskrift kl. 15.15.17)

Presidenten: Det meldes fra salen at flere har stemt feil, så vi tar voteringen på nytt.

Voteringstavlene viste at 51 representanter hadde stemt for komiteens innstilling og 51 representanter hadde stemt imot.

(Voteringsutskrift kl. 15.17.06)

Presidenten: Det foreligger stemmelikhet, så saken utsettes og blir tatt opp igjen på et senere tidspunkt.

Sak nr. 19 [15:17:27]

Referat

1. (504) Statsministerens kontor melder at
1. lov om endringer i kulturlova (føremål, armlengd og kommunal planlegging) (Lovvedtak 37 (2024–2025))
– er sanksjonert under 9. mai 2025
Enst.: Vedlegges protokollen.
2. (505) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Marit Knutsdatter Strand, Geir Inge Lien, Per Olav Tyldum, Gro-Anita Mykjåland og Geir Polle-

stad om forbedring av rovviltforvaltningen og uttak av rovdyr for å sikre beitedyrene (Dokument 8:276 S (2024–2025))

Enst.: Sendes energi- og miljøkomiteen.

3. (506) Lov om undersøkelser av offentlige virksomheters arbeid i saker om drap, vold, overgrep og omsorgssvikt mot barn (barnevoldsundersøkellesloven) (Prop. 141 L (2024–2025))
Enst.: Sendes familie- og kulturkomiteen.
4. (507) Endringer i politiloven (bevæpning i daglig tjeneste) (Prop. 140 L (2024–2025))
Enst.: Sendes justiskomiteen.
5. (508) Endringer i yrkestransportloven mv. (drosjetilbud, internkontroll, kontrollutrustning og tilknytning til sentral) (Prop. 139 L (2024–2025))

Presidenten: Presidenten foreslår at proposisjonen blir sendt til transport- og kommunikasjonskomiteen, og at den blir behandlet innen Stortinget avbryter sine forhandlinger i juni, jf. forretningsordenen § 47 tredje ledd.

Representanten Liv Kari Eskeland har bedt om ordet.

Liv Kari Eskeland (H) [15:18:32]: Me vil be om at saka vert send komiteen på vanleg måte.

Eg vil minna om at presidentskapet har informert om at saker må fremjast innan midten av april for at dei kan påreknast å verta behandla før vårsesjonen er slutt. Dette er ein lovproposisjon som krev både høyring og involvering av dei partane det gjeld. Skal ein få demokratiske prosessar og ei god handsaming, bør det verta gjeve rimeleg tid. Departementet har no hatt elleve månader på seg, komiteen får tre veker, inkludert høyring. Det er ikkje godt demokratisk handverk.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til stemmeforklaring, og det blir votert over behandlingsmåten.

Det blir votert alternativt mellom presidentens forslag og forslaget fra representanten Eskeland.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom presidentens forslag og forslaget fra representanten Eskeland ble presidentens forslag vedtatt med 51 mot 38 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.19.36)

Videre ble referert:

6. (509) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sylvi Listhaug og Himanshu Gulati om en riktiggere dimensjonering og bedre prioritering innen høyere utdanning (Dokument 8:275 S (2024–2025))
Enst.: Sendes utdannings- og forskningskomiteen.

Presidenten: Da er voteringen over, og vi går tilbake til den ordinære sakslista.

Sak nr. 11 [15:20:18]

Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Fagfolk for en ny tid – med høyere yrkesfaglig utdanning (Innst. 266 S (2024–2025), jf. Meld. St. 11 (2024–2025))

Presidenten [15:20:31]: Etter ønske fra utdannings- og forskningskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 10 minutter til saksordføreren, 5 minutter til øvrige partigrupper og 5 minutter til medlemmer av regjeringa.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringa, og de som måtte tegne seg på talerlista utover den fordelte taletida, får en taletid på inntil 3 minutter.

Kari-Anne Jønnes (H) [15:21:59] (ordfører for saken): Jeg vil begynne med å si at debatten kommer på et tidspunkt ikke alle hadde regnet med, så jeg vil hilse fra en del av komiteens medlemmer som dessverre ikke kunne være til stede.

Jeg vil takke regjeringen for en god melding. Dette har fagskolene jobbet for lenge, og meldingen ble svært godt mottatt. Jeg vil også takke komiteen for godt og ryddig samarbeid. Jeg liker å fortelle om det kollegiale samholdet og respekten vi har for hverandre på Stortinget. Det er verdifullt for demokratiet, og det er også veldig verdifullt og viktig for å oppnå gode resultater. Respektfullt samarbeid og forståelse for hverandres standpunkter er viktig. Det er viktig underveis i arbeidet, og det er ikke minst viktig etterpå.

I dag skriver denne utdannings- og forskningskomiteen utdanningshistorie. Det er verdt å merke seg at en enstemmig komité i merknadene skriver

«at fagskolene, som arbeidslivets skole, fortsatt skal beholde sin egenart og tilby utdanninger det er behov for i arbeidslivet. Gjennom videre utvikling av to søyler i utdanningssystemet, en akademisk og en yrkesfaglig, mener komiteen at utdanningens egenart lettere ivaretas samtidig som det ikke begrenser studenter som har valgt den yrkesfaglige utdanningsretningen.»

Komiteen skriver også

«at det i et stadig mer internasjonalt utdannings- og arbeidsmarked er nødvendig å sikre mobilitet for fagskolestudentene. Det er viktig for Norge å kunne tiltrekke seg utenlandsk arbeidskraft, og det er viktig for norske fagskolestudenter å kunne ta utdanning i utlandet som de får godkjent i Norge, og som kommer norske arbeidsgivere til gode.»

Videre skriver komiteen:

«Særleg viktig er det at det no skal opnast for høgare yrkesfagleg utdanning på nivå 6 og 7 i Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring, og at det skal innførast ein to-søylemodell. Dette er eit sårt tiltrengt tiltak som sektoren og andre interessentar har etterlyst i lang tid.»

Ikke minst skriver komiteen «at en tilknytning til ECTS vil bidra til økt mobilitet og mulighet for internasjonalisering i fagskolesektoren, noe som er positivt for studentene, fagskolene og samfunnet».

Komiteen fremmer også følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget innen utgangen av stortingssesjonen 2025–2026 med forslag til benevnelser for fullført og bestått fagskoleutdanning på nivå NKR 6 og 7 som er i tråd med benevnelsene i de andre europeiske landene Norge samarbeider mest med.»

Nå er et viktig grunnlag lagt, og fagskolene kan ta fatt på neste etappe, vel vitende om at de har bred politisk støtte, at vi har ambisjoner på studentenes, fagskolenes og samfunnets vegne, og ikke minst at de er en viktig del av løsningen.

Jeg vil gå over til å snakke om Høyres politikk og syn i saken, og jeg vil begynne med å sitere Karen Blixen. Hun sa: «Skolen er ikke livet, og livet innretter seg ikke etter skolen; det er skolen som skal innrette seg etter livet.»

Jeg tenker at det er det som skjer nå. Endelig er Stortinget tydelig på at det skal være to likeverdige utdanningssøyler i det norske utdanningssystemet. Utdanningssystemet endrer seg sånn at det bedre kan dekke samfunnets behov for kompetanse, og det innretter seg sånn at systemet ikke lenger skal begrense mulighetene for dem som har valgt den yrkesfaglige utdanningssøylen. Det er en utrolig viktig og etterlengtet endring, og jeg håper en samlet utdanningssektor i ettertid ser viktigheten av nettopp det.

Som politikere må vi til enhver tid navigere klokest mulig i det landskapet vi befinner oss i. Landskapet er i stadig endring, og det er viktig å ha en langsiktig plan og en klar strategi, men det vil alltid være nødvendig å justere kursen underveis. Det er politikernes jobb å peke retning. Vi skal definere mål og jobbe for å nå de målene. Hvis vi møter hindringer på veien, og rammeverket eller systemet må endres for å nå målet, må vi vurdere det.

Høyres klare mål, som vi har hatt over tid, er at fagskolene skal kobles til ECTS. Jeg minner om Karen Blixens kloke ord. Det er ikke systemet som skal hindre internasjonal mobilitet for studenter og fagskolenes utvikling. Hvis systemet står i veien, er det systemet som må tilpasses.

Under behandlingen av fagskolemeldingen har ordskiftet båret preg av tydelige meningsforskjeller.

Høyre har hele tiden vært tydelig på at akkurat denne meldingen handler om høyere yrkesfaglig utdanning og om fagskolene og deres framtid.

Vi har over år jobbet for å løfte yrkesfagene og fremme fagskolene, og vi har over år jobbet for to likeverdige utdanningssøyler, en akademisk og en yrkesfaglig. Nå er det bredt flertall i Stortinget for nettopp det, og Høyre mener det sikrer både universitetenes, høyskolenes og fagskolenes egenart. Det er positivt og helt nødvendig.

Det er også positivt og helt nødvendig at fagskolene framover kan tilby utdanninger på NKR-nivå 6 og 7. Hva benevnelsene skal være, skal departementet komme tilbake med forslag til, men Høyre ser ingen grunn til at Norge skal skille seg vesentlig fra andre land på det området.

Spesielt glad er jeg for at vi fikk et solid flertall for å be regjeringen sørge for at høyere yrkesfaglig utdanning i Norge kobles til ECTS, og at man i utredningen som er igangsatt, må utrede og bidra med forslag til hvordan en ECTS-tilkobling best kan etableres og implementeres. Det sikrer fagskolestudentene mobiliteten studenter ved universiteter og høyskoler har. Det skulle bare mangle. Det fortjener studentene, det trenger arbeidslivet, og det vil ytterligere heve fagskolene. Dette vil ikke svekke universitetene og høyskolene, det vil styrke den akademiske søylen og tydeliggjøre arbeidsfordelingen.

Høyre har ambisjoner om et samfunn med muligheter for alle. Skal vi levere på de ambisjonene, kreves sterke norske fagskoler, universiteter og høyskoler med stort mangfold i studentmassen. Kunnskapssektoren er grunnmuren i samfunnet. Derfor må vi ha store ambisjoner. Høyres mål for kunnskapsnasjonen Norge er klart: Vi skal bli bedre og sterkere, og vi skal samarbeide mer på tvers av sektorer og institusjoner.

Til slutt vil jeg ta opp Høyres forslag i saken.

Presidenten [15:29:23]: Representanten Kari-Anne Jønnes har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Øystein Mathisen (A) [15:29:43]: Fagskolemeldingen vi behandler i dag, er et viktig steg for å løfte den yrkesfaglige høyere utdanningen. For oss i Arbeiderpartiet er dette en svært viktig sak.

Dette er en melding som har blitt godt mottatt i sektoren, godt mottatt i næringslivet, og som har fått mye positiv omtale. Med et arbeidsliv i rask endring trenger vi flere fagarbeidere med spesialkompetanse. Det handler ikke bare om utdanningen. Det handler om verdiskapingen, den gode velferden og framtidstroen dette kan skape.

Fagskolene gir praktisk kompetanse som raskt kan tas i bruk, og de treffer kompetansebehovene til både industrien, helsesektoren og kommunene. Det er dette utdanningssystemet trenger mer av: praksisnær, framtid-

rettet utdanning for studentene, på tvers av alder, bakgrunn og bosted.

I komiteens arbeid har spørsmålet om ECTS blitt viktig. Man har hatt gode diskusjoner og har funnet gode løsninger. ECTS vil gjøre utdanningen mer sammenlignbar og overførbart på tvers av landegrensene. Vi ser fram til den videre oppfølgingen av dette.

I Arbeiderpartiet har vi en klar ambisjon. For å lykkes med fagskolene som en framtidsrettet utdanningsvei må vi tenke større. Internasjonalisering og mobilitet må styrkes. Det handler om anerkjennelse og det å ha lik håndtering av høyere utdanning i hele Europa på tvers av landegrensene.

Fagskole skal ikke være en plan b. Det skal være et stolt førstevalg. Det krever at vi fortsetter å bygge ut tilbudet, styrker rådgivningstjenesten i ungdomsskole og videregående og øker anerkjennelsen for yrkesfaglige utdanninger både blant unge og i arbeidslivet.

Hadde min medrepresentant Lise Selnes vært her nå, ville hun nok ha sagt at de i Innlandet vet hvor viktig fagskolene er. Selnes ville nok også ha trukket fram eksempler fra Fagskolen Innlandet på Gjøvik. Der tilbys det utdanninger innenfor bl.a. maskinteknisk design, elfag og bærekraftig landbruk – utdanninger som er utviklet i tett samarbeid med næringslivet i regionen, og som virker. Bedriftene i Innlandet får fagfolkene de trenger, og studentene får jobb, til og med ofte før de er ferdig utdannet. Skolen tilbyr også fleksible og desentraliserte utdanninger slik at folk kan studere mens de jobber, uten å måtte flytte.

Fagskolemeldingen peker i riktig retning, med bedre finansiering, mer samarbeid med arbeidslivet og tydelige nasjonale løft for kvalitet og status. Vi er likevel ikke i mål. Meldingen må følges opp, og det skal vi sørge for å gjøre. Vi ser framover. Det neste store kunnskapsløftet handler om ytterligere økt dimensjonering og at det bygges sterke fagskoler i hele landet. Det er slik vi gir folk muligheter. Det er slik vi bygger Norge sterkere, og det skal vi fortsette med.

Jeg tar til slutt opp Arbeiderpartiets forslag.

Presidenten [15:32:51]: Da har representanten Øystein Mathisen tatt opp forslaget fra Arbeiderpartiet.

Kjerstin Wøyen Funderud (Sp) [15:33:07]: Å ta et valg om å gå ut av regjering koster. Ikke minst var det en stor omkostning for Senterpartiet å gå ut av regjeringen få dager før fagskolemeldingen, som vi hadde lagt så mye arbeid og kjærlighet i, skulle legges fram.

Jeg legger ikke skjul på at vi ble urolige da den nye høyere utdanningsministeren utsatte framleggelsen fordi hun ønsket å sette sitt preg på meldingen. Vi var bekymret for at viktige planlagte satsinger ville bli fjernet eller svekket, og vi var bekymret for at hun ville gjøre

endringer i de satsingene som tidligere statsråd Oddmund Hoel hadde lovet sektoren:

- innføring av to likeverdige utdannings søyler, en akademisk og en yrkesfaglig
- at høyere yrkesfaglig utdanning også skal kunne tilbys på nivå 6 og 7
- en tydelig plan for å bygge ut kapasiteten i høyere yrkesfaglig utdanning i tråd med kompetansebehovene i hele landet
- å styrke finansieringen av fagskolene med økt sats per studieplass
- å øke resultatbasert uttelling for fullførte studiepoeng
- å sikre rammetildeling av driftsmidler

Med Senterpartiet i regjering har fagskolesektoren vært løftet, og hittil i perioden har flere tusen nye fagskoleplasser blitt prioritert i statsbudsjettene. Fagskolemeldingen er et resultat av et grundig og langsiktig arbeid for å rigge sektoren for en helt nødvendig vekst og utvikling de neste årene.

Selv om statsråd Aasland gjorde noen endringer for å gjøre meldingen mer til sin, synes jeg absolutt den er gjenkjennelig, og ikke minst har resultatet blitt enda bedre gjennom komitébehandlingen. Takk til saksordføreren for en god jobb med å samle brede flertall i komiteen, og takk til komiteen for godt samarbeid!

Mye av diskusjonen de siste ukene har gått på ECTS og gradstitler. Senterpartiet har lenge ment at fagskolesektoren bør kobles mot ECTS, og vi mener tiden er moden nå. Regjeringen må gjerne komme tilbake til Stortinget med de nødvendige tilpasningene det krever, men vi mener at selve vedtaket om at påkobling skal skje, er viktig at fattes nå.

Vi mener yrkesbachelor og yrkesmaster gir en god forståelse av hvilket nivå utdanningene ligger på, men ser det som naturlig å konkludere endelig på hva benevnningene på gradstitlene skal være når parallell søyle for fagskolesektoren i nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk er på plass.

Selv om det åpnes for mulighet til å bygge videre på de yrkesfaglige utdannelsene, mener vi at flertallet av fagskoleutdanningene fortsatt bør være kortere utdanninger og fleksible utdanningsløp tilpasset den enkeltes livssituasjon og tett knyttet opp mot arbeidslivets behov.

Dette er en gledens dag for alle som er glad i fagskolene. At Stortinget nå vedtar at den yrkesfaglige søylen bygges fullt ut, er et historisk gjennomslag og en viktig anerkjennelse av yrkesveien. Endelig kan også fagfolk utdanne seg oppover i systemet, på yrkesfaglige premiser.

Med disse grepene viser stortingsflertallet at vi mener alvor når vi sier at praktisk kompetanse skal verdset-

tes like høyt som teoretisk kunnskap. Fagskolene blir nå bedre rustet til å forme framtidens arbeidsmarked, enten det er i distriktene eller i byene. Dette er en investering i folk, i næringsliv og i et Norge som bygger på både hender og hoder.

Jeg tar opp forslaget fra Senterpartiet.

Presidenten [15:36:47]: Representanten Kjerstin Wøyen Funderud har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Himanshu Gulati (FrP) [15:37:04]: Det er en viktig melding og et viktig tema vi i dag diskuterer. Mangelen på kompetent arbeidskraft er en av de største utfordringene vi som samfunn står overfor. Med denne meldingen og innstillingen sikres flere fagfolk og mer kompetente fagfolk til norsk arbeidsliv.

Det udekkede behovet for flere fagarbeidere og andre fagfolk er en stor og stadig utfordring i Norge. Fagskolene har en unik posisjon tett på arbeidslivets behov, og det er praktiske og korte utdanningsløp som passer inn i flere livsfaser. Dermed er fagskolene også helt sentrale i å løse store oppgaver og utfordringer samfunnet står overfor. Nå blir det viktig å følge opp og styrke høyere yrkesfaglig utdanning og gi personer som har tatt eller ønsker å ta yrkesfaglige eller praksisrettede utdanninger, større muligheter i alle deler av landet. Det må legges best mulig til rette for at fagskolene og fylkeskommunene samarbeider tett med arbeidslivet for å utvikle og tilby høyere yrkesfaglige utdanninger av god kvalitet.

Det er tverrpolitisk enighet om å styrke fagskolefeltet, og Fremskrittspartiet har over flere år vært en tydelig stemme i arbeidet med dette. Vi har også tatt kontakt med Abelia, fagskolestudentene og andre fagmiljøer i arbeidet med meldingen, og vi må nå få en sterkere prioritering av linjer som er mest etterspurt i arbeidslivet, slik som maritime linjer, linjer for fagskoleingeniører og helsefagarbeidere, og vi må ikke minst få en bedring av finansieringsmodellen og etter vår mening på sikt få overført eierskap og ansvar fra fylkeskommunen til staten.

Det er i stor grad en god melding, som har blitt enda bedre etter behandlingen i Stortingets utdanningskomité, der vi er enige om mye på tvers av partigrensene. Fremskrittspartiet er også glad for at fagskolestudentene er fornøyd med meldingen. Lederen for Organisasjon for Norske Fagskolestudenter, ONF, Thea Tuset, uttalte nylig at dette er et historisk gjennomslag for fagskolestudentene. Omsider er det tatt en politisk beslutning som innebærer at høyere yrkesfaglig utdanning anerkjennes på lik linje med høyere akademisk utdanning. Det har ikke minst vært et viktig poeng for Fremskrittspartiet, at man ikke får dette skillet. En løfter statusen til fagskolene og gjør det også mer attraktivt for studentene.

Stortinget skriver også utdanningshistorie, som vil ha stor betydning for alle dem som velger yrkesfag, og som ønsker å ta høyere yrkesfaglig utdanning, når vi nå lager to likeverdige utdanningsløp, nemlig en akademisk og en yrkesfaglig. Innstillingen sikrer en tilkobling til ECTS, det europeiske systemet for konvertering av studiepoeng, også for høyere yrkesfaglig utdanning, noe som er viktig for dette feltet.

Vi har i Fremskrittspartiet lenge kjempet for å styrke fagskolene, fordi vi mener Norge trenger flere med yrkesfaglig kompetanse. Men vi mener også at fagskolestudiene er for svakt finansiert. Dette gjelder ikke minst de tekniske og maritime utdanningsretningene, noe også Fremskrittspartiet har fremmet et eget forslag om, som vil debatteres og votes over. Flere høringsinstanser trekker også fram viktigheten av mesterbrevordningen, og at det å oppnå mesterbrev er en naturlig karrierevei for fagarbeidere.

Det er også viktig at vi ser på fagskoleutdanninger og yrkesfaglig utdanninger i sin helhet, fra ungdomsskole og til videregående skole. Vi ser at det har vært høyere frafall på yrkesfag i videregående skole, men vi ser også dem som lykkes med det, spesielt fordi de klarer å få lærlingplasser inn i skolen. Steigenmodellen er et eksempel, men det er også mange andre i Norge som gjør en fabelaktig jobb, så det er viktig at vi ikke bare ser oss blind på fagskolene og skillet mellom høyere yrkesfaglig utdanning og grunnskole og videregående, men klarer å skape en rød tråd og styrke alle deler av utdanningsløpet i Norge.

Jeg vil også ta opp et av Fremskrittspartiets forslag, for vi fremmer flere forslag i saken. Spesielt går det på det som har med studentøkonomi å gjøre. Det gjelder ikke bare yrkesfagsstudenter, men også andre studenter. Vi ser at veldig mange studenter som jobber ved siden av studiene, opplever at stipendet kuttes dersom de jobber for mye. Det oppleves som urettferdig og en straff for hardt arbeid når man kombinerer studier og arbeid, noe som er nødvendig for mange i en tid hvor nesten alt har blitt mye dyrere. Vi har også et forslag hvor vi ber Lånekassen sette ned studielånsrenten. – Jeg vil da ta opp dette forslaget.

Presidenten [15:41:43]: Da har representanten Himanshu Gulati tatt opp det forslaget han refererte til.

Grete Wold (SV) [15:41:56]: Samfunn kan kun fungere om vi har gode folk til å holde hjulene i gang. Vi er alle her klar over at det vil være behov for dyktige hender, kloke hoder og omsorgsfulle mennesker i alle sektorer i årene framover.

Da er det viktig at våre unge får muligheten til å utdanne seg til det de ønsker og evner, uavhengig av hvor

man vokser opp, hvem ens foreldre er, eller hvilken økonomisk eller familiær situasjon man er i.

Det er ikke bare våre unge som skal ta utdanning. Også mange voksne ønsker og trenger mer kompetanse og oppdatert kunnskap. Arbeidslivet endrer seg stadig raskere, hvor det trengs folk, endrer seg, og den enkeltes livssituasjon krever noen ganger justeringer inn mot arbeidslivet. Da er ofte svaret en god fagskole – arbeidslivets skole, som den ofte omtales som.

I denne meldingen, som er veldig godt tatt imot, legges det opp til nødvendige og gode tiltak for å øke rekrutteringen og dekke opp etterspørselen etter fagfolk. Fagskolene har en unik posisjon tett på arbeidsliv og næringsliv. Med korte, lengre og fleksible utdanningsløp svarer de opp mange av behovene den enkelte har i ulike livsfaser.

For SV er reelle utdanningsmuligheter for alle helt grunnleggende, og vi har derfor i denne stortingsperioden prioritert arbeid med studieøkonomi, boliger og velferd for alle studenter i landet. Studentvelferd er viktig og må følges opp i tråd med de forslag og tiltak som nå ligger i meldingen.

Så til de områdene i meldingen som har skapt litt mer debatt, og hvor høringsinstansene har litt ulike perspektiv. Ved at vi nå får to separate søyler, en akademisk og en yrkesfaglig, der man i begge kan oppnå en grad med samme nivå som bachelor og master, er det for SV naturlig å gi titler som samsvarer med det. Derfor mener vi at titler som yrkesbachelor og yrkesmaster er passende, og vi er ikke så bekymret for at det skal oppstå misforståelser her. Så tilhører jeg en generasjon som nok har mer eierskap til mesterbrev enn mastergrader, og jeg mener det bør jobbes videre med å inkludere mesterbrevordningen.

Norge er et lite arbeidsmarked, og vi må se ut i verden for å tilpasse oss en global virkelighet. Spesielt er Europa interessant for mange. Vi må derfor sørge for mobilitet og mulighet for internasjonalisering også i fagskolesektoren. Samarbeid er veien for å løse oppgavene i framtiden, og fagskolestudentenes kompetansenivå bør gjenspeiles i universelle betegnelser – derfor tilknytning til ECTS, men det må gjøres på en slik måte at yrkesfagene beholder sin egenart. Økt akademisering er ikke målet med denne endringen.

Utdanning koster, og SV er opptatt av at alle som ønsker og trenger etter- og videreutdanning, skal få den muligheten. Det er ikke alle arbeidsgivere som ønsker eller kan gi studiepermisjon med lønn eller andre tilsvarende ordninger. Det betyr at mulighetene ikke er like for alle. Det er derfor behov for en lønnsstøtteordning, noe SV foreslår i dag.

Prinsippet om gratis utdanning står sterkt i Norge. Da er det uheldig at studieavgiften ved enkelte fagskoler

har økt formidabelt, og jeg ber derfor statsråden ta med seg de signaler som kommer i dag om å innføre gratisprinsippet også for denne studentgruppen.

Så er det slik at vi har gode muligheter til å ta lån i Lånekassen, men lån skal betales tilbake – med renter. Vi ber derfor regjeringen om å sørge for å redusere rentenivået, slik at det blir mer lønnsomt å ta utdanning. Det er en investering vi må ta oss råd til for framtiden. Det er ikke bare studentenes utdanning som koster; også fagskolene er i behov av en forutsigbar finansiering, slik at de kan levere utdanning av høy kvalitet. Derfor mener vi det er viktig at regjeringen jobber med en plan for å sikre nettopp denne forutsigbarheten.

Til slutt: Denne meldingen fra regjeringen var god, og etter en grundig komitébehandling har den nå blitt enda bedre. Men vi er ikke i mål. Fagskolesektoren vil måtte endre seg, og vi som politikere må legge til rette for gode rammevilkår for skolene, for lærere og for studenter i alle aldre i årene framover.

Med det tar jeg opp det siste forslaget SV står bak.

Presidenten [15:46:17]: Representanten Grete Wold har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Hege Bae Nyholt (R) [15:46:30] (komiteens leder): Fagskolene er arbeidslivets skoler. Det er skoler som tilbyr korte, spissede utdanninger. Fagskolene har kapasitet til å ta opp og ned tilbud og raskt møte behov som oppstår. Fagskolene er en mulighet for kompetansepåfyll, etterutdanning, jobbskifte og for ganske mange studenter med fagutdanning en mulighet til høyere utdanning. Når stadig flere ungdommer velger å ta yrkesfaglig utdanning i videregående opplæring, er det avgjørende å styrke mulighetene for videre kompetanseutvikling. Derfor er denne meldingen viktig.

Rødt mener at fagskolene spiller en helt sentral rolle i å utvikle kompetanse i tråd med det behovet Norge har i dag og i framtiden. Derfor har Rødt prioritert å styrke fagskolene i våre alternative budsjetter. Vi har konsekvent satt av penger til å oppnå de målsettingene regjeringen selv har formulert i Hurdalsplattformen – innimellom har det føltes som vi har vært mest opptatt av den plattformen. I fjor fikk vi endelig vedtatt i Stortinget at det skal komme et eget studentombud for fagskolestudentene, bl.a. etter påtrykk fra Rødt.

Samfunnet trenger fagskolene, men fagskolene har altfor lenge vært nedprioritert, nesten så det har føltes som de er annenrangs.

Derfor er det gledelig at det nå åpnes for høyere yrkesfaglig utdanning på nivå seks og syv i en egen yrkesfaglig søyle. Det at vi nå får et tosøylesystem, er avgjørende for å ivareta det særegne ved de praktiske og erfaringsbaserte utdanningene. Dette er endringer som lenge har vært etterspurt av fagskolesektoren. Jeg vil derfor

benytte anledningen til å si både godt jobbet og gratulerer til Thea, Henning, Kim Terje, Arvid, ja, til alle i ONF, Organisasjon for Norske Fagskolestudenter, til Fagskolrådet og til alle andre allierte.

Det viktigste i verden er ikke hvilke titler som skal knyttes til disse nye utdanningsløpene, men når sektoren virker å være samstemt, ser ikke vi i Rødt noen grunn til å krangle på det. Derfor er Rødt tydelig på at yrkesbachelor og yrkesmaster er gode navn. Vi tror heller ikke, som deler av den mer akademiske høyere utdanningssektoren hevder, at det vil føre til masse forvirring.

Stavanger Aftenblad fortalte tidligere i år om hvordan det på Fagskolen Rogaland har vært en eksplosjon i studieavgiften. Mange av disse studentene endte med å måtte betale flere tusen kroner. For Rødt er det viktig at utdanning skal være tilgjengelig for alle, og derfor er gratisprinsippet essensielt. Det er derfor en seier at en samlet komité er enig i at vi skal gå gjennom finansieringen av fagskolene og vurdere det opp mot gratisprinsippet.

Studentene har også de siste årene fått høyere utgifter til mat, strøm og hus. Rødt mener derfor det er riktig å senke renten på studielånet, og at det trengs bedre støtteordninger for fagskolestudentene, slik at det å utvikle sin kompetanse ikke blir en økonomisk byrde i allerede trange tider. Derfor foreslår vi at regjeringen skal legge fram en lønnsstøtteordning for etter- og videreutdanning. Dette er inspirert av et forslag fra fagbevegelsens representanter i kompetansereformutvalget.

Vi sparer det beste til slutt. Nå skal Stortinget vedta at regjeringen skal jobbe for å koble høyere yrkesfaglig utdanning til ECTS. Dette er en stor seier for ONF og resten av sektoren. De skal ha takk for å ha stått i denne kampen i tykt og tynt i møte med flere tunge aktører som ikke ønsker dette. Jeg må nesten kommentere det paradoksale i at regjeringen selv har lagt fram en melding der internasjonalisering er et mål, og samtidig vist seg så motvillige til faktisk å få til en forpliktende tilkobling til ECTS.

Alfred Jens Bjørlo (V) [15:50:36]: Eg vil på vegner av Venstre også gratulere med dagen til gode politiske kollegaer og ikkje minst til fagskulane. Fagskulane har spelt og vil spele ei sentral rolle i å utdanne dei folka arbeidslivet og verdiskaparane våre treng framover. Vi veit vi har utfordringar med å få tak i kvalifiserte folk her i landet. Veldig mange arbeidsgjevarar melder at dei ikkje får tak i kompetansen dei treng. Vi veit at fleire som er i arbeidslivet, kjem til å trenge påfyll av kompetanse i åra framover, og vi treng å hente fleire av dei som er på utsida av arbeidslivet, tilbake eller inn i ein god, trygg jobb som gjev både meining, meistring og moglegheit til å forsørgje seg sjølv.

For Venstre har det vore viktig å sende eit signal om at det norske utdanningssystemet skal ha to likeverdige

utdanningssøyler, ei akademisk og ei yrkesfagleg. For Venstre handlar ikkje det å løfte høgare yrkesfagleg utdanning om å byggje ned den akademiske utdanningssøyla, eller at all utdanning skal bli akademisert. Nei, det handlar om å styrkje og dyrke eigenarten til dei to søylene. Det handlar om å sikre mobilitet for fagskulestudentane og sørgje for at utdanningssystemet vårt heng saman.

Vi er fornøgde med at fleirtalet i komiteen gjev ei tydeleg bestilling på at høgare yrkesfagleg utdanning skal plasserast på nivå 6 og 7 i Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk. Det vil ha stor betydning for både fagskulestudentane, fagskulane og arbeidsmarknaden.

Venstre trur fagskulane kan spele ei større rolle i realkompetansevurdering av folk som har behov for å få vurdert kva dei har med seg av kvalifikasjonar inn i eit utdanningsløp. Det er viktig for dei som står på utsida av arbeidslivet og har kvalifikasjonar dei har opparbeidd seg i løpet av eit langt liv.

Det er nokre viktige premisser for at dei gode intensjonane i fagskulemeldinga skal kunne realiserast. Svaret på desse viktige spørsmåla meiner eg og Venstre ikkje er like tydeleg i meldinga. Det første handlar om at det offentlege må gjere noko med dei lange saksbehandlings tidene for å få godkjent studia studentar ønskjer seg og næringslivet treng. Det andre store spørsmålet som ikkje er like tydeleg svara på, handlar om å sørgje for at rammene for finansiering av fagskulane er føreseielege, effektive og tilstrekkelege til at fagskulane faktisk kan spele den viktige rolla dei er tiltenkte i framtidens kompetansemarknad.

Dei to spørsmåla som til no ikkje er godt nok svara på, har Venstre vore med og løfta i behandlinga av denne saka. Eg vil understreke at her treng fagskulane og dei som skal gå på fagskulane, svar. Vi håpar regjeringa er innstilt på å innfri og sørgje for at både effektivitet, saksbehandlingstider og finansiering blir forbetra.

Statsråd Sigrun Aasland [15:54:12]: Jeg vil takke for gode innlegg så langt i debatten på det som er en historisk dag for fagskolene i Norge.

For Arbeiderpartiet er folk vår aller viktigste ressurs, og vår største oppgave i årene som kommer, er å sørge for at vi har rett kompetanse for et arbeidsliv i stadig endring, der folk skal ha en trygg jobb, og det betyr relevant kompetanse gjennom hele livet. Det gjelder fra grønn og digital omstilling til økt behov for helsetjenester, og i en mer usikker verden må vi også i større grad prioritere forsvar og sivil beredskap.

Vi må sikre at Norge har kompetansen vi trenger for å møte framtidens utfordringer, og vi må legge til rette for at hele befolkningen skal kunne videreutdanne og spesialisere seg gjennom yrkeslivet. Fagskolene er viktige for å

få mer og riktig kompetanse i arbeidslivet. De tilpasser seg skiftende behov, de arbeider tett med arbeidslivet, med offentlig sektor og næringslivet, og de tilbyr praksisnære og fleksible utdanninger gjennom hele livet.

Omtrent en tredel av arbeidsstyrken, 850 000 sysselsatte, har videregående opplæring som sin høyeste fullførte utdanning, og av disse har mer enn 660 000 yrkesfaglig kompetanse. Med søkertallene til videregående opplæring nå ligger vi an til å få enda flere yrkesfaglig utdannede. Det er veldig bra, og fagskoleutdanning er i all hovedsak den arenaen der fagarbeidere har tilgang på formell videreutdanning og livslang læring. Fagskoleutdannede får også jobb, fordi de har svært relevant kompetanse.

Det er et mål for regjeringen å få flere fagskoleutdannede, slik at arbeidslivet får dekket kompetansebehovene i større grad enn i dag. Derfor er jeg veldig stolt av det arbeidet denne regjeringen har gjort for fagskolene, og jeg har lyst å løfte fram fem hovedgrep fra denne meldingen.

For det første er det viktig for oss å bygge opp kapasiteten i fagskolesektoren, og de siste tre årene har vi tildelt midler til 2 000 nye studieplasser i fagskolene.

For det andre har vi i arbeidet med meldingen hatt en omfattende og grundig gjennomgang av finansieringssystemet, og vi vil styrke finansieringen av fagskolene gjennom å øke den resultatbaserte uttellingen for gjennomførte studiepoeng. Dette er midler som inngår i driftstilskuddet som fylkeskommunene fordeler til fagskolene.

For det tredje vil vi – og foreslår – at fagskolene skal få driftstilskudd tildelt som en rammetildeling, med overordnede føringer fra fagskolene. Det betyr større handlingsrom og mer forutsigbarhet for fagskolene, som representanten fra Venstre etterlyste.

For det fjerde vil vi styrke arbeidet med kvalitet i fagskoleutdanningen. Kvalitetsbegrepet blir derfor videre utredet, og dette er viktig for å støtte opp under fagskolenes samfunnsoppdrag.

For det femte – sist, men ikke minst – innfører vi nå en yrkesfaglig søyle i nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring, og jeg er veldig glad for at forslaget har fått så bred støtte fra komiteen, fra partene i arbeidslivet og fra utdanningssektoren. En egen yrkesfaglig søyle vil gjøre fagskoleutdanningen mer synlig og bidra til en tydelig karrierevei for fagarbeidere.

Vi står samlet i ønsket om å løfte høyere yrkesfaglig utdanning. Jeg er glad for at representanten Wøyen Funderud har lagt bort sine bekymringer, og jeg har lyst til å gi honnør til min forgjenger Oddmund Hoel for et godt arbeid med fagskolene og fagskolemeldingen.

Så er det et mål å legge til rette for mobilitet og internasjonalisering for fagskolene og fagskolestudentene.

Derfor har vi igangsatt en utredning som ser på hvordan vi kan gjøre dette, og hvordan vi kan innlemme fagskolene i ECTS-tilknytning. Dette vil jeg komme tilbake til Stortinget med mer konkret utgreiing om.

Fagskolene leverer høyt etterspurt kompetanse til hele samfunnet, og det er gledelig at det er så stor grad av enighet om ambisjonene for framtidens fagskoleutdanning.

Presidenten [15:58:29]: Det blir replikkordskifte.

Kari-Anne Jønnes (H) [15:58:41]: Takk til statsråden for en god melding og for et godt innlegg. Det er et stort flertall som nå er tydelig på at utredningen som er igangsatt, ikke skal se bare på *om*, men også *hvordan*. Mitt spørsmål til statsråden er: Hvordan vil statsråden følge opp det vedtaket og sikre at den pågående utredningen også kommer tilbake med en sak til Stortinget om hvordan fagskolene skal knyttes til ECTS?

Statsråd Sigrun Aasland [15:59:19]: Utredningen er allerede satt ut. Den skal se på forutsetningene – det var det som ble bestilt – for å innlemme fagskolene i ECTS. Det vi eventuelt måtte mangle, det den eventuelt måtte peke på av endringer som da er nødvendig, vil vi utrede videre og komme raskt tilbake til Stortinget med et forslag til løsning på, når Stortinget nå vedtar at fagskolene skal innlemmes i ECTS.

Kari-Anne Jønnes (H) [15:59:45]: Betyr det at statsråden vil endre mandatet til utredningen, eller vil statsråden avvente resultatet av utredningen og deretter videre oppfølging?

Statsråd Sigrun Aasland [16:00:01]: Utredningen er allerede gitt i oppdrag til et forskningsinstitutt, som jeg tror har best forutsetninger for å beskrive systemet slik det er nå. Så vil jeg supplere – enten med en ny utredning eller med eget arbeid i eget embetsverk og underliggende etater – det som eventuelt da skal til for å komme i mål med Stortingets vedtak.

Nils T. Bjørke hadde her teke over presidentplassen.

Himanshu Gulati (FrP) [16:00:31]: Jeg vil også benytte anledningen til å gratulere statsråden med behandlingen av denne meldingen og innstillingen som foreligger i Stortinget. Mitt spørsmål går imidlertid på de forslagene som Fremskrittspartiet har fremmet her i salen om å ta noen grep for å hjelpe studenter som sliter med økonomien. Jeg lurar på om statsråden, i en tid da prisene på både strøm, bolig og mat har gått opp, mener det ville være fornuftig å belønne de elevene som jobber ekstra ved siden av studiene, ved å øke

grensen for hva de kan tjene uten at det blir kuttet i stipendet.

Statsråd Sigrun Aasland [16:01:11]: For Arbeiderpartiet er lik rett til utdanning og rettferdig fordeling grunnleggende prinsipper også i utdanningsfinansieringen. Å øke inntektsgrensen for hva man kan tjene uten avkorting av studielån, er en dyr løsning som først og fremst vil komme dem som tjener mest penger, til gode. Skal vi øke den inntektsgrensen, f.eks. med ca. 50 000 kr, koster det 4,7 mrd. kr. Det er kostbart. Vi har i stedet økt studiefinansieringen betydelig i denne regjeringsperioden, og fra høsten 2025 vil norske studenter ha 40 000 kr mer å rutte med. Vi har også økt frikortsgrensen for studentene, som gjør at de nå kan tjene opptil 100 000 kr før de begynner å betale skatt, så jeg mener vi har gjort en god innsats for studentenes økonomi.

Grete Wold (SV) [16:02:11]: Det er jo ingen tvil om at vi kommer til å trenge folk i alle sektorer. Det betyr også at vi ikke har råd til en reservebenk – mennesker som av ulike årsaker trenger mer kompetanse, som trenger å endre kompetansegrunnlaget sitt fordi arbeidsplassene også endrer seg. Noen står kanskje også i fare for å falle ut av arbeidslivet fordi man ikke helt klarer å leve opp til det som arbeidslivet forventer, og det endrer seg veldig raskt. Det er selvfølgelig veldig bra når arbeidsgiver har muligheten til og ønsker å stille opp – med permisjon og alt som skal til for å kunne ha både tid og penger til å ta etter- og videreutdanning – men det er ikke bestandig at det er tilfellet. Derfor foreslår vi i dag bl.a. en lønnsstøtteordning som også kan bistå litt der hvor det trengs.

Hvordan tenker statsråden at hun vil sikre at de som trenger det, og ønsker det, kan ta en etter- og videreutdanning for å bli stående i arbeid fram til pensjonsalder?

Statsråd Sigrun Aasland [16:03:10]: Jeg vil kjapt korrigere mitt forrige svar: Jeg skulle sagt 470 mill. kr, ikke 4,7 mrd. kr.

Til representanten Wold: Heldigvis har vi i budsjettforliket for 2025 blitt enige med SV om å utrede og opprette en pilot, nettopp for å imøtekomme det behovet representanten peker på. Det er sånn at de som tjener mest, har best muligheter til etter- og videreutdanning, og det er viktig å få på plass en løsning for å gi dem som har lavere lønn, og som trenger kortere oppdateringer underveis, mulighet til å kunne få det. Jeg ser fram til å få den piloten ut i livet, og så må vi bruke den til å lære mer om hvordan vi gjør dette i praksis.

Grete Wold (SV) [16:03:50]: Da er det nærliggende å spørre: Hvor i løpet ligger den piloten, for den er vi jo

kjent med. Det hadde vært veldig spennende om vi rakk å følge den litt også i denne perioden – om den er lansert såpass at vi forhåpentligvis kan høste noen erfaringer innen rimelig tid.

Statsråd Sigrun Aasland [16:04:05]: Vi jobber hardt med den, men det har vært viktig for meg at man får på plass en godt fungerende, enkel administrativ løsning når vi først gjør det, slik at den er relevant å skalere opp senere. Vi har en veldig god dialog med Norsk Industri og Fellesforbundet om dette. Vi vil måtte komme tilbake til nøyaktig dato, men dette er høyt prioritert for oss.

Presidenten [16:04:27]: Replikskordskiftet er omme. Dei talarane som heretter får ordet, har ei taletid på inntil 3 minutt.

Elise Waagen (A) [16:04:46]: I dag er det en stor dag for fagskolesektoren. I dag slår vi fast – det er ganske enstemmig, det er et bredt flertall i komiteen som stiller seg bak – fagskolenes betydning som en vesentlig del av utdanningssystemet.

Det er enstemmighet rundt at fagskolene bør styrkes ytterligere framover. Gjennom denne meldingen legger Arbeiderpartiet og regjeringen fram en rekke gode tiltak som har vært etterspurt både av fagskolene selv og fagskolestudentene. Dette viser at vi er på rett vei, og med denne meldingen hever vi fagskolenes betydning. Med dette viser Arbeiderpartiet sitt hjerte for fagskolene og yrkesfagene, og ikke minst at vi med disse tiltakene er med på å bygge landet for framtiden.

Jeg vil særlig kommentere noen punkter i debatten. For Arbeiderpartiet er det viktig at nye fagskolegrader på høyere nivå, som er helt på sin plass, ikke skal bli en universitetsgrad light, nettopp fordi en fagskolegrad står på egne bein. Den er selvstendig, den er verdifull, den er faglig solid, og det er kompetanse som vi har behov for. Se bare på NHOs kompetansebarometer: Dette er kompetanse som arbeidslivet skriker etter.

Ved tilkoblingen til ECTS er det viktig at vi ikke mister fagskolenes egenart. Dette er jeg sikker på at regjeringen kommer til å følge opp på en god måte, og det har også Arbeiderpartiet synliggjort i sine merknader i innstillingen. Nettopp fordi vi trenger fagskolene for det fagskolene er, må vi også passe på at de har sin egenverdi.

Nå bygger vi et helt nytt, fullverdig utdanningsløp, stein på stein, sammen med sektoren selv og studentene. Jeg har tillit til at regjeringen følger opp de vedtakene vi gjør i dag, på en god måte. Fagskolene leverer høyt etterspurt kompetanse, og de mindre uenighetene som det egentlig er i denne saken, er jeg sikker på at vi gjennom de utredningene som foreligger, skal finne gode løsninger på. Først og fremst representerer denne saken

egentlig bare en milepæl for fagskolene og en viktig oppfølging av tiltak som regjeringen nå har satt i gang, og som viser at denne regjeringen satser på fagskolene.

Marit Knutsdatter Strand (Sp) [16:07:40]: Hurra for fagskolene, som Stortinget løfter i dag. Over tid har det vært en økning i antallet studenter i Norge og, så vidt jeg vet, en dobling av antallet fagskolestudenter. Vi har endret strukturen i universitets- og høyskolesektoren, og jammen har ikke fagskolesektoren også endret seg enormt. Arbeidslivets utdanninger er der bedrifter, næringsliv og behov i det offentlige raskt svares ut ved at fagskoler kaster seg rundt og kan bygge på erfaringsbaserte utdanninger som har god kompetanse og tilknytning til den virkeligheten og hverdagen folk skal ut i.

Senterpartiet har alltid anerkjent fagskolenes egenart og posisjon for å fremme utdanning og kompetanse i Norge. Jeg må si at flertallet i Stortinget de senere årene har dratt beina etter seg, men de skal ha honnør for i dag å samle seg i Stortinget om å peke ut retning og løfte fagskolene, noe de har fortjent.

Vi har gått fra å ha en fagskolesektor som lå under kunnskapsministeren i den forrige høyre regjeringen, til nå å være under høyere utdanningsministeren og selv sagt få sin anerkjennelse og plass på flere måter.

Før valget i 2021 var Senterpartiet opptatt av flere studieplasser og en opptrappingsplan. Vi var opptatt av kvalitetsarbeid og mer utviklingsmidler. Vi var opptatt av å få et fagskoleombud, og vi var opptatt av et nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk. Vi var også opptatt av å få mer tilgjengelig utdanning i hele landet. Alle disse punktene innfrir fagskolene på, og i dag anerkjenner Stortinget det.

Arbeidslivet etterspør disse utdanningene. Utsynsmeldingen pekte på det, noe Stortinget også har gitt sin tilslutning til. Studiebarometeret har pekt på fornøyde studenter, og at de har høy arbeidslivsrelevans, som også Stortinget har vært opptatt av tidligere. Nå er vi i den situasjonen at mer enn 50 pst. av ungdommene velger yrkesfag på videregående skole. Da er det jammen på sin plass at fagskolenes neste forløsning starter.

Fagskoleombudet kommer på plass. Fylkenes rolle og finansiering styrkes, og ansvaret tydeliggjøres. Det er også viktig med små og nasjonale fag, som skal følges videre opp, i tråd med innstillingen. Senterpartiet har også pekt på maritime og kreative fag, helse- og oppvekstfag og sosialfag, som bidrar til å ta landet framover. Finansiering skal også følges videre opp, i tråd med forslag som allerede er fremmet.

Realkompetansevurdering er viktig for å fange opp flere som kan bli fagskolestudenter. Ikke minst vil tilknytningen til ECTS, som er det europeiske systemet for merittoverføring og -akkumulering, få fram også vekting

og karakter for fagskoleutdanninger – i motsetning til slik som forrige taler la det fram. Parallell søyle kommer parallelt.

Bedrifter og fagskoler har ventet tålmodig. Jeg vil takke både Organisasjon for Norske Fagskolestudenter, ONE, og Fagskolerådet, med flere ledere. Ikke minst vil jeg takke for samarbeidet i komiteen.

Øystein Mathisen (A) [16:10:55]: Fagskolene er motoren for framtidens verdiskaping. Norsk næringsliv står midt i store og krevende omstillinger. Vi skal gjennom en grønn og digital overgang som krever mer kompetanse, ikke mindre. Samtidig melder stadig flere bedrifter om at de ikke får tak i folk. Det handler ikke bare om at det er få som søker, men også om at kandidatene ikke har den riktige kompetansen. Skal vi lykkes, må vi satse mer på høyere yrkesfaglig utdanning – fagskolene.

I dag har én av tre yrkesaktive i Norge videregående skole som høyeste utdanning. For dem vil fagskolene være hovedveien til å heve kompetansen og møte de nye kravene som stilles i arbeidslivet. Det gjelder alt fra industriarbeidere, elektrikere og helsefagarbeidere til ansatte i transport og bygg.

Med korte, praksisnære utdanninger gir fagskolene mulighet til å lære mer uten å måtte flytte, slutte i jobben eller ta lange heltidsstudier. En styrket fagskolesektor betyr mer lønnsomhet for bedriftene. Med riktig kompetanse blir det enklere å øke produktiviteten, innføre ny teknologi og finne gode løsninger for det grønne skiftet. Dette er avgjørende i en tid da vi mangler både arbeidskraft og fagfolk, og der effektiv ressursbruk blir et konkurransefortrinn.

Fagskolene gjør det også enklere for folk å stå i jobb lenger, bytte yrke og å komme tilbake etter å ha vært utenfor arbeidslivet. Utdanningene skal også være tilgjengelige over hele landet, noe som gir distriktene bedre muligheter til å utvikle lokalt næringsliv og tilby gode velferdstjenester.

Arbeiderpartiet gjennomfører nå en styrking av fagskolene, med bedre finansiering, mer fleksibilitet og sterkere samarbeid med arbeidslivet. Det er et viktig skritt for å sikre flere fagfolk og mer kompetanse i hele landet. Skal vi lykkes med den grønne omstillingen, skal vi ha høy sysselsetting, og skal vi ha en bærekraftig velferd, må vi investere i kompetansen som trengs for å få jobben gjort. Da er fagskolene helt avgjørende og et svar på utfordringen.

Jorodd Asphjell (A) [16:13:28]: «Fagfolk for en ny tid». Det har vært en lang reise, dette arbeidet med fagskolene – fra første gang vi behandlet fagskolemeldingen til dagens behandling – men det har vært en god

reise. Ikke minst har det vært en god reise med gode resultater. Det viser dagens behandling.

Fagarbeidere styrker konkurransekraften i næringslivet, og de forbedrer kvaliteten på våre velferdstjenester, enten det er i barnehagen, i skolen eller innenfor helsesektoren. Stortingsmeldingen «Fagfolk for en ny tid» fornyer, forbedrer og forsterker fagskolenes rolle i samfunnet og studentenes status. Vi har en regjering og en statsråd som leverer, og vi har i dag over 30 000 fagskolestudenter. Det er en formidabel økning fra vi startet på denne reisen.

Mange av dagens fagskoleutdanninger vil være like relevante for å imøtekomme arbeidsgiveres behov også i framtiden. Det er nettopp dette fagskolene er gode på: å tilpasse utdanningen sin til det arbeidslivet og næringslivet etterspør til enhver tid, i hele landet. Det har vi også sett i forbindelse med høringen. Vi har hatt godt samspill med næringslivets organisasjoner, enten det er LO eller NHO, og ikke minst med studentene selv. Disse har vært aktive pådrivere for å forbedre og forsterke kvaliteten.

Framtiden trenger gode og dyktige fagarbeidere med spesialkompetanse – vi trenger det nå, men også i årene framover, og i hele landet. Enten det er innenfor privat eller offentlig sektor trenger vi denne spesialkompetansen.

En tidligere kollega av meg ble godt kjent da han snakket om «fagbevegelsen, fagbevegelsen, fagbevegelsen», men jeg vil si fagskolen, fagskolen, fagskolen. Dette er studentenes framtid og arbeidslivets framtid. Tusen takk til regjeringen og statsråden for et godt arbeid og for det som blir levert i dag.

Kari-Anne Jønnes (H) [16:15:39]: Takk til alle for en god debatt, det ble jo en festdag. Når representanten Waagen sa «universitetsgrad light», tenkte jeg at det ikke er mulig, for nå snakker vi om fagskole, og det er jo alltid «strong».

Jeg er ikke redd for at fagskolene skal miste sin egenart, for fagskolene har et helt eget DNA. Det er at de er i en symbiose med lokalt, regionalt og nasjonalt arbeidsliv til enhver tid. Jeg mener at den verdien har vi ekstra stort behov for i dagens samfunn og i årene som kommer, og jeg mener også helt bestemt at universitets- og høyskolesektoren har mye å lære av fagskolene. Det har vi mange gode eksempler på, f.eks. i Kongsberg eller Innlandet. USN, Universitetet i Sørøst-Norge, og Fagskolen Viken har et kjempegodt samarbeid i Kongsberg, og det gir samfunnet en merverdi når de samarbeider. På samme måte har NTNU Gjøvik og Fagskolen Innlandet et godt samarbeid. Det gir en merverdi, og det gjør begge bedre.

Jeg tror utdanningssektoren i Norge blir bedre når vi nå får to søyler. Jeg er helt sikker på at fagskolene vil

drive oss framover, og at de vil passe på utdanningspolitikkerne i årene som kommer, sånn at de får forutsigbarheten som de trenger og fortjener når fagskolesektoren nå skal videreutvikles.

Det er fint at vi alle er tydelige på å snakke om beredskap i nesten alle innleggene vi holder, og jeg har lyst til å peke på at fagskolene er en veldig viktig del av beredskapen vår. Det som belyses i meldingen om sivil-militært samarbeid, er viktig. At fagskolene vil bli en helt sentral aktør i det sivil-militære samarbeidet på flere områder i årene som kommer, er jeg helt sikker på.

Nå gjenstår bare det videre arbeidet. Det har vært veldig fint å høre at alle representantene som har hatt ordet, er veldig tydelige på at det skal vi jobbe sammen om, for det trenger jo utdanningssektoren – at vi er tydelige på viktigheten av alle institusjonene, både universiteter, høyskoler og nå fagskoler, og at det er summen av norsk utdanningssektor som gjør at vi dekker summen av behovet i arbeidslivet.

Statsråd Sigrun Aasland [16:18:42]: Jeg vil takke saksordføreren og komiteen for et svært godt arbeid. Jeg ser fram til videre styrking og implementering av alle de gode vedtakene Stortinget ligger an til å gjøre for fagskolene i dag. Jeg tror vi alle er enige om at fagskolene er noe helt annet og skal være noe helt annet enn den andre søylen. Det er to likeverdige og kjempeviktige søyler.

Vi ser fram til å jobbe videre med både hvordan vi kan benevne de viktige utdanningene, og hvordan vi kan legge til rette for internasjonalisering av de viktige utdanningene på en måte som sørger for at fagskolene fortsetter å være nettopp det fagskolene er best på: tett på arbeidslivet, korte moduler, tilgjengelig over hele landet og fleksible for å møte skiftende behov.

Presidenten [16:19:36]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 11.

Sak nr. 12 [16:19:40]

Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sylvi Listhaug, Hans Andreas Limi, Dagfinn Henrik Olsen, Frank Edvard Sve, Silje Hjemdal, Morten Stordalen og Himanshu Gulati om teknomaritime studier og forsvarssamarbeid (Innst. 273 S (2024–2025), jf. Dokument 8:105 S (2024–2025))

Presidenten [16:19:59]: Etter ønske frå utdannings- og forskningskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – verta gjeve anledning til inntil seks replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Elise Waagen (A) [16:20:30]: På vegne av sakens ordfører vil jeg takke komiteen for samarbeidet.

Maritim utdanning er veldig aktuelt i lys av dagens sikkerhetspolitiske situasjon. Høy maritim kompetanse er en forutsetning for et sterkt sjøforsvar og gir den norske maritime næringen et sterkt konkurransefortrinn. Jeg vil på vegne av saksordføreren takke for at temaet løftes i Stortinget, og går nå over til Arbeiderpartiets standpunkt i saken.

Med Arbeiderpartiet i regjering har vi de siste årene påpekt hvilke utdanningsområder som skal prioriteres framover. Dette gjelder også samfunnssikkerhet og beredskap, som er en av de tematiske prioriteringene i langtidsplanen som denne regjeringen har lagt fram.

Regjeringen følger også opp utsynsmeldingen – Meld. St. 14 for 2022–2023, Utsyn over kompetansebehovet i Norge – hvor det understrekes et bedre samsvar mellom samfunnets kompetansebehov og utdanningstilbudene. Det ligger et stort ansvar på utdanningsinstitusjonene for å tilby relevante og framtidsrettede utdanninger som samsvarer med disse behovene.

Det er viktig å finne felles løsninger sånn at begge sektorer, både sivilsamfunnet og forsvarssektoren, får dekket sitt kompetansebehov. I langtidsplanen for Forsvaret, Prop. 87 S for 2023–2024, Forsvarsløftet – for Norges trygghet, framheves det at forsvarssektoren trenger en langsiktig strategi for å dekke sitt kompetansebehov. Denne strategien skal etter planen være ferdig i 2025.

Vi i Arbeiderpartiet mener det er helt avgjørende at Forsvaret selv står fritt til å velge de samarbeidspartnere som best kan møte sektorens behov. Derfor stiller ikke Arbeiderpartiet seg bak forslagene i denne saken. Arbeiderpartiet har tillit til at regjeringen på en god måte følger opp langtidsplanen og strategien som nevnes, og at man involverer Stortinget når det er behov for det.

Kari-Anne Jønnes (H) [16:22:59]: For Norge er maritim kompetanse særlig viktig. Det er også grunnen til at maritim kompetanse ble vektlagt som en av de tre hovedprioriteringene, sammen med skipsfart og digitalisering, i den maritime politikken under Solberg-regjeringen. Høyre støtter intensjonen om en bred koordinering mellom Forsvaret og sivile utdanningsinstitusjoner. Det vil bli særdeles viktig i årene som kommer, på mange felt.

Høyre mener det er helt avgjørende at Forsvaret kan velge sine samarbeidspartnere innen utdanning basert på faglig relevans, geografisk plassering, utdanningens

innretning og muligheten for gjensidig utbytte. Det er bakgrunnen for at vi ikke støtter dette forslaget.

Det er viktig å dekke Forsvarets kompetansebehov og sikre rekrutteringen av viktige fagfolk i tråd med Prop. 87 S for 2023–2024, Forsvarsløftet – for Norges trygghet, som redegjør for kompetansebehovet som skal dekkes gjennom Forsvarets egne utdanninger, og hvilke behov som må dekkes gjennom samarbeid med sivil sektor. I proposisjonen vises det til et strategiarbeid for å sikre en systematisk tilnærming til kompetansebehov som skal være klart innen utgangen av 2025.

Høyre mener kompetansebehov fra sivil sektor må ses i en helhet og i sammenheng. Derfor er det viktig at strategiarbeidet som skal adressere kompetansebehov, systematisk bør være klart før det inngås avtaler om kjøp av studieplasser for Forsvaret. Vi mener det er veldig bra at det utarbeides en opptrappingsplan for studieplasser på teknomaritim utdanning etter at strategiarbeidet er klart, sånn at vi sikrer et utdanningstilbud som bidrar til å imøtekomme kompetansebehovet i Forsvaret i tråd med Forsvarsløftet.

Marit Knutsdatter Strand (Sp) [16:25:04]: Norge er en stolt havbruks- og sjøfartsnasjon med lange linjer tilbake i tid, og vi har viktige fagmiljøer som må styrkes og dyrkes for å holde denne stolte tradisjonen i hevd. I lys av den sikkerhetspolitiske situasjonen er det ingen tvil om at det også innen Forsvaret og Sjøforsvaret er viktig å styrke vår posisjon.

Det blir pekt på utsynsmeldingen, som Stortinget har sluttet seg til, hvor kompetansebehovet også innen denne sektoren understrekes. Forsvarsløftet, som ble enstemmig vedtatt i Stortinget, hvor det nettopp kommer en strategi, har også vært nevnt her fra talerstolen.

Senterpartiet støtter at det blir jobbet med en opptrappingsplan for studieplasser på teknomaritime utdanninger etter at dette strategiarbeidet er klart. Samtidig støtter vi ikke de to andre forslagene som Fremskrittspartiet fremmer. Nå når vi akkurat har behandlet fagskolemeldingen, har jeg lyst til å understreke at fagskoler nødvendigvis også spiller en viktig rolle innenfor maritime utdanninger og kompetanseheving.

Med det sagt er vi altså med på forslaget om å be regjeringen komme tilbake med en opptrappingsplan for ordinære teknomaritime studieplasser. Jeg vil ta opp det forslaget.

Jeg vil også legge til at vi selvsagt er stolte av fagmiljøet, bl.a. NTNU i Ålesund, og mye av det gode arbeidet som gjøres i utdanningsinstitusjoner også andre steder, men det er det ene forslaget vi støtter i dag.

Presidenten [16:26:38]: Representanten Marit Knutsdatter Strand har teke opp det forslaget ho refererte til.

Himanshu Gulati (FrP) [16:26:49]: Norsk skipsfart er fortsatt stor, og den sivile flåten trenger mange nye folk. Vi har nettopp hatt en debatt om behovet for kompetanse, og i lys av den sikkerhetspolitiske situasjonen som verden står i, er det en alvorlig utfordring at det er ca. 2 000 russere, inkludert over 100 sjøkapteiner, på norske skip.

I 2024 var det til sammen 245 planlagte studieplasser innen teknomaritim utdanning på universitets- og høyskolenivå, mens det var 2 689 kvalifiserte søkere. Det er altså langt flere enn dem som får plass, som ønsker seg inn på disse studiene.

Etterspørselen etter kvalifisert norsk arbeidskraft i sektoren er høy, og i henhold til rapporter forventes den å øke. For liten tilgang på kompetanse er en av de største barrierene for videre vekst i den maritime næringen. Den norske maritime klyngens globale lederposisjon avhenger av kontinuerlig satsing på utdanning, videreutdanning og kompetanseutvikling. Det må derfor opprettes flere studieplasser innen teknomaritim utdanning, og det er grunnen til at Fremskrittspartiet har fremmet dette forslaget.

Langtidsplanen for forsvarssektoren legger opp til en betydelig vekst, og mye av satsingen skal skje i maritim sektor. Bare i Sjøforsvaret skal det skje en historisk oppbemanning, med minst 1 300 nye sjøfolk, i tråd med Forsvarets langtidsplan for 2025–2036. Det innebærer at det må utdannes flere offiserer, spesialister og annet personell.

Vi i Fremskrittspartiet er opptatt av et sterkt forsvar og effektiv ressursutnyttelse. I arbeidet med å utvikle et høykompetent forsvar er det utviklet et godt samarbeid mellom Forsvaret og flere sivile utdanningsmiljøer, og det er det vi ønsker å bygge videre på med disse forslagene.

Ansatte i Sjøforsvaret får i dag etter- og videreutdanning ved en rekke maritime skoler. Dette er positivt og gir grunnlag for å utvide og utvikle samarbeidet mellom Forsvaret og sivile utdanningsinstitusjoner. NTNU har flere samarbeidsavtaler med Forsvaret, spesielt innen teknologiske og maritime områder, og Universitetet i Innlandet har en intensjonsavtale med Hæren for å sikre gjensidig kunnskaps- og kompetanseutvikling. Jeg kunne også ha nevnt andre avtaler, men poenget er at vi trenger gode, langsiktige avtaler. Et langsiktig samarbeid mellom Forsvaret og NTNU i Ålesund er en god mulighet for å sikre Sjøforsvaret kompetanse på flere områder. Etter det Fremskrittspartiet kjenner til, ønsker man i Ålesund å bidra med utdanning for Sjøkrigsskolen. For å sikre Forsvaret studieplasser må imidlertid også finansieringen være på plass. Også Høgskolen på Vestlandet, i Haugesund, og Universitetet i Sørøst-Norge, avdeling Vestfold, har teknomaritime studier.

Vi prøver ikke å finne opp kruttet på nytt eller å blande oss utilbørlig inn i hvilke samarbeidspartnere Forsvaret velger. Dette er eksisterende og sterke miljøer, så vi ønsker med disse forslagene å forsterke allerede eksisterende satsinger. Dagens situasjon viser tydelig at det er et økende behov for både militær maritim utdanning og sivil maritim utdanning. Med hensyn til både trygghet, beredskap og verdiskaping er det viktig at vi sørger for nok studieplasser på dette feltet og gode synergier mellom utdanningsinstitusjonene og Forsvaret.

Jeg tar dermed opp forslagene Fremskrittspartiet har alene.

Presidenten [16:29:55]: Representanten Himanshu Gulati har teke opp dei forslaga han refererte til.

Statsråd Sigrun Aasland [16:30:08]: Jeg vil takke for oppmerksomhet om et svært viktig tema. Både fagskolene og universiteter og høyskoler er viktige på det maritime området, og det er ingen tvil om at sikkerhetssituasjonen vi befinner oss i, skaper nye kompetanseutfordringer og behov.

Ferske tall fra 2025 viser at det er 826 planlagte studieplasser til maritime utdanninger i høyere yrkesfaglig utdanning i 2025. Dette er en økning på 8 pst. fra 2024 og på nesten 36 pst. fra 2023. I løpet av regjeringssperioden har fagskolene blitt tildelt midler til 2 000 nye studieplasser, og vi har nettopp diskutert en melding som gir fagskolene økt frihet til også å opprette nye studieplasser og fag.

I høyere utdanning har universitetene og høyskolene og myndighetene et delt ansvar for å dimensjonere tilbudet. De sentrale myndighetene har hatt ansvar for den samlede utdanningskapasiteten og har dimensjonert samlet kapasitet og fordeling mellom fagområder dels på bakgrunn av studiesøkning og dels ut fra særlige arbeidskraftbehov og opptakskapasitet. Ved universitetene og høyskolene har styrene innenfor de føringene og den styringsdialogen myndighetene ved departementet har, et betydelig ansvar for å dimensjonere studieporteføljene i tråd med både søkning og arbeidsmarkedets behov.

Jeg setter pris på engasjementet for å sikre viktig kompetanse og også for den gode beskrivelsen av sterke fagmiljøer i Ålesund, Haugesund og Vestfold, og samarbeidet mellom Forsvaret og NTNU, som allerede er på plass. Jeg er imidlertid mindre sikker på om den rette medisinen for å møte det samlede kompetansebehovet framover er en form for øremerking og detaljstyring der regjeringen inngår avtaler om enkeltutdanninger med enkeltcampus og lager isolerte opptrappingsplaner, for det første fordi en slik tilnærming fratar universiteter og høyskoler det viktige ansvaret de har for å prioritere helheten innenfor sine rammer, og for det andre fordi det

er viktig at Forsvaret selv velger hvilke institusjoner de vil samarbeide med innenfor det enkelte kompetanseområdet, ut fra utdanningens innretning, geografi, faglig relevans og potensialet for gjensidig utbytte.

Utdanningssamarbeid som kommer både militær og sivil sektor til gode, er ønskelig. Som en del av regjeringens oppfølging av langtidsplanen for forsvarssektoren er det igangsatt et arbeid med å lage en strategi for å dekke forsvarssektorens behov for teknologisk kompetanse og systemkompetanse. En viktig del av dette er å kartlegge og utnytte mulighetsrommet som ligger i utdannings- og kompetansesamarbeid. Strategien for hvordan forsvarssektoren skal dekke sitt kompetansebehov på utvalgte områder, er planlagt ferdigstilt innen utgangen av 2025, og det er naturlig at vi følger opp dialogen med utdanningsinstitusjonene i kjølvannet av dette.

Presidenten [16:33:12]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 12.

Sak nr. 13 [16:33:14]

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Dag-Inge Ulstein, Olaug Vervik Bollestad og Kjell Ingolf Ropstad om en uførereform som gir personer med gradert uføretrygd større muligheter på arbeidsmarkedet (Innst. 276 S (2024–2025), jf. Dokument 8:122 S (2024–2025))

Presidenten [16:33:30]: Etter ynske frå arbeids- og sosialkomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – verta gjeve anledning til inntil seks replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Tone E. Berge Hansen (A) [16:34:09] (ordfører for saken): Først vil jeg takke komiteen for et godt samarbeid i denne saken også.

Vidare viser jeg til dette representantforslaget, som handler om en uførereform som gir personer med gradert uføretrygd større muligheter på arbeidsmarkedet. Forslaget legger opp til å prøve ut arbeidsorientert uføretrygd og bruk av helsejustert lønn for ulike grupper som står utenfor arbeid, bl.a. unge under 30 år.

I forbindelse med komiteens behandling er det gitt mulighet for skriftlige innspill, og det var i alt fem enkeltpersoner eller instanser som benyttet seg av den muligheten.

I Norge trenger vi at alle som kan jobbe, er i jobb. Det er viktig for den enkelte å kunne ha en meningsfull jobb å gå til og tjene til livets opphold, og det er samtidig svært viktig at flere får en mulighet til å delta i arbeidslivet for å løse de oppgavene som er nødvendig, og ikke minst bidra til å opprettholde en solid og trygg velferdsstat. Derfor må vi føre en aktiv politikk for å sikre målet om full sysselsetting.

I forrige uke voterte Stortinget over Meld. St. 33 for 2023–2024, En forsterket arbeidslinje. Her ble det vedtatt en rekke tiltak som skal øke uføres muligheter for å bruke sin restarbeidsevne, og det blir viktig framover å sette strøm på og bruke disse virkemidlene for å oppnå at flere kommer i arbeid. Forslaget om å ta opp arbeidet med arbeidsorientert uføretrygd fikk ikke flertall.

Komiteens tilråding til dette representantforslaget fremmes av et flertall bestående av medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Rødt, og lyder som følger:

«Dokument 8:122 S (2024–2025) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Dag-Inge Ulstein, Olaug Vervik Bollestad og Kjell Ingolf Ropstad om en uførereform som gir personer med gradert uføretrygd større muligheter på arbeidsmarkedet – vedtas ikke.»

Anna Molberg (H) [16:36:26]: Høyre har alltid vært positiv til å teste ut ordninger med arbeidsorientert uføretrygd. Sysselsettingsutvalget foreslo som kjent en slik modell i to runder, og dette gikk regjeringen Solberg også videre med som et prøveprosjekt for unge under 30 år. Meningen da var at ordningen skulle være frivillig og gi sterkere insentiver for å jobbe på egne premisser uten å miste trygd. Personer på arbeidsorientert uføretrygd skulle også få tett oppfølging fra Nav og tilrettelegging på arbeidsplassen. Ordningen ligner ganske mye på den danske fleksijobbordningen, der arbeidstid og oppgaver tilpasses arbeidstakerens evne, og arbeidsgiver betaler for den faktiske arbeidsinnsatsen. Resten av inntekten vil arbeidstakeren få fra staten.

Regjeringen Støre videreførte Solberg-regjeringens politikk på dette området, og arbeidet med å lage en forsøksordning ble også iverksatt etter regjeringsskiftet. Dessverre ble dette prosjektet stanset etter budsjett-enigheten mellom Arbeiderpartiet, Senterpartiet og SV i 2024. Høyre mener det er sterkt beklagelig, all den tid vi kunne hatt flere unge uføre i aktivitet og arbeid akkurat nå. Hadde dette prosjektet blitt videreført, hadde flere fått muligheten til å komme ut i jobb. Det snakkes alltid varmt om å la uføre jobbe ved siden av trygd, og denne ordningen ville ha bidratt til at flere nettopp kunne gjort det.

Høyre støtter representantforslaget fra Kristelig Folkeparti, og jeg tar med dette opp de forslagene Høyre har sammen med Fremskrittspartiet.

Presidenten [16:38:17]: Då har representanten Anna Molberg teke opp dei forslaga ho refererte til.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [16:38:34]: Senterpartiet har gått grundig inn i temaet som dette forslaget angår, og det som er vårt svar på forbedringer for dem som har svekket arbeidsevne, er et statlig lønnstilskudd til bedriftene som sysselsetter arbeidstakere med nedsatt arbeidsevne. Det gir en mulighet for at bedriftene kan betale vedkommende en ordinær lønn.

Begrepet «arbeidsorientert uføretrygd» tror jeg ikke det er mange, verken i denne salen eller utenfor, som forstår hva betyr. Bare smak på uttrykket «arbeidsorientert uføretrygd». Det som er realiteten i forslaget, slik Senterpartiet ser det, er at det er en trygdejustert lønn. Det betyr at uføretrygdde personer får lavere timelønn enn kollegaer for utføring av samme type arbeid. Dette vil jo ikke være mulig å praktisere uten et komplisert regelverk og et tilhørende omfattende kontrollregime. Det vil også kontinuerlig føre til gnisninger på arbeidsplassene om hvem som er berettiget til tarifflønn, kontra dem som skal ha den såkalt trygdejusterte lønna.

Størrelsen på den trygdejusterte lønna blir også et tilbakvendende tema om arbeidsevnen til den uføretrygdde endres. Det er en virkelighet vi står oppe i hele tida. Det er også uenighet mellom arbeidstaker- og arbeidsgiversida om hvorvidt trygdejustert lønn kan innføres i bedrifter både med og uten tariffavtale. Fagorganisasjonene har i tilfelle en skulle prøve noe slikt, stilt krav om at en skal ha tariffavtale, noe arbeidsgiversida ikke er enig i.

Vi i Senterpartiet mener at begrepet er misvisende, da det tilslører det faktum at betalingen for arbeidet, altså lønna for arbeidet, er forskjellig, og hele begrepet må derfor etter Senterpartiets mening skrotes. Statlig lønnstilskudd, som en nå er enig om å satse på, og som skal få en egen post på statsbudsjettet, er som sagt vårt alternativ. Det er oppsiktsvekkende at Høyre ikke følger Senterpartiet, Arbeiderpartiet og SV på dette punktet.

Hadle Rasmus Bjuland (KrF) [16:41:25]: Arbeidskraften er vår viktigste ressurs. Den utgjør hele to tredjedeler av nasjonalformuen. Samtidig er andelen av befolkningen i alderen 18–66 år som mottar uføretrygd, betydelig høyere enn på begynnelsen av 1990-tallet. Den er også mye høyere enn i Norges nordiske naboland. Ikke minst har det vært en bekymringsfull økning blant de yngre. Til tross for ønske om jobb og betydelig restarbeidsevne er det ofte vanskelig for personer med helseproblemer å nå fram i konkurransen om jobber i det ordinære arbeidsmarkedet.

Derfor foreslår utvalget en ny uførereform for å gi personer med gradert uføretrygd større muligheter på arbeidsmarkedet. Personer med helseproblemer som gir nedsatt arbeidsevne, har i mange tilfeller lavere produktivitet også i den tiden de kan jobbe. Utvalget foreslår en ordning inspirert av våre naboland, der et uførevetak kan gi et anslag på reduksjonen i produktivitet per time. Arbeidsgiverne kan betale en helsejustert lønn som tar høyde for redusert produktivitet. Uføretrygden gis da som kompensasjon for redusert timelønn og eventuelt også for redusert arbeid. Dette vil øke de uføres attraktivitet på jobbmarkedet og gi dem større jobbmuligheter.

Parallelt med en slik endring må det gjøres en innsats i Nav med tilrettelegging, oppfølging og bistand for å finne jobber til den enkelte i privat eller offentlig sektor. Dette vil kreve økte ressurser til Nav, men i sum vil gevinstene langt overstige disse kostnadene. Den uføre får bruke restarbeidsevnen sin og oppleve glede og mening, virksomheten vil få sårt tiltrengt arbeidskraft, og samfunnet får flere i arbeid og sparte utgifter. Sysselsettingsutvalget anslår grovt en samlet innsparing for det offentlige på rundt 17 mrd. kr som følge av at færre vil være uføretrygdde og flere i gradert uføretrygd.

Lignende reformer har gitt gode resultater i Sverige og Danmark. I Danmark kom hele 83 pst. av deltakerne i arbeid to år etter at de kom inn i denne fleksible jobbordningen. I Sverige er det svært få under 30 år som får uføretrygd.

Hvorfor en slik reform ikke får de rød-grønnes stemmer, sier mye om hvorfor vi trenger en ny regjering – en regjering som er villig til å gjennomføre endringer som gir økt sysselsetting og et sterkere fundament for det norske velferdssamfunnet, og som gir den enkelte større mulighet for å delta i arbeidslivet og oppleve glede og mening.

Kristelig Folkeparti vil derfor stemme for forslagene fra Høyre, som er basert på det vi foreslår i representantforslaget.

Mimir Kristjánsson (R) [16:44:36]: Et sentralt krav og prinsipp i det norske arbeidslivet er lik lønn for likt arbeid. Det finnes også blant ikke-uføretrygdde arbeidsfolk stor forskjell på hvor produktive folk er. Det finnes de som er syke ofte, og de som aldri er syke. Det finnes de som er gamle, og de som er unge. Det finnes de som jobber som ti ville hester, og de som bare gjør akkurat det de skal. Men det er lik lønn for likt arbeid i Norge. Vi har et prinsipp om at vi ikke skal skille på kjønn, alder eller sykdomsgrad når vi betaler lønn for arbeid. Vi betaler lønnen for det arbeidet du gjør.

Nå skal dette prinsippet, hvis Kristelig Folkeparti og høyresiden får det som de vil, fravikes for de uføre. De

skal få ulik lønn for det samme arbeidet. De uføre som er på arbeidsorientert uføretrygd, skal ikke gjøre noe annet på de jobbene enn de som ikke er uføre, gjør. Men når de står der ved siden av dem som ikke er uføre, og gjør nøyaktig den samme jobben, skal de få lavere lønn, og så skal staten gå inn og kompensere dem over uføretrygden.

Det er å dele arbeidsfolk inn i et a- og b-lag. Det er å skape et kunstig og urettferdig skille mellom dem som ikke er uføre, og arbeidsfolk som er uføre og bidrar i arbeidslivet. De uføre som bidrar i arbeidslivet, er en ressurs. De gjør ikke noen dårligere jobb enn alle andre. Det er i alle fall ingen grunn til å anta at de gjør det. Det å gå inn og si at de da skal få lavere lønn, er helt feil vei å gå.

Dessuten er dette forslaget også en oppskrift på sosial dumping, i den forstand at det vil lønne seg for en bedrift å tiltrekke seg folk på trygdejustert lønn – tiltrekke seg folk som gjør den samme jobben, men til ulik lønn, sånn at staten kommer inn og dekker det over uføretrygden.

Det er ikke alle uføre som skal jobbe i det hele tatt, men noen uføre kan og vil jo jobbe. Dem bør vi åpne dørene for i arbeidslivet, men det har vi andre og mye bedre måter å gjøre på enn dette, f.eks. gjennom lønnstilskudd, arbeidsmarkedstiltak og også gjennom å endre alle de reglene som i dag straffer uføre økonomisk hvis de jobber litt ved siden av trygden. Det er jo i den enden vi er nødt til å begynne, ikke skape et helt nytt prinsipp i norsk arbeidsliv der vi for første gang tillater ulik lønn for nøyaktig det samme arbeidet bare fordi man er ufør.

Statsråd Tonje Brenna [16:47:41]: Uføretrygd skal sikre inntekt for personer som har fått evnen til å utføre inntektsgivende arbeid varig nedsatt på grunn av sykdom, skade eller lyte. I vurderingen av hvor mye inntektsevnen er nedsatt, legges det vekt på flere ting, bl.a. alder, evner, utdanning, yrkesbakgrunn og arbeidsmuligheter på hjemstedet eller andre steder der det er rimelig at vedkommende tar arbeid. Når uføregraden fastsettes, skal inntektsmulighetene i ethvert arbeid som vedkommende nå kan utføre, sammenlignes med de inntektsmulighetene som vedkommende hadde før uføretidspunktet.

Forslaget som regjeringen fremmet i 2023-budsjettet om arbeidsorientert uføretrygd, gjaldt forberedelser til et avgrenset forsøk med to nye virkemidler: tett oppfølging fra arbeids- og velferdsetaten og såkalt helsejustert lønn, for å gjøre unge uføre mer attraktive i arbeidsmarkedet. Økt arbeidstilbud til unge uføre kan øke den potensielt gjenværende inntektsevnen. Det kan dermed resultere i en gradert uføretrygd i kombinasjon med inntekt i stedet for full uføretrygd. Det var en forutsetning for forsøket at det skulle gis inntektssikring i ar-

beidssøkerperioden. Budsjettenigheten mellom regjeringspartiene og SV i 2024-budsjettet medførte at dette forslaget falt bort, og det ble erstattet av et vesentlig bedre forslag.

Norges viktigste formue er befolkningens arbeidskraft. Framover må vi klare å øke yrkesdeltakelsen. Dette er det bred politisk enighet om. Det er riktig, som det blir sagt i dag, at Stortinget nylig har behandlet en stortingsmelding om en forsterket arbeidslinje. Nå skal vi ta flere grep for å øke overgangen til jobb og utdanning for unge og samtidig forebygge og begrense tilstrømmingen til helserelaterte ytelser. Arbeids- og velferdsdirektoratet har allerede i tildelingsbrevet for 2025 fått i oppdrag å bistå uføre som henvender seg til Nav, og jeg vurderer tiltak for å gi unge med uføretrygd målrettet informasjon om mulighetene for arbeidsrettet oppfølging.

Jeg er glad for at komiteens flertall er enig i at tiltakene i arbeidsmarkedsmeldingen er mer hensiktsmessige og en bedre måte å jobbe for å nå målet om full sysselsetting enn å ta opp igjen arbeidet med et forsøk med arbeidsorientert uføretrygd. Som jeg har gjort rede for i mitt brev til komiteen, gjensto det også en rekke vanskelige spørsmål som ennå ikke var på plass, og jeg er glad for at det er bred tilslutning om de tiltakene vi for øvrig er enige om.

Presidenten [16:50:26]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 13.

Sak nr. 14 [16:50:32]

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Endringer i arbeidsmiljøloven, lov om aldersgrenser for statsansatte m.fl. og lov om Statens pensjonskasse (avvikling av bedriftsinterne aldersgrenser og økning av den alminnelige aldersgrensen i staten) (Innst. 262 L (2024–2025), jf. Prop. 73 L (2024–2025))

Presidenten [16:50:57]: Etter ynske frå arbeids- og sosialkomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – verta gjeve anledning til inntil seks replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Henrik Asheim (H) [16:51:26] (ordfører for saken): La meg begynne med å takke komiteen for godt samarbeid i denne saken. Dette er en oppfølging av den enigheten om justeringer av pensjonsreformen som ble gjort av Stortinget i fjor. Den gangen var det et bredt flertall av partier som var enige om justeringer for å gjø-

re pensjonssystemet vårt både mer sosialt og økonomisk bærekraftig.

Vi vedtar å øke den øvre aldersgrensen for medlemmene av Statens pensjonskasse til 72 år. Det er bra. Det er bare synd at dette kunne ha trådt i kraft allerede for fire år siden. Den gangen hadde Solberg-regjeringen både utredet, sendt på høring og fremmet for Stortinget et forslag om å gjøre akkurat det samme. Det ble dessverre trukket av Støre-regjeringen og var heller ikke et forslag fra Støre-regjeringen da de kom til Stortinget med proposisjonen som skulle nettopp justere pensjonsformen. Derfor var dette et veldig viktig krav fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre, som opprinnelig hadde foreslått dette i 2021, og vi er veldig glad for å ha fått gjennomslag for en slik endring.

Det er veldig positivt å øke den øvre aldersgrensen i arbeidslivet. Det bekjemper både aldersdiskriminering og holdningene til eldre arbeidstakere, og i tillegg betyr det utrolig mye for de menneskene som står i jobb og nærmer seg pensjonsalder, men som ønsker å bidra videre. Det er en veldig viktig påminnelse, særlig i pensjonsdebatter som handler mye om dem som ikke klarer å stå i jobb helt frem til pensjonsalder, om at det for en hel del eldre arbeidstakere er en kjempeverdi å få lov til å jobbe så lenge de får lov. Arbeid er for veldig mange av oss en veldig viktig del av livet som vi setter høyt.

Selv om vi nå vedtar denne viktige endringen, er det likevel synd at den ikke trer i kraft før 1. januar 2026. Denne endringen har f.eks. ingenting å si for beregning av pensjon. Det er rett og slett bare et spørsmål om når man skal innfri en rettighet for eldre arbeidstakere. Derfor har Høyre og Fremskrittspartiet foreslått at dette kan implementeres raskere enn det proposisjonen legger opp til, nemlig så snart som mulig, egentlig, for å sørge for at flere eldre arbeidstakere kan stå i jobb lenger dersom de ønsker det.

Det andre er at regjeringen av en eller annen grunn har valgt å unnta én bestemt yrkesgruppe, nemlig dommerne. Stortinget vårt vedtar veldig mye innenfor justispolitikken som pålegger domstolene økt kapasitet og arbeid, men av en eller annen grunn foreslår regjeringen, og kanskje får det også tilslutning i Stortinget, at 72-årsgrensen ikke skal gjelde for dommere, men bare for alle andre yrkesgrupper. Det synes Høyre er synd, og derfor kommer vi til å stemme mot komiteens forslag til vedtak II § 2 nytt tredje ledd.

Utover det tar jeg opp de forslagene som Høyre er en del av.

Presidenten [16:54:24]: Representanten Henrik Asheim har teke opp dei forslaga han viste til.

Tone E. Berge Hansen (A) [16:54:47]: I takt med at vi lever lenger og flere er i stand til å stå lenger i jobb, er

det behov for at lover og regler gjenspeiler utviklingen. Arbeiderpartiet er glad for at det ser ut til å samle seg et flertall bak de aller fleste områdene i denne saken.

Når det gjelder økning av aldersgrensen fra 70 til 72 år for statsansatte, skal det sies at da dette forslaget var til høring nå – og også da det var på høring i 2021, da Høyre sist fremmet dette forslaget – var flertallet av høringsinstansene klart imot. Argumentene mot var ikke at aldersgrensene aldri skulle heves, men at aldersgrensene bør henge sammen med utviklingen i levealder, og at det ikke er behov for å heve dem akkurat nå.

Det er bred støtte blant arbeidslivets parter om at aldersgrenser for stillingsvernet er rimelig. Det er bl.a. annet flere som har trukket fram bekymring for hvor villig arbeidsgivere vil være til å ansette eldre arbeidstakere dersom aldersgrensene for stillingsvernet heves for mye eller oppheves helt.

For visse grupper åpnes det for å kunne sette lavere grenser, f.eks. i tilfeller der stillingen stiller spesielle krav til fysiske eller psykiske egenskaper som normalt blir sterkere eller svekket før fylte 72 år. Det kan påvirke forsvarligheten i hvordan man kan utføre stillingen, og er en viktig sikkerhet. Det tenker Arbeiderpartiet er rimelig.

Høyres representant tar opp dommere som en egen gruppe. Det er i proposisjonen foreslått ikke å heve aldersgrensen for dem. Dommerne står i en særegen og unik situasjon som uavsettelige embetsmenn, som er helt uavhengige og har betydelig makt i sin embetsutøvelse. Derfor mener Arbeiderpartiet at aldersgrensen fortsatt skal være 70 år.

Til slutt: Arbeiderpartiet er glad for at forslaget om å avvikle bedriftsinterne aldersgrenser ser ut til å ha fått bred støtte blant høringsinstansene. Samlet sett mener vi at disse lovendringene følger opp pensjonsforliket og vil kunne bidra positivt til at flere kan stå lenger i jobb dersom de ønsker det.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [16:57:38]: Senterpartiet støtter forslaget om å heve den alminnelige aldersgrensen til 72 år for statsansatte. Det å fortsette i det betalte arbeidslivet når en har arbeidsevne, er veldig positivt, og det å ha en øvre aldersgrense hvor en samtidig – i de finerte tilfeller – kan gå lavere, er en klok avklaring.

Det er veldig positivt at eldre mennesker kan delta i arbeidslivet, også utover 72 år. De er veldig privilegerte, de menneskene som har mulighet til å trappe ned arbeidsinnsatsen sin etter evne, etter hvert som alderen går på. Jeg leste senest i dag en reportasje fra Forskerforum om en sentral forsker som var 90 år, og som gledet seg hver dag til å gå på arbeid i sitt laboratorium.

En liten kommentar til invitten fra Høyre, som sier at det av en eller annen grunn ikke er tilslutning til å ha

72 år som aldersgrense for dommere. Senterpartiet er prinsipielt enig i at dommere bør ha samme aldersgrense som andre, men så har det skjedd de siste årene at vi har fått en egen grunnlovsparagraf, § 90, hvor det står i annet ledd at det gis et særskilt vern mot oppsigelse for dommere inntil en aldersgrense på 70 år. Dette kom inn som et resultat av erfaringer i ulike EU-land, hvor det ble stilt spørsmål ved om det ikke er behov for å ha et særlig vern her, slik at en ikke kan oppleve at politiske beslutninger påvirker sammensetningen av rettsdommerne.

Derfor er Senterpartiet for proposisjonen, som sier at det skal være en aldersgrense på 70 år for dommere, for hvis vi ikke hadde gjort det, hadde vi hatt et særskilt grunnlovsværn for dommere inntil 70 år, og så hadde vi ikke hatt et grunnlovsværn for dem mellom 70 og 72 år.

Denne saken viser at det bør være representanter som fremmer forslag om å endre Grunnloven på det punktet, sånn at aldersgrensen for dommere, som i dag er 70 år, heves til 72 år. Det vil imidlertid ta noe tid.

Dagfinn Henrik Olsen (FrP) [17:00:43]: Tverrpolitisk snakker vi ofte på inn- og utpust om viktigheten av at flest mulig bidrar i arbeidslivet, både unge og gamle, men da er iallfall mitt ståsted at vi må bli kvitt de fleste hindringer og diskrimineringer, slik at flest mulig ønsker det.

Vi har jo flere saker i komiteen – som vi har hatt til behandling, og som vi har til behandling – som har som utgangspunkt at vi skal få flest mulig til å bidra lengst mulig. Denne proposisjonen kommer imidlertid som et resultat av pensjonsforliket fra 2024, et forlik som Fremskrittspartiet ikke var en del av, da vi mener at dette var en sparereform som reduserte pensjoner og innskrenket pensjonsrettighetene til framtidige pensjonister. Reformene i 2011 og 2024 har endret premisset for alderspensjon fra å være en felles forsikringsordning til at pensjonen blir en sosial ytelse.

Fremskrittspartiet er opptatt av at eldre som ønsker å stå lenger i jobb, skal føle seg ønsket, ved at diskriminerende aldersgrenser og straff som avkorting i pensjonen må fjernes. Derfor fremmer vi et eget forslag i denne saken om at denne aldersgrensen må fjernes, slik at de eldre føler seg mer inkludert, og på den måten bidrar så lenge de har restarbeidsevne og lyst til å bidra.

Avslutningsvis vil jeg bare be om at man skjeler til de andre sakene som er til behandling i komiteen, slik at man oppnår dette – ved at flest mulig føler seg inkludert og ønsker å bidra.

Statsråd Tonje Brenna [17:02:39]: Vi må ta bedre vare på seniorerne våre. De representerer både verdifull arbeidskraft, kultur og erfaring.

Lovforslagene som behandles i dag, legger til rette for at flere kan delta lenger i arbeidslivet. Gjennom å øke

aldersgrensen i staten til 72 år og fjerne muligheten for lavere bedriftsinterne aldersgrenser enn 72 år i bedrifter og kommuner blir det i hovedsak én aldersgrense i arbeidslivet. Forslagene kommer etter pensjonsforliket i fjor, hvor det var enighet om at aldersgrensen i staten skal øke fra 70 til 72 år. Samtidig ble regjeringen bedt om å vurdere bedriftsinterne aldersgrenser i arbeidsmiljøloven.

Mange ønsker å jobbe etter fylte 70 år, og det skal vi være glade for, men dagens regler er til hinder. Krav om bedriftsinterne aldersgrenser skal praktiseres konsekvent, og det betyr i dag at arbeidsgivere i noen tilfeller må si opp arbeidstakere som de ville ønsket å beholde. Det er et tap både for arbeidsgiver og for den ansatte. Mange seniorer har verdifull erfaring og kompetanse og har mye å bidra med, også etter fylte 70 år.

Forslagene om endringer i aldersgrenseloven og arbeidsmiljøloven berører ikke den enkeltes pensjonsrettigheter, men de er i samsvar med pensjonsreformens ønske om å legge til rette for at flere kan arbeide lenger. Arbeidsgiverne kan i større grad dra nytte av arbeidstakernes kompetanse, og mange arbeidstakere vil med endringene få økt pensjonsopptjening, både i folketrygden og i tjenestepensjonsordningen.

Et av de viktigste elementene i pensjonsreformen er levealdersjustering i pensjonen. Det vil si at etter hvert som den generelle levealderen i befolkningen øker, må den enkelte jobbe lenger for å oppnå samme årlige pensjonsnivå som eldre årskull. Det er derfor viktig at det legges til rette for at flere kan stå lenger i arbeid, sånn at effekten av levealdersjusteringene kan motvirkes. Forslagene er et bidrag til dette, selv om det ligger en del år fram i tid at gjeldende aldersgrenser ville hatt vesentlig betydning for muligheten til å opparbeide seg en god pensjon.

Da forslaget om å øke aldersgrensen i staten var på høring i 2021, ble det av flere høringsinstanser pekt på at det var spesielt problematisk å heve aldersgrensen for dommere. Det ble pekt på at disse står i en særstilling som uavsettelige embetsmenn, som er helt uavhengige og har betydelig makt i sin embetsutøvelse. Videre er det begrensede muligheter for å tilrettelegge etter individuelle behov på grunn av alder hos dommere. Det foreslås derfor at den alminnelige aldersgrensen for dommere fortsatt skal være 70 år. Utover dette vurderer jeg at andre grupper ikke bør unntas.

Forutsatt at forslagene blir vedtatt, vil endringene kunne tre i kraft fra 1. januar 2026. Mange arbeidstakere som fyller 70 år i den nærmeste tiden, spør om de nye reglene vil gjelde for dem. For alle statsansatte vil den nye aldersgrensen gjelde for dem som fyller 70 år 1. januar 2026 eller senere. Virksomheter med tariffav-

taler som regulerer aldersgrensene, vil få noe tid til å tilpasse seg.

Presidenten [17:05:43]: Det vert replikkordskifte.

Henrik Asheim (H) [17:05:53]: Statsråden ga mange gode argumenter for å vedta dette i dag, og det skjønner jeg godt, men mitt første spørsmål er egentlig: Hvorfor foreslo ikke statsråden dette i proposisjonen til Stortinget?

Statsråd Tonje Brenna [17:06:03]: Det er en kombinasjon av flere ting, men det mest håndfaste er vel den store endringen som egentlig har skjedd både i diskusjonen om pensjon og den politiske debatten om pensjon, og det at vi i det hele tatt fikk på plass et nytt forlik – som er den store endringen mellom 2021 og fjoråret, da vi fikk på plass et nytt forlik. Da vi hadde disse endringene på høring sist, var det forholdsvis stor motstand, vil jeg si, ganske mange instanser som uttalte seg negativt. Denne gangen var det helt annerledes. Det er fordi noe av den kulturendringen vi har behov for i arbeidslivet, er godt i gang. Det skal vi være glad for, for det gjør at vi kan endre noen av disse reglene på en måte som ikke mobiliserer stor motstand, men tvert imot både blir forstått og, tror jeg, av veldig mange arbeidstakere også verdsatt. Vi skal være glade for både at Stortinget har vært bevisst på det, og at vi får vedtak som dem vi gjør i denne saken.

Henrik Asheim (H) [17:06:54]: Jeg er sikker på at de hadde følt seg akkurat like verdsatt i 2021 som de gjør nå.

Mitt andre spørsmål er egentlig bare en oppfølging til Lundteigens innlegg, for han sier der at vi må endre Grunnloven for at dommere kan jobbe lenger enn til over fylte 70 år. Mener statsråden at den bestemmelsen i Grunnloven som egentlig sikrer den nedre aldersgrensen – at ikke staten kan tvangspensjonere dommere for å få inn sine egne, f.eks. – er til hinder for at dommere kan virke utover fylte 70 år?

Statsråd Tonje Brenna [17:07:24]: Nå er representanten Lundteigen en voksen mann som kan svare for seg selv, men det jeg hørte, var ikke at det var det han sa. Det jeg hørte representanten si, var at dommere har et særlig grunnlovsværn opp til fylte 70 år, og at det ville vært beklagelig, sånn jeg hørte ham, om vi skulle hatt et annet stillingsværn for dommere mellom 70 og 72 år enn vi har for dommere på opptil 70 år. Det mener jeg egentlig er et resonnement som står seg ganske godt, for er du dommer og gjennomfører det viktige embetet på vegne av fellesskapet, er du dommer også om du er over den alderen som Grunnloven fastsatte da reglene for hva som skal til f.eks. for å avsette deg som dommer, ble

fastsatt. Det er altså for at det skal være en sammenheng i reglene våre, og da har også representanten rett i at det er det Stortinget som eventuelt må endre, gjennom å endre de reglene som gjelder for dommere for øvrig.

Når det er sagt, er mitt veldig klare inntrykk at både undertegnede, Lundteigen og flere mener at det er veldig kompetente mennesker som jobber i domstolen, som vi veldig gjerne vil ha til å jobbe lenger. Samtidig må reglene også henge sammen på en hensiktsmessig måte.

Presidenten [17:08:25]: Replikkordskiftet er slutt.

Dei talarane som heretter får ordet, har òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [17:08:43]: Etter replikken til Asheim må jeg gå enda mer presist inn i hva som står i Grunnloven § 90. Der står det:

«Før fylte 70 år kan dommere ikke avsettes uten etter dom og heller ikke forflyttes mot sin vilje.»

Poenget med denne grunnlovbestemmelsen var å gi dommere et grunnlovsværn – sånn at de ikke kunne avsettes uten etter dom, og de kunne heller ikke forflyttes mot sin vilje. Hvis vi nå hadde bestemt at dommere kunne stå i sin stilling til fylte 72 år, ville vi fått ulikt grunnlovsværn for dommere inntil 70 år og de dommere som var mellom 70 og 72 år. Det mener Senterpartiet ville vært uheldig.

Jeg sa samtidig at jeg ikke ser noen spesiell grunn til at dommere skal ha en lavere aldersgrense enn andre sentrale øvrighetspersoner i Norge, så dommere bør også ha 72 år som grense, men da er det helt påkrevd at en sikrer at det blir samme grunnlovsværn for alle dommere inntil fylte 72 år.

Presidenten [17:10:15]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 14.

Sak nr. 15 [17:10:19]

Innstilling fra finanskomiteen om Samtykke til godkjenning av to beslutninger i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av forordning (EU) 2022/2554, direktiv (EU) 2022/2556 og forordning (EU) 2023/1113 (Innst. 272 S (2024–2025), jf. Prop. 54 LS (2024–2025))

Presidenten [17:10:41]: Ingen har bedt om ordet.

Sak nr. 16 [17:10:46]

Innstilling fra finanskomiteen om Lov om digital operasjonell motstandsdyktighet i finanssektoren og lov om endringer i hvitvaskingsloven (gjennomføring av forordning (EU) 2023/1113) (Innst. 265 L (2024–2025), jf. Prop. 54 LS (2024–2025))

Presidenten [17:11:05]: Ingen har bedt om ordet.

Sak nr. 18 [17:11:33]

Sak nr. 17 [17:11:09]

Innstilling fra finanskomiteen om samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 41/2025 av 20. februar 2025 om innlemmelse i EØS-avtalen av forordning (EU) 2023/1114 (Innst. 264 S (2024–2025), jf. Prop. 55 LS (2024–2025))

Innstilling fra finanskomiteen om lov om kryptoeiendeler (kryptoeiendelsloven) (Innst. 254 L (2024–2025), jf. Prop. 55 LS (2024–2025))

Presidenten [17:11:44]: Ingen har bedt om ordet.

Dermed er dagens kart behandla ferdig. Ber nokon om ordet før møtet vert heva? – Møtet er heva.

Presidenten [17:11:29]: Ingen har bedt om ordet.

Møtet slutt kl. 17.12.
